

Výchovný styl matky při výhradní péči o dítě ve školním věku

Lenka Běhalová

Bakalářská práce
2012/2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Lenka BĚHALOVÁ**

Osobní číslo: **H10139**

Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Výchovný styl matky při výhradní péči o dítě ve školním věku**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti výchovy a péče o dítě.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvantitativního výzkumu.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

VÁGNEROVÁ, Marie. Vývojová psychologie. I. Díl. Praha: Karolinum, 1996. ISBN 80-7184-317-2.

WARSHAK, Richard A. Rozvodové jedy. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-439-X

NOVÁK, Tomáš. Péče o dítě po rozvodu a její úskalí. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4110-9.

MATĚJČEK, Zdeněk. Co, kdy a jak ve výchově dětí. Rádcí pro rodiče a vychovatele. Praha: Portál., 2007. ISBN 978-80-7367-325-3.

CHRÁSKA, Miroslav. Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1369-4.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Renata Polepilová

Ústav pedagogických věd

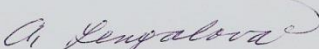
Datum zadání bakalářské práce:

30. listopadu 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

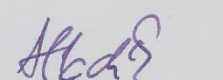
26. dubna 2013

Ve Zlíně dne 19. února 2013

doc. Ing. Aněžka Lengalová, Ph.D.

děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 31.3.2013

.....
Babalova

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3;*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Předložená bakalářská práce pod názvem „Výchovný styl matky při výhradní péči o dítě ve školním věku“ se zabývá stylem výchovy rozvedených matek, samoživitelek, které mají v péči dítě nebo děti školního věku. Teoretická část bakalářské práce vymezuje pojmy rodina, výchova a rozvod, dále se věnuje problematice legislativního zakotvení péče o dítě a třetí kapitola nám předkládá výchovné styly a jejich působení na dítě. Cílem výzkumné části je zjistit, jaký výchovný styl matka používá při své výchově, a zda se styl výchovy změnil v porovnání s výchovným stylem před rozvodem v úplné rodině.

Klíčová slova: výchova, výchovný styl, matka samoživitelka, výhradní péče, rozvod, rodina, neúplná rodina

ABSTRACT

For my final thesis I chose the topic Mother's parenting style in exclusive care of a school age child . It is focused on a parenting style of divorced single mothers who care of a school age child or children. The Theoretical part of the thesis includes the terms like family, education and divorce, it concerns legislation of childcare. The third chapter of the thesis is about parenting styles and how a child can be influenced by them. The task of my survey is to find out what parenting style a mother identifies with and if a parenting style was changed in a single-parent family after the divorce in comparison with a parenting style in a complete family.

Keywords: parenting style, single mother, exclusive care, divorce, family, single-parent family

Děkuji Mgr. Renatě Polepilové za ochotnou spolupráci a čas, který mi věnovala, za trpělivost, lidskost, cenné rady a připomínky při vedení mé práce.

Dále bych chtěla poděkovat své rodině a přátelům za toleranci, pomoc a podporu při mém studiu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

Vychovávání je věc rodinná; z rodiny vychází a do ní se zpravidla vrací.

Herbart

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM.....	12
1.1 RODINA	12
1.2 VÝCHOVA	17
1.3 ROZVOD	19
2 LEGISLATIVNÍ ZAKOTVENÍ PÉČE O DÍTĚ.....	26
2.1 VÝHRADNÍ PÉČE JEDNOHO Z RODIČŮ.....	27
2.2 STŘÍDAVÁ A SPOLEČNÁ PÉČE.....	30
3 VÝCHOVNÉ PŮSOBNÍ NA DÍTĚ.....	35
3.1 VÝCHOVNÉ STYLY.....	37
3.2 VÝCHOVA V NEÚPLNÉ RODINĚ	40
II PRAKTICKÁ ČÁST	43
4 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	44
4.1 CÍL VÝZKUMU	44
4.2 FORMULACE VÝZKUMNÝCH OTÁZEK.....	44
4.3 METODY VÝZKUMU A SBĚRU DAT	44
4.4 VÝZKUMNÝ SOUBOR	47
4.5 REALIZACE VÝZKUMU	48
5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT.....	49
5.1 INTERPRETACE DAT	50
ZÁVĚR	57
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	59
SEZNAM OBRÁZKŮ	62
SEZNAM TABULEK.....	63
SEZNAM GRAFŮ	64
SEZNAM PŘÍLOH.....	65

ÚVOD

Rozvodová situace zasahuje dnes a denně lidi kolem nás i nás samotné. S rozpadem rodiny manželé přichází k soudu, kde se řeší kromě rozvodu manželství i svěřeni dítěte do péče, pokud ze vztahu vzešlo. Změnou legislativního zakotvení péče o dítě můžeme nezletilé svěřit do tří možných typů péče, a to: společné, střídavé nebo výhradní péče. Výhradní péče může být svěřena otci nebo matce. Práci jsme zaměřili na výhradní péči matky z důvodu velkého počtu svěřených dětí právě do této péče a na jejich výchovný styl právě v jejich výhradní péči o dítě ve školním věku. Právě starost o dítě ve školním věku je pro matky hodně náročná. Příprava do školy, určitý režim a povinnosti, které dítě musí dodržovat, potřebují dohled. Jak se s tím matky vypořádávají, jak zvládají péči o dítě, domácnost a pracovní povinnosti, by nám měla tato práce předložit. Rodina prochází různými změnami následkem rozvodu, jaké tyto změny jsou zvláště ve výchovném stylu, bychom chtěli zjistit v praktické části této práce. Matky samoživitelky se starají většinou o své dítě po rozvodu manželství. Legislativa sice umožňuje i další dvě možnosti svěřeni do péče, ale výhradní péče matky je v České republice na prvním místě. Někdy je situace pro matky složitá, zvláště po psychické a ekonomické stránce. Práce by měla nastínit, jaká je výchova v rodině, kde vládne žena, a jaký výchovný styl je používán. Každý rodič přináší do výchovy svůj důležitý prvek, kterým ovlivňuje dítě, ale co se stane, když v rodině chybí mužská role? Neúplnou rodinou, rozvodovou a porozvodovou situací se zabývá spousta odborníků, jmenovat můžeme Matějčka, Špaňhelovou, Warshaka, ale i spousty dalších, kteří se podělili o své zkušenosti.

Cílem bakalářské práce je zjistit, jak se matky samoživitelky vypořádávají s péčí o dítě a jejím úskalím a upozornit na nelehký úkol těchto matek dovést dítě do dospělosti tak, aby bylo schopné obstát v dnešním světě plném nástrah. V první části se zaměříme na rodinu, rozvod a výchovu, jak je definují autoři, kteří se zabývají tímto tématem, a jak vidí jejich význam. Druhá kapitola nás uvede do legislativního zakotvení péče o dítě a představí nám možnosti svěřeni do výchovy rodičů a poslední kapitola teoretické části definuje výchovné styly, jak je dělí různí autoři, a rozebereme i výchovu v neúplné rodině. Cílem výzkumné části bakalářské práce je zjistit, zda se změnil výchovný styl matky po rozvodu manželství v porovnání s výchovným stylem používaným v rodině. Ve výzkumné části se zaměříme na matky samoživitelky, které mají svěřené dítě do své péče. Ve výzkumu využijeme kvalitativní strategie polostrukturovaného rozhovoru, který následně podrobíme otevřenému

kódování. Uvádíme zde výzkumné a dílčí otázky, způsob výběru výzkumného souboru a následná část se zaměří na analýzu a interpretaci dat.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 K TEORETICKÝM VÝCHODISKŮM

V této bakalářské práci se budeme zabývat výchovným stylem matky při výhradní péči o dítě ve školním věku, proto je vhodné definovat pojmy, které s touto tematikou souvisí, a více je rozebrat v podkapitolách z pozice odborníků.

V následujících podkapitolách se budeme podrobněji věnovat rodině, výchově a rozvodu. V kapitole o rodině se zaměříme na definice z různých hledisek, význam a funkce rodiny a rodičovské role. V kapitole o výchově definujeme pojem výchova a blíže rozebereme funkce výchovy a výchovné prostředky. Poslední podkapitola této kapitoly nám předloží definici rozvodu, grafické znázornění rozvodovosti u nás a zaměříme se i na dopad rozvodu na dítě.

1.1 Rodina

V odborné literatuře se můžeme setkat s různými definicemi rodiny, které nejsou jednotné. Zaměření definice záleží na stanovisku dané společenskovední disciplíny a jejím výzkumnému záměru. Jiná bude definice rodiny zaměřená na psychologické hledisko a jiná z ekonomického hlediska.

Pedagogický pohled

Jůva (1995, s. 88) definuje rodinu, jako „základní sociální jednotku“, v níž žije většina jedinců. Jednotka jim zajišťuje uspokojení základních potřeb, místo pro relaxaci a prostor pro osobní štěstí.

Sociologický pohled

Sociologické vymezení v nejširším slova smyslu, předkládá Možný (1999, s. 99), jako „institucionální zajištění lidské reprodukce, legitimní v dané společnosti“. Dále pak uvádí, že fyzické a mentální vyzrání člověka je dlouhodobé a k přežití je nutné zařadit se do velké sociální společnosti. Naproti tomu Giddens (1999, s. 156) ve své definici rodiny v užším slova smyslu zahrnuje konkrétně skupinu spojenou příbuzenskými vztahy, kde dospělí mají zodpovědnost za výchovu nezletilých.

Psychologický pohled

Z psychologického hlediska nám nejvíce pomohla poznat rodinu vývojová psychologie. Jedním z odborníků na tuto oblast u nás je Vágnerová, která říká, že: „Rodina je nejvý-

znamnější sociální skupina fungující jako primární socializační činitel.“(1996, s. 6) Uvádí ji jako zprostředkovatele sociokulturních zkušeností pro dítě, zvláště specifickým způsobem.

Kimplová definuje rodinu jako „vzájemné uspokojování potřeb dětí a rodiče coby jejich vychovatelů.“ (2008, s. 12)

Hartl a Hartlová charakterizují rodinu jako „společenskou skupinu spojenou manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí.“ (2010, s. 504)

Ekonomický pohled

Autoři Kraus a Poláčková (2001, s. 80) uvádí, že „rodina je chápána jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti“ a svým zapojením do výrobní i nevýrobní sféry se stávají členové rodiny významnými spotřebiteli, na němž je současný trh závislý.

Pod pojmem *rodina* ale nevidíme jen definici uznávaných odborníků, ale je to něco, co nás spojuje s lidmi, které máme rádi, místo, kam se rádi vracíme, kde se cítíme dobře a v bezpečí. Je to pokrevní pouto, které může být popřeno a stejně se může po dlouhých letech znovu spojit. Někdo by mohl říci, že *rodina* je abstraktní pojem, který v nás vyvolává pocit bezpečí.

Pro tuto bakalářskou práci vidíme nejbližší a nejdůležitější definici od Jüvy a Giddense, kteří popisují rodinu z nám nejbližšího pohledu a to: uspokojení základních potřeb a výchovu nezletilých.

Význam a funkce rodiny

Rodina zajišťuje mnoho činností, zabezpečuje hmotně, stará se o zdraví svých členů, vytváří výchovné prostředí, předává kulturní dědictví, chrání, podporuje, a moralizuje. Plní určité role ve vztahu ke společnosti, zvláště reprodukci obyvatelstva a to jak biologickou, tak i kulturní. (Kraus a Poláčková, 2001, s. 79)

Význam rodiny pro členy této primární skupiny je nenahraditelný. Dává svým členům místo ve společnosti, působí na utváření osobnosti každého člena v interakci s členy rodiny navzájem. Její náplní je rozvíjet své členy ve všech možných oblastech, společenské, kulturní, volnočasové. Měla by pěstovat společné zájmy a koníčky. Rodina ale také usměrňuje

a vychovává. Jaké výchovné styly můžeme spatřit uvnitř rodiny, si rozebereme v kapitole 3.1.

Každá rodina musí plnit určité funkce. Na to, jaké funkce plní a do jaké míry, můžeme mluvit o rodině funkční, problémové, dysfunkční a afunkční. Zmiňovanou funkčnost můžeme zjistit *Dotazníkem funkčnosti rodiny*, který sleduje osm oblastí: složení rodiny, stabilitu rodiny, sociálně-ekonomickou situaci rodiny, osobnost rodičů, sourozence, osobnost šetřeného dítěte, zájem o dítě a péči o dítě. Součtem bodů dotazníku zjistíme, jakou má rodina funkčnost. (Dunovský, 1986, s. 25)

Špaňhelová (2010, s. 12) ve shodě s Dunovským (1986, s. 13-17) dělí funkce rodiny na: *Biologicko-reprodukční* - je hlavní funkcí v uspokojování sexuálních potřeb a pokračování rodu každého jedince.

Ekonomicko-zabezpečovací - funkce zabezpečuje rodinu po ekonomické stránce, neměla by převyšovat funkci emocionální z důvodu psychologického vývoje dítěte.

Emocionální- funkce má emočně zabezpečovat dítě, sdílet a pomáhat mu vyjadřovat pocity, dávat je najevo a zahrnout ho láskou.

Socializačně výchovná- funkce má za úkol vychovávat děti tak, aby si byly jisté v prostředí, kde se pohybují, dovedly se připravit na své fungování mezi jinými dětmi a ve společnosti druhých dospělých.

Dle Langmeiera a Krejčířové (1998, s. 172) dělíme funkce rodiny na:

1. reprodukční funkci,
2. hospodářskou funkci,
3. emocionální funkci,
4. socializační funkci,
5. sociálně podpůrnou funkci.

Funkčnost rodiny je spojena s rolmi v rodině. Záleží na jejích členech, jak se svých rolí ujmou, a podle toho můžeme říci, zda jsou funkce rodiny plněny dostatečně bez narušení.

Role v rodině

Rolí v rodině může být více, ale za hlavní roli se považuje role rodičovská. Dalšími rolmi důležitými pro rodinu jsou role sourozence a role prarodičů. Všechny mají velký

význam, ale pro tuto bakalářskou práci se budeme podrobněji zabývat rolí rodičovskou, tj., rolí otce a matky.

Role matky

Role matky v rodině je nezastupitelná, zvláště v raném věku. Dítě je na matce závislé a ta se o něj stará a uspokojuje jeho potřeby. Hra matky se soustředí na knížky, hračky a více podporuje verbální projev. (Vágnerová, 1996, s. 102-103)

Špaňhelová uvádí, že to, co dává matka dítěti pozitivního, je **dar přijetí dítěte**. Je to vlastně přijetí i s nevědomím, co z dítěte vyroste, jaký bude mít charakter, temperament a vlastnosti. Jsou i takové matky, kterým to trvá déle, což není považováno za špatné. Může to být způsobeno různými okolnostmi, nastavením osobnosti matky nebo otcem dítěte. Toto přijetí je velmi důležité, a to i za okolností, že dítě je úplně jiné, než si matka představuje. Dalším prvkem, který je vnášen matkou do vzájemného soužití, je **láska**. Je to prvek, který je spojený s jeho přijetím. Matka miluje své dítě za každé situace, když je nemocné, když si zlomí nohu, když donese špatnou známku nebo když zalže. Láska znamená to, že ji zajímá, co se stalo a chce po dítěti nápravu a omluvu. Kdyby matka dítě neměla ráda, bylo by jí to lhostejné. **Jistota** znamená pro dítě určitý mantinel, že co řekne matka, to platí. Může se pojit s důsledností ve výchově, kdy zákaz je vždy zákazem a dovolení vždy dovolením. **Ochrana a navigace** jsou další z prvků, které matka přináší do vztahu mezi ní a dítě. Je to ochrana před záhudnostmi a riziky života. Není to omezení dítěte a nemožnosti někam jít, znamená to, že dítě bude navigováno, co a jak se může stát, co si z toho dítě vezme, a jak má zareagovat. Navigace znamená umět se o sebe postarat, když je dítě samo bez matky. Prožitek vzájemné **komunikace** je důležitý. Díky komunikaci se snižuje strach a obava dítěte z neznámých věcí. Matka otevřeně komunikuje o nepříjemných záležitostech, kterých by se dítě mohlo bát. Matka přináší i **příklad** svého chování. Matčiny styly a způsoby chování už opakuje kojeneček a batole, dovede si obout matčiny boty, zkouší napodobovat matčiny grimasy. Zvládne opakovat činnosti, které vidí nebo jsou mu předvedeny. Starší děti zase kopírují názory, které slyší doma. Má jistotu, že to bude správné, když to řekla matka. Dítě vnímá příklad úplně všude, od napodobování pracovních činností až po modely chování. Všimají si, jak se matka chová po celý den, při všech činnostech, jak se loučí s otcem, jestli si najde čas na odpočinek, jak dělá onu a jinou pracovní činnost. Některé matčino chování je mu nelibé, a tak se snaží je neopakovat, a zaměřuje se na ně. Dítě si z těchto prvků odnáší model ženské **role** do svého dalšího života. Dívky se podle něj chovají, je tedy pro ně příkladem. Často se u dospělé ženy objeví i to chování, které ne-

chtěly od matky přijmout. Pokud je dítětem chlapec, odnáší si ženský model v tom smyslu, že si podle něho hledá svou ženu. Je přirozené, že jsme podobní našim rodičům, něco máme geneticky podložené a také jsme s rodiči vyrůstali spoustu let v jedné domácnosti, z toho vyplývá, že si částečně odnášíme i jejich model chování. (Špaňhelová, 2010, s. 17-19)

Role otce

Z počátku vývoje dítěte nemá otec specifickou roli, ale pokud mu věnuje dostatek času a pozornosti, vytvoří se mezi ním a dítětem srovnatelná vazba, jaká bývá mezi matkou a dítětem. Děti si umí vytvořit citovou vazbu na oba rodiče. Otec od matky se liší např. v hraní, jeho hry jsou aktivnější, více stimulují tělesnou aktivitu, jsou více vzrušující. Otcové tráví více času se synem než s dcerou. Synové se s otcem identifikují a otcové se snaží dosti významně vtisknout synovi své ambice, své lepší já. (Vágnerová, 1996, s. 102-103)

Role otce je trochu odlišná od role matky. Otec není s dítětem tak často jak matka a také se věnuje více pracovním záležitostem. To, co vnáší otec do vzájemného soužití, je **čas**, který věnuje dítěti. Dítě vnímá jinakost otce, jiný přístup, jiná řešení situace, jinou oporu a podporu. Čas strávený s otcem by měl být aktivní, opravdu řešit úkoly s dítětem, opravdu mluvit s dítětem a vnímat ho. Ale i čas strávený pasivně je důležitý. Dítě vnímá chování a jednání otce totožně, tak jako matčino chování a jednání. Kopíruje vše, co otec dělá, jde mu **příkladem**. Pokud je chování otce v rozporu s matčíným, tak dítě tápe, je zapotřebí dítěti rozdíl vysvětlit. Někdy z toho dítě těží a chová se podle toho, co mu více vyhovuje. Může toho v budoucnu zneužívat, což není dobře. **Ochrana** je další prvek, který otec vnáší do vzájemného soužití. Ochrana je vnímána jako ochrana dítěte, ale i celé rodiny. Otec se dovede vypořádat s určitými překážkami a s pomocí dalšího člena rodiny zdolat. **Rozhodnost** otce zapříčiňuje klid a jistotu dítěte. Tak jako u matky, tak i otec vnáší do vzájemného soužití **lásku** ve vztahu k dítěti. Láska otce může být pro dítě razantnější, kdy je otec nekompromisní k chování dítěte. Tato razantnost přináší dítěti jistotu jasných pravidel. I otec projevuje lásku úsměvem, smíchem a obětím. **Komunikace** otce s dítětem je také jiná. Vysvětluje mu jiné věci a jinak než matka. Ukazuje dítěti svůj postoj k věcem za pomoci komunikace. Dítě si odnáší i mužský model chování do svého budoucího života. Chlapec se ztotožňuje s chováním otce a své chování přizpůsobí otci. Chování, které se mu na otci nelíbí, se snaží potlačit a zabránit jeho kopírování. Dívka si podle modelů chování otce vybírá partnera, otce svých dětí. Otec je také **opora** a **podpora** pro matku. Pro dítě je důležité vidět otcovo jednání vůči matce, jak se k ní chová, jak spolu řeší problémy, jak otec

rád podporuje matku v názorech. Otec má *budovat vztah* spolu s dalšími členy domácnosti. (Špaňhelová, 2010, s. 20-21)

Dítě potřebuje pro svůj zdravý vývin obě role, mužskou i ženskou, potřebuje se s ní identifikovat. Bez možné identifikace a naučeného chování od druhého rodiče, může mít v dospívání a následně i v dospělosti problémy např. v partnerském životě.

1.2 Výchova

Tradičně se výchova vymezovala jako záměrné působení vychovávajícího na vychovávaného. Čáp popisuje, že dítě bylo bráno jako materiál, kterému je potřeba dát tvar působením zvenčí. Byl to proces převážně jednosměrný, který měl odstranit vše nežádoucí a donutit dítě neodporovat společenským normám. Nebral ohled na aktivitu ani individualitu dítěte. Takové jednání se nelíbilo J. A. Komenskému, který hlásal, že dítě není špalek, který je potřeba otesávat a prosazoval, že k příznivému vývoji potřebuje dítě kladné vnější podmínky a laskavou péči. (Čáp, 1997, s. 313)

Pedagogický slovník definuje výchovu, jako „proces záměrného působení na osobnost člověka s cílem dosáhnout pozitivních změn v jeho vývoji“. (Průcha, Walterová a Mareš, 1998, s. 286)

Vymětal (1979, s. 108) definuje výchovu jako sociální proces, kdy se z jedince stává společenská bytost, která je výchova zabezpečována dospělými členy rodiny.

Jako vysoce komplexní proces chápe výchovu Čáp (1990, s. 103) a vymezuje jí jako záměrné působení na jedince i skupinu na základě výchovného cíle a s použitím výchovných metod a prostředků.

Jak uvádí Grecmanová, (2000, s. 12-13) prvním místem, kde se dítě setkává s výchovou, je rodina, která dítě formuje od prenatálního období. Do třech let dítěte se formují základy k intelektuálnímu, citovému a mravnímu profilu dospělého člověka, které rozvíjí právě rodina, rodiče.

Výchova je tedy mnohostranné působení okolí na jedince či skupinu a to jak rodiči, tak prarodiči, či jinými dospělými jedinci, kteří používají výchovné prostředky a metody k uvedení jedince do společenského a kulturního života.

Funkce výchovy

Nejvyšším cílem výchovy je „*plný rozvoj lidské osobnosti*“, který se shoduje i se Všeobecnou deklarací lidských práv. Je to návaznost na minulost, kdy o tento cíl bylo usilováno už v antické pedagogice, poté v renesanci a od požadavků Komenského „rozvíjet všechny ve všem všestranně“ jde tato myšlenka s novodobou pedagogikou. Ze stran odborníků vznikly pochyby, zda je tento cíl vůbec reálný a splnitelný. (Jůva, 1995, s. 29)

Funkce výchovy podle Krause a Poláčkové (2001, s. 49):

- a) translačně-transformační funkce,
- b) komunikačně-kooperativní funkce,
- c) socializační funkce,
- d) kultivační funkce,
- e) ekonomicko-kvalifikační funkce.

Jůva (1995, s. 31-48) vymezuje tři funkce výchovy:

1. příprava k sociálním rolím,
2. rozvoj základních kvalit osobnosti,
3. rozvoj v kulturních oblastech.

Příprava k sociálním rolím je základní funkce výchovy, která má jedince připravit na různé role, se kterými se setkává nebo může setkat ve svém životě. V zásadě jsou to role občana, partnera, pracovníka, účastníka dopravy, rodiče atd. Role se neustále mění, přibývají a mezi sebou prolínají. Neplníme vždy jen jednu roli, ale několik najednou. Rozvojem základních kvalit osobnosti rozumíme jako výchovu v širším slova smyslu, kde kromě výchovy v užším slova smyslu je i vzdělávání. Ve vzdělávání jsou to pak vědomosti, dovednosti a návyky, kdežto u výchovy je to chování, potřeby, zájmy a postoje ke skutečnosti. Poslední funkcí výchovy od Jůvy je rozvoj v kulturních oblastech, zde spadají složky světonázorová, rozumová, pracovní, mravní, estetická, tělesná a další. Některé složky jsou známy už od Aristotela např. výchova rozumová, mravní a tělesná, jiné např. od renesance, výchova pracovní a v neposlední řadě výchova technická a estetická v nedávné době.

S rozvojem společnosti, kterému se bude lidstvo přizpůsobovat, budou přibývat další výchovné oblasti.

Výchovné prostředky

Nejběžnějšími výchovnými prostředky jsou bezesporu odměny a tresty. Jako trest můžeme uvést např. pohlavek, poplácání, výprask, ale i zákazy různého typu nebo odepření nějaké libosti. Naopak odměna je přísun něčeho hezkého, libého v podobě pohlazení, obejmutí nebo v podobě dárků či sladkostí. Každé dítě je jiné a na každé působí něco jiného. Ve většině případů trest od rodičů na dítě působí, ale jen do té míry, dokud si na něj dítě nezvykne. Dítě můžeme mlátit a zakazovat mu vše možné, zvykne si na výprask i na zákazy a najde si jinou činnost, které ho baví a nemá ji zakázanou. Pak se trest mine účinkem. Obdobné to může být i u odměn, pokud bude dítě pořád dostávat dárky stejného typu, nebo sladkosti, brzy jej omrzí. Odměny a tresty by se měly měnit, aby plnily svou funkci.

Odměna je z hlediska pedagogické psychologie působení (některého z rodičů, vychovatelů, ale také sociální skupiny), které je spojeno s chováním jedince a vyjadřuje kladné hodnocení, jenž přináší jedinci uspokojení a libost. Trest je také působení (rodičů, vychovatelů, učitelů a sociální skupiny), které je reakcí na určité chování a jednání jedince a vyjadřuje záporné společenské hodnocení, jenž přináší jedinci omezení, nelibost nebo frustraci. (Čáp, 1997, s. 314-315)

„Trest zajisté není to, co jsme si jako trest pro dítě vymysleli, ale to, co dítě jako trest prožívá“, a odměna „není to, co jsme si jako odměnu vymysleli, ale to, co dítě jako odměnu přijímá.“ (Matějček, 1994, s. 26)

Melgosa uvádí, že by rodiče neměli používat trest v podobě odepření základních lidských potřeb a tresty a odměny by neměly být základním kamenem pro výchovu dítěte. (2003, s. 109)

Tresty můžeme dělit na fyzické a psychické. Do fyzických trestů zahrneme již zmiňovaný pohlavek, poplácání nebo výprask a do psychických křik, ponižování, zákazy, zastrasování nebo odejmutí nějakého uspokojení atd. Můžeme jenom hádat, který z druhů trestu je horší. Bude také záležet na osobnosti trestaného.

1.3 Rozvod

Rozvod je jedna z možností vzniku neúplné rodiny. Dalšími důvody neúplné rodiny bývá úmrtí jednoho z rodičů, svobodná matka nebo rozchod nesezdaných soužití. Na následujících řádcích popíšeme, co to je rozvod, jaké máme druhy rozvodů, a ke konci kapi-

toly se podíváme na grafické znázornění rozvodovosti v České republice od roku 1950 do roku 2010.

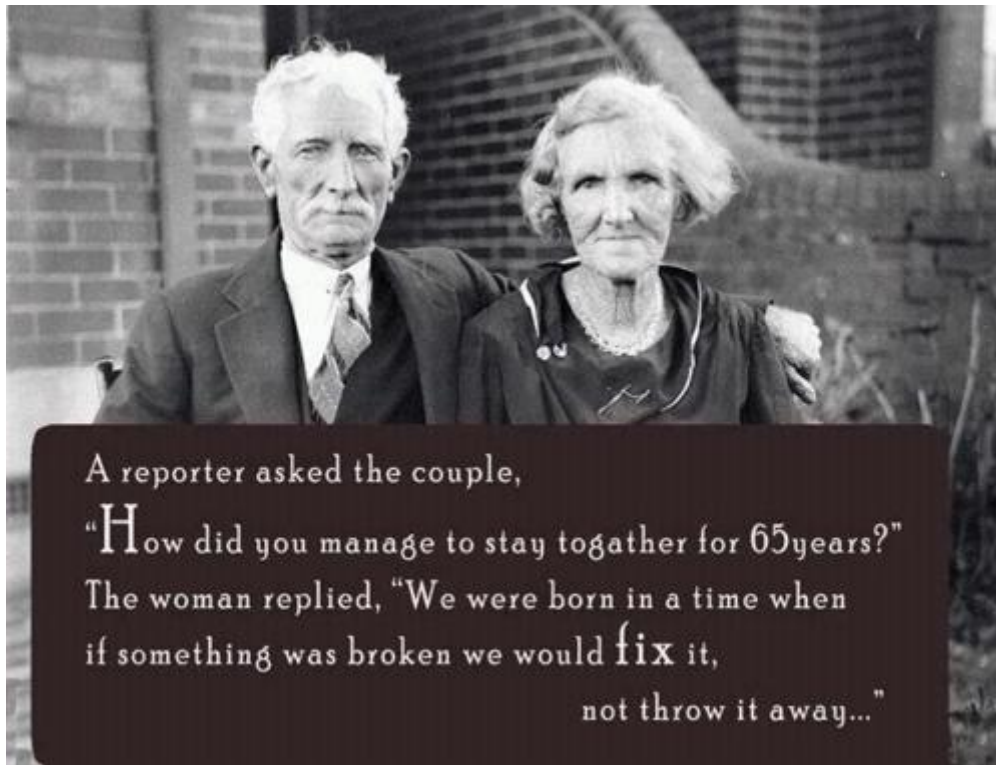
Než se situace natolik vyhrotí, že jeden z manželů podá žádost o rozvod, je možné v některých případech ještě manželství zachránit. Pokud mají ještě manželé společnou řeč a mají jen sebemenší chuť manželství zachovat, jsou tu různé možnosti záchrany. Doporučit lze rodinné poradce, rodinnou terapii, manželské poradny aj. Pokud je ale rodina již zcela rozvrácená, pak se naskytá otázka, zdali zůstat ve vztahu s člověkem, který neplní roli rodiče a partnera, a soužití s ním je více stresující, než kdyby zůstal jeden z rodičů s dítětem sám v tzv. „neúplné rodině“.

Novák (2012, s. 10) ve své publikaci upozorňuje na možnou reakci dítěte při rozhovoru s matkou: Matka řekla: „Snášela jsem peklo, jen abych ti zachovala úplnou rodinu.“ Dcera na to: „A jak si myslíš, že mi při tom bylo... v pekle.“

Neřešitelnými problémy v rodině se dostáváme do rozvodové situace. Tato situace nás seznámí se zákonem č.94/1963 Sb. o rodině, který udává postupy pro rozvod manželství. Během rozvodového procesu se nejdříve musí upravit poměry nezletilých dětí, majetkové vypořádání manželů, v některých případech výživné na druhého manžela a až poté může být manželství rozvedeno.

Matějček a Dytrych (1994, s. 134) definují rozvod jako „formálně právní ukončení manželského vztahu dvou jedinců a krajním řešením v procesu rozvratu manželství.“ Může to být vyústění dlouhodobých problémů a neshod, které rozřeší soud rozdělením manželů. Je to neřešení problému, jenž nastal, je to únik před možnými problémy. Čím je způsobena stále rostoucí rozvodovost? Po zamyšlení musíme konstatovat, že na vině je špatná komunikace, netolerance a nerespektování druhého. Je mnohem snazší odejít ze vztahu a neřešit neshody. Na internetu nedávno proběhl obrázek s krásným citátem, který vystihuje dnešní rozvodovou situaci. Na obrázku (č. 1) byla stará žena s mužem a drželi se za ruce. *Reportér se zeptal páru, "Jak se vám podařilo zůstat spolu 65 let?" Žena odpověděla: "Narodili jsme se v době, kdy se rozbité věci opravovaly a nevyhazovaly."* K tomu není co dodat. Je velkou pravdou, že na vztahu je třeba pracovat, aby byl dobrý.

Obrázek č. 1 Citát

Zdroj: [If something was broken we would fix it, 2012]

Samotný rozvod může mít dvě podoby:

Nesporný rozvod

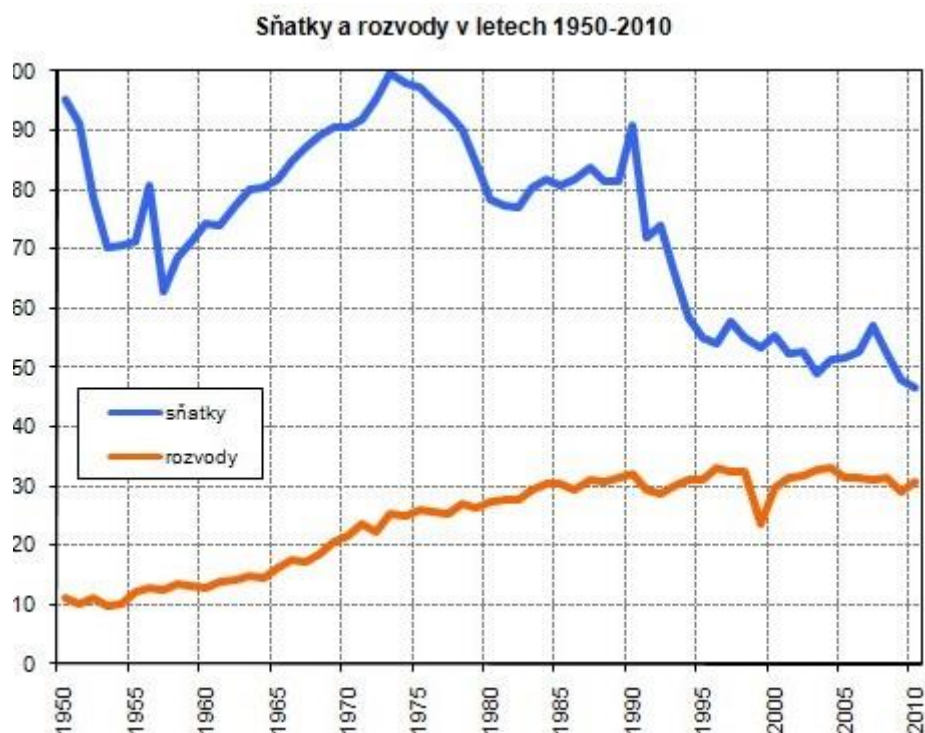
Nesporný rozvod, jak je už z názvu patrné, je beze sporů, nebo se aspoň manželé snaží domluvit na nezbytných formálních náležitostech. Zákon o rodině udává, že manželství bude rozvedeno, a to bez zjišťování důvodů rozvratu, když se druhý manžel připojí k návrhu na rozvod manželství. Dále musí být manželé nejméně jeden rok sezdaní, kdy spolu 6 měsíců nežijí. Soud ještě požaduje smlouvy o vypořádání vzájemných majetkových vztahů, práva a povinnosti společného bydlení, popřípadě vyživovací povinnosti a pravomocné rozhodnutí soudu o schválení dohod o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu. Tento způsob rozvodu je pro všechny zúčastněné nejlepší možné řešení.

Sporný rozvod

Druhá možnost rozvodu, sporná, je velmi emotivní. Manželé se neumí dohodnout a zde už nejde o schválení dohody, ale rozhodnutí soudu. Sporný rozvod má všechny náležitosti jako rozvod nesporný, jen řeší poměry rodičů a dětí soud a každou náležitost zvlášť i proto trvá delší dobu, než dojde k samotnému rozvodu.

Největší problém bývá se svěřením dětí do péče a určení výživného na nezletilé dítě. Ještě donedávna nebylo obvyklé svěřit dítě do péče otce kromě případů, kdy matka péči zanedbávala nebo dítě týrala. Od roku 1998, kdy novela zákona č. 91/1998 Sb. o rodině, myslela i na otce a umožnila svěřit dítě do společné nebo střídavé péče, a tím dala další možnosti v péči o dítě. Ze statistik, které uvádíme níže v grafu, lze vyčíst úhrnnou sňatečnost a rozvodovost za rok, od roku 1950 do roku 2010. Evidentně po roce 1965 zůstávala situace poměrně stabilní, rozvodovost do té doby nepřekročila 15 tisíc rozvedených manželství za rok. Od roku 1965 se začala situace zhoršovat, rozvodovost narůstala každým rokem, kdy 25 tisíc rozvedených manželství se dosáhlo v roce 1973 a 30 tisíc rozvodů bylo od roku 1984. Dále se situace příliš neměnila, jen v roce 1999 klesla rozvodovost pod 25 tisíc rozvedených manželství za rok, důvodem byl nový zákon o rodině č. 91/1998, s platností od 1. 8. 1998, který změnil rozvodovou legislativu. Můžeme tedy říci, že se rozvodovost zvyšuje s menšími výkyvy a od roku 2004 velmi mírně klesá. Nejméně rozvedených manželství zaznamenáváme v letech 1953-54 a nejvyšší v roce 1996. Na grafu můžeme porovnat rozvodovost se sňatečností, kdy nejplodnější na svatby byl rok 1974, do té doby sňatečnost stoupala, ale dlouho na vrcholku 100 tisíc sňatků za rok nevydržela a klesala. Zastavila se až kolem roku 1980 na 80 tisících a začala mírně stoupat až k roku 1991, zde vystřelila na 90 tisíc sňatků za rok a tím oslavila svobodu republiky. Od tohoto roku do roku 1997 sňatečnost razantně klesá až k 55 tisícům sňatků za rok. Dále graf pokračuje v klesání sňatečnosti, kdy klesne pod 50 tisíc a v roce 2007 se ještě nakrátko vyšplhá k 57 tisícům, ale záhy začne opět klesat. Z grafu není patrné, že by sňatečnost nějak souvisela s rozvodovostí, že by je ovlivnil stejný faktor. Co ale můžeme říci, že za posledních 15 let se rozvody a sňatky ustálily a drží si až na výjimku téměř stejné hodnoty, kdy sňatečnost je od 48- 58 tisíc a rozvodovost kolem 30 tisíc za rok.

Graf č. 1 Sňatky a rozvody v letech 1950-2010

Zdroj: (Oba rodiče, 2011)

Dopad na dítě

Rozvod se samozřejmě hluboko dotýká i dětí, protože si neumějí představit, že se otec s matkou rozejdou a ono bude žít jen s jedním z nich. Jak rozvod působí na dítě, si můžeme představit. Spousta psychologů a odborníků ve svých publikacích a výzkumech potvrdili, jak špatné je rozdělení rodičů pro dítě. Ze dne na den musí opustit své bydliště a tím i své kamarády. Jeho rodiče už nežijí společně s ním, situace se radikálně mění. Nastupuje do nové školy, nikoho tam nezná. Samo si říká, co se to vlastně stalo a dává si otázku, zda za to nemůže samo, jestli něco neprovedlo. Rozvod celkově zanechává na dítěti dopad i u těch hodně malých. Nejhuře na tom bývají ale děti ve školním věku, zvláště v pubescenci.

Autoři Matějček a Dytrych (1994, s. 134) upozorňují na „vystavování dítěte zvláštnímu druhu psychické zátěže, jejíž důsledky nejsou často rozpoznány včas ani vlastními rodiči či jinými blízkými osobami.“ Nejde jen o důsledky, které můžeme pozorovat v daný okamžik, ale takové mechanismy, jež se mohou začít projevovat třeba až v pubertálním období nebo na začátku dospělosti.

Špaňhelová (2010, s. 92) uvádí, že mladší školní věk je celkem klidové období dítěte. Dítě projevuje vyšší rozumovou zralost a je tedy schopné pochopit rozvod rodičů. Dovede zaujmout svůj názor, důležité je, aby rodiče byli k dítěti upřímní. Je důležité s dítětem mluvit a zjistit, jak celou situaci vidí, a vysvětlit mu, jak se věci mají. Dítě má tendenci dopátrávat se pravdy, a tak častokrát konfrontuje jednu informaci od jednoho rodiče s informací od druhého rodiče. Naproti tomu období dospívání může být pro rodiče i samotné dítě náročné. Názory dítěte se často mění, někdy je na straně jednoho rodiče a jindy proti němu zbrojí. Dítě také bývá ke všemu velmi kritické, zvláště k rodičům. Je to období, kdy je dítě citově nevyrovnané, hledá samo sebe. Chvíli se směje a najednou brečí, jednou obviňuje sebe, pak zase někoho jiného. Dospívající nejvíce důvěřuje svým kamarádům, a pokud se nestydí, chodí se jim vyplakat na rameno. Nechce po kamarádovi řešení, chce, aby mu bylo nasloucháno. Dítě se snaží osamostatnit a nebýt závislé na rodičích.

Dalo by se konstatovat, že nejnevhodnější doba pro rozvod je v době dospívání dítěte. Jeho hormonální rozkolísanost by mohla dítě ještě více znejistit a dovést až na okraj samoty, kdy začne hledat zázemí, které nemusí být vždy vhodné.

Jak těžký může být rozvod pro dítě a jeho následné odloučení od jednoho z rodičů, to si můžeme představit v tabulce stresujících životních událostí M. Stoppardové, která je konstruována na žáky základní školy. Předchůdkyně této tabulky byla asi před deseti lety konstruována Holmesem a Rahem pro dospělé jedince. (cit. Novák, 2012, s. 53-54)

Tabulka č. 1 Škála stresujících životních událostí školních dětí podle M. Stoppardové.

Úmrtí rodiče	100 bodů
Rozvod rodičů	73 bodů
Rozchod rodičů	65 bodů
Časté služební cesty	65 bodů
Vlastní nemoc či zranění	53 bodů
Nový sňatek rodiče	50 bodů
Rodič propuštěn ze zaměstnání	47 bodů

Usmíření rodičů	45 bodů
Matka jde do zaměstnání	45 bodů
Změna zdravotního stavu člena rodiny	44 bodů
Těhotenství matky, potíže ve škole, narození sourozence, nový učitel či třída, změna finančního stavu rodiny	39 bodů
Nová neobvyklá činnost	36 bodů
Změna četnosti setkávání se sourozenci	35 bodů
Obavy z násilí ve škole	31 bodů
Krádež osobních věcí	30 bodů
Změna úkolů v domácnosti, starší sourozenec odchází z domu, starosti se staršími rodiči, nedokonalé výkony, na nichž dítěti záleží vždy	29 bodů
Přestěhování	26 bodů
Získání nebo ztráta zvířete	25 bodů
Změna osobních návyků, neshody s učitelem	24 bodů
Stěhování, obdobně i příchod do nové školy	20 bodů

Zdroj: (Novák, 2012, s. 53-54)

Z tabulky můžeme vyčíst, že největší stresovou situací je pro dítě úmrtí rodiče a hned poté rozvod a rozchod rodičů. Tabulka obsahuje ještě další situace, jež bodové ohodnocení jde až k 11 bodům, které jsou za potrestání za lež. Pokud dítě zažije více stresových situací, které po součtu během jednoho roku nepřesáhnou 150 bodů, tak takto vynaložený stres nemusí hrát žádnou roli. Ale při překročení této hranice je to již velká míra stresu, a čím blíže se suma blíží k 300 bodové hranici, tím jsou více pravděpodobné intenzivní poruchy.

Dopad rozvodu na dítě je velmi stresující, je to i z důvodu porozvodového uspořádání, které zahrnuje svěřením dítěte do péče. Následující kapitola nás uvede do české legislativy svěřování dětí do péče v rámci rozvodového řízení a představí nám, jaké máme možnosti.

2 LEGISLATIVNÍ ZAKOTVENÍ PÉČE O DÍTĚ

Péče o dítě zahrnuje celodenní péči a uspokojování potřeb dítěte v rámci zdravého psychologického, sociálního a tělesného vývoje. Nejlepší péče o dítě je v harmonické úplné rodině. Ne vždy se povede, aby dítě v takové rodině vyrůstalo, zvláště v posledních letech, kdy rozvodovost roste a péči o dítě je tedy nutné upravit soudně v rámci rozvodového řízení.

„Péče o nezletilé dítě, zahrnuje zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.“ (Česko, 1998)

Z historie péče o dítě můžeme říct, že svěřování dětí do péče matky je společenský zvyk, jenž se vytvořil relativně nedávno. V dávné historii práva matek prakticky neexistovala. Nad svými dětmi měli moc jejich otcové, kteří si s nimi mohli dělat, co se jim zachtělo, např. je nechat zabít nebo prodat do otroctví. Tradice otcovské nadřazenosti trvala i nadále a stvrzoval to i britský občanský zákoník. Ženy nemohly volit, jejich práva byla téměř nulová a nemohly nastoupit do většiny zaměstnání. Zlom, kdy začaly soudy svěřovat děti do péče matky, byl v devatenáctém století. Tehdy se začalo pohlížet na malé děti tak, že mají specifické potřeby, které může uspokojit jen žena, matka. Postoj zvaný „presumpce útlého věku dětí“ začal převažovat v opatrovnických věcech. Zaručil matce svěřeni do péče do pěti let věku dítěte, kdy poté muselo být dítě vráceno do výchovy otci. Věková hranice „útlého věku“ časem rostla a tím se stalo svěřování dětí jakéhokoli věku do trvalé péče matky stálým. Výkyvy trvaly ještě do roku 1920, kdy byla péče matky dostatečně upevněna. Důvodem mohla být průmyslová revoluce, otcové odcházeli do měst, dětí už nebylo potřeba na práci na statku. V roce 1900 poprvé soudy požadovaly po otci výživné, který neměl děti v péči. I tato skutečnost přispěla, že ženy mohly vychovávat své děti a nemusely se bát finančních problémů. Zde se také rozdělily role matky a otce, kde matka byla pečovatelka a otec zajišťovatel. (Warshak, 1996, s. 26) Skutečnost, že žena zastává domácí práce a muž vydělává peníze, žije v některých z nás až dodnes.

Legislativa České republiky rozeznává tři různá svěření do výchovy. Nejznámější formu známe pod názvem výhradní péče jednoho z rodičů, následuje společná péče a střídavá péče. Jednotlivými možnostmi svěření dítěte do péče se budeme zabývat v následujících kapitolách.

Péče o dítě zahrnuje podle Bechyňové a Konvičkové (2008, s. 55-58) několik oblastí. Patří mezi ně dohled, výživa, oblečení a hygiena, péče o fyzické zdraví, péče o psychické zdraví a péče o rozvoj osobnosti dítěte a jeho vzdělání.

Všechny tyto oblasti jsou zapotřebí ke správnému fungování rodin, které jsme probírali v kapitole „rodina“ a které jsou potřeba ve všech následně zmíněných péčích o to více, jestliže je zde jen jeden vychovávající.

2.1 Výhradní péče jednoho z rodičů

Zákon o rodině 1963/94 Sb. nám předkládá možné svěření dítěte jednomu z rodičů, a to se souhlasem druhého rodiče. Může tedy být svěřeno dítě jak do péče matky, tak do péče otce. Při posuzování, komu soud dítě svěří, záleží na mnoha skutečnostech. Celé svěření do péče, jak popisuje Drdová a Hastrmanová (2007, s. 88), je už kolikrát dohodnuto rodiči, než přijdou k soudu. Pokud se ale rodiče na svěření nedohodnou, rozhodne o svěření soud. V drtivé většině soud svěřuje dítě do péče matky. Toto přesvědčení, že k péči o dítě je nejvhodnější matka, nikoli otec, nazývá Warshak (1996, s. 12) „kultem mateřství“ a upozorňuje nás ve své publikaci *Revoluce v porozvodové péči o dítě*, že se musíme snažit vzdát se tohoto kultu mateřství, který je v nás hluboce zakořeněný.

Situace po rozvodu není pro nikoho příjemná. Pro dospělé je náročné zvládnout situaci po stránce duševní, emotivní, ale taky ekonomické. Rozvedený rodič, jenž má svěřené děti do své péče, musí začít myslet jinak. Zajistit možné bydlení, přizpůsobit zaměstnání dětem, které nemohou být v noci samy doma, je třeba je vyzvednout ze školy, školky nebo družiny atd.

Výhradní péče má pro matku pozitiva v tom, že je jí dítě nablízku a má nad ním dohled. Nemusí se s ním loučit na dlouhou dobu, což ženám díky mateřskému citu činí obvykle velké problémy. Potřebují o dítě pečovat, někdy až do dospělého věku. Oproti otci jsou ve výhodě, že na ně dítě nezapomene, že si dítě vezme od matky něco z výchovy a také matka dostává od otce dítěte výživné na nezletilého. Výhradní péče má ale i svá negativa. Tyto negativa matka pociťuje, ale zdá se, že si je dostatečně neuvědomuje nebo si je uvědomuje, ale nechce je řešit z důvodu možného odcizení dítěte.

Warshak (1996, s. 16) říká, že „každá významnější studie rozvodové problematiky uvádí, že rozvedené matky jsou a cítí se přetíženy odpovědnostmi, které provázejí výhradní péči.“

Osamělé matky mají často problémy finanční, výchovné, se zaměstnáním, s nemocností dětí a v neposlední řadě se stresem. Od rozvodu musí zvládnout vše za dva, lépe řečeno za matku i za otce. Najednou musí řešit drobné opravy v domácnosti, které předtím neřešila. Finanční stránka se zhoršila a je teď odkázaná na svůj příjem, který není velký z důvodu přizpůsobení se zaměstnání, kam může chodit jen na ranní směnu. Žena si své zaměstnání nemůže vybírat podle své kvalifikace, už musí myslet na děti, kdo je vyzvedne ze školy, jak daleko bude její práce od domova, kolik zaplatí za dojíždění, nemocnost dětí, nutnosti ranní směny. Všechny tyto faktory předčily finanční ohodnocení její práce a tím se žena může lehce dostat do finančních potíží, do chudoby. Být rodičem samoživitelem, je vyčerpávající. Dělá vše sama, od ranní hygieny dětí přes plánování koníčků, psaní úkolů s dětmi, uklízení, praní, vaření, uspávání až po vstávání k nemocnému dítěti. Celý tento proces je hodně náročný nejen fyzicky, ale také po psychické stránce. Někdy si člověk říká, že to matka nemůže vydržet. Z tohoto kolotoče ji vysvobodí jen na čtyři dny v měsíci otec dítěte, ke kterému jde dítě na návštěvu. Po té začne kolotoč znova. Matce by se ulevilo od starostí, kdyby otec dítěte přiložil ruku k dílu. Kdyby si rozdělili povinnosti nebo kdyby se matka podělila o péči o dítě.

Problém pro matku samoživitelku je ekonomický dopad jedno příjmové domácnosti. Nejenže musí pracovat, aby uživila rodinu, ale čas, který měla na děti v úplné rodině, teď dělí mezi domácnost a zaměstnání. Dalo by se říct, že je na všechno sama. To nepřidá ani na psychické kondici matky. Spousta matek žije na hranici chudoby.

I když některé matky nemají významnější problémy a vše perfektně zvládají, cítí silný a stálý psychický tlak pramenící z pocitu možného selhání, např. ze ztráty zaměstnání, na kterém je jednočlenná rodina závislá. Ženy po rozvodu narážejí na problém stigmatizace „neúplné rodiny“ a často jsou obviňovány z parazitování na sociálním systému, který si často volí sami, protože je pro ně výhodná. Někdy je „neúplná rodina“ pro značnou část žen pozitivním východiskem z problémové situace. Řešením z možných situací je intenzivní zapojení širší rodiny, kde tuto roli plní hlavně rodiče matky z důvodu ekonomické závislosti matky zvláště v prvním období po rozchodu. (Dudová a Hastrmanová, 2007, s. 41-44)

Dalším možným řešením je doplnění rodiny partnerem matky. V nemálo rodinách může být situace k nerozeznání od úplné rodiny, kdy matčin partner se chová, jako by dítě bylo jeho vlastní.

Dítě může být svěřeno i do výhradní péče otci. Podle Drdové a Hastrmanové (2007, s. 87) však ze sociologického výzkumu vyplývá, že svěření do výhradní péče otcům je velmi vzácné a to souvisí se skutečností, že o svěření do péče žádá jen malé procento mužů. Někteří autoři zmiňují možnou diskriminaci mužů, ale bylo by záhodno pohlédnout na toto nařknutí i z jiné stránky. Kolik mužů si přeje mít dítě ve své výchově? Kolik mužů o tuto možnost svěření požádají? Dále jsou zde i případy, kdy je dítě svěřené otci, ale ten tuto zátěž starat se sám o dítě a spojit to se zaměstnáním a svým životem nedokáže čelit, a je tak dítě po několika týdnech, či měsících svěřené do výhradní péče matky.

Dohoda rodičů se může odvíjet od výchovy v manželství, kde matka zastávala pečujícího člena rodiny a otec finanční zajištění. Může to být i naopak, i když zatím v malé míře, ale jsou i otcové, kteří jsou na rodičovské dovolené, a matka zajišťuje rodinu finančně. Zde se nabízí otázka, jak by vypadalo svěření do péče, kdy by byl otec na rodičovské dovolené a byl by vlastně pečující osobou a měl by k potomkovi blíže než matka. Dále Drdová a Hastrmanová (2007, s. 89) ve své studii zmiňují, že svěření do péče je závislé i na zaměstnaneckém postavení zvláště otce a tím i možnosti výchovy při výhradní péči. Sami otcové pak po zvážení časového omezení souhlasí se svěřením do výchovy matce. Samotné rozhodnutí je podle odborníků ovlivněno věkem dítěte. Měli bychom ale zmínit i ovlivnění médií, kde se hlásá, jak je pro otce těžké dostat dítě do své péče. Na základě této skutečnosti jsou otcové, kteří by se reálně mohli o své děti starat, ale vzdají to bez boje. Další z možných důvodů svěření dítěte do péče matky je skutečnost, že otec nezná důležité věci o dítěti, jeho potřeby, velikost bot, neumí uvařit, ani ohřát párek nebo neví, kdy jsou třídní schůzky. Na základě těchto skutečností nemůže soudce svěřit dítě otci. Podle české legislativy, soud při svěřením dítěte do péče sleduje především zájem dítěte, jeho schopnosti a vývojové možnosti. Dbá na práva dítěte, zvláště na právo výchovu obou rodičů a na udržování pravidelného osobního styku s nimi. Soud také přihlíží k citové orientaci a zázemí dítěte, odpovědnosti rodiče, výchovné schopnosti, k citovým vazbám na sourozence, prarodiče a dalších příbuzných a v neposlední řadě na hmotné zabezpečení ze strany rodiče a bytové poměry. (Česko, 1998)

Od výhradní péče pozvolna přejdeme do péče obou rodičů, střídavá nebo společná péče by měla zajistit stejné podmínky pro oba rodiče. V následující kapitole nastíníme některé z aspektů těchto péčí.

2.2 Střídavá a společná péče

Zákon o rodině 91/1998 Sb. umožňuje svěřit dítě do jiné péče než výhradní a to do společné péče, nebo střídavé péče. Tyto dva typy svěřeni dítěte do péče mají společný znak, péče a výchova dítěte je na obou rodičích. Novák (2012, s. 71) zastává názor, že společná či střídavá péče je v mnohém ideální. Výchovu přirovnává k hokeji, kde péče o dítě je „zápas“, kdy se rodič může plně věnovat dítěti a pauza je „střídačka“, kde má rodič čas na sebe a na vyřízení svých záležitostí. Upozorňuje ale na situaci, kdy si rodiče chtějí získat dítě na svoji stranu, a přirovnává to k vymývání mozku.

„Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.“ (Česko, 1998)

Oslovení experti, jak upozorňují Drdová a Hastrmanová (2007, s. 74-94), se v sociologickém výzkumu shodují, že tyto alternativní úpravy péče o dítě kladou velké nároky na rodiče. Rozhodně tato alternace nefunguje u párů, které během rozvodu prošli konfliktním jednáním a nejsou spolu schopni komunikovat. Presentované názory se shodují, u obou typů se musí rodiče předem dohodnout, soud tak nerozhoduje, ale schvaluje dohodu, i když praxe bývá někdy odlišná.

Střídavá péče

Jak již název napovídá, jde o péči, kdy dítě žije nějaký čas s otcem a nějaký čas s matkou. Rodiče se střídají ve výchově po týdnů nebo měsících, záleží na domluvě. V ČR je aplikovaná častěji než společná péče. Toto uspořádání je jednodušší u předškolních dětí, kde není potřeba řešit úkoly a učení. Důležité je, aby tento názor s uspořádáním mělo i samotné dítě. Z výzkumu vyplývá, že některé děti byly frustrované a neměly pocit, že někam patří. Někteří soudci zastávají názor, že by bylo lepší, kdyby dítě bydlelo na jednom místě a stěhovali by se rodiče. (Drdová a Hastrmanová, 2007, s 95)

Novák (2012, s. 72 - 73) uvádí předpoklady střídavé péče, za kterých může mít zmiňovaná výchova velký přínos. Rodiče by se měli umět domluvit a neměli by o tom jen mluvit, ale i jejich jednání by mělo být vstřícné. Určitě by měli přihlídnout k názorům dítěte. Nelze jednat o dítěti bez dítěte. Dítě by nemělo měnit školu a zájmové kroužky. V neposlední řadě by se měli rodiče domluvit na technických věcech, (kde si budou dítě předávat, kde bude mít dítě trvalý pobyt, kdo bude prát), a snažit se mluvit s dítětem o druhém rodiči bez záporně laděných komentářů. Warshak také pohlíží na střídavou péči pozitivně a přiklání se k takovému uspořádání.

Podle Špaňhelové (2011, s. 139) je na střídavou péči nejvhodnější doba od 3 let dítěte. Do té doby shledává, že by dítě mělo mít něco stabilního a cítilo pocit bezpečí a jistoty. Někteří kolegové- psychologové se spíše přiklánějí ke konci mladšího školního věku, cca od 10 let z důvodu vlastního názoru dítěte na samotné svěření. Špaňhelová doporučuje, aby se rodiče, kteří spolu už nežijí, starali o dítě společně. Otec by měl mít vyhraněné dny, kdy se bude o dítě starat, a šel s ním například na pískoviště, k lékaři nebo koupit boty.

Plusy a mínusy střídavé péče podle Špaňhelové (2011, s. 141)

Plusy

- Dítě žije u obou rodičů, vnímá, jaké mají vlastnosti, dovednosti, není tedy ochuzeno o roli mateřskou nebo otcovskou.
- Dítě čerpá z obou rodičů.
- Dítě poznává přístup každého rodiče k životním situacím.
- Rodič si může své povinnosti nebo záliby více rozvrstvit.

Mínusy

- Ve většině případů jsou náročné začátky, především matky těžko připouštějí, že by otec zvládl postarat se o dítě, v některých situacích se tomu brání.
- Mnohdy je to malá flexibilita dítěte nebo únava z přejíždění.
- V některých případech se projevuje zmatek, kdy jeden rodič dostane informaci od učitelky a druhému rodiči ji nepředá, tím vznikne problém, že dítěti zapomenou dát to, co si mělo donést.

Společná péče

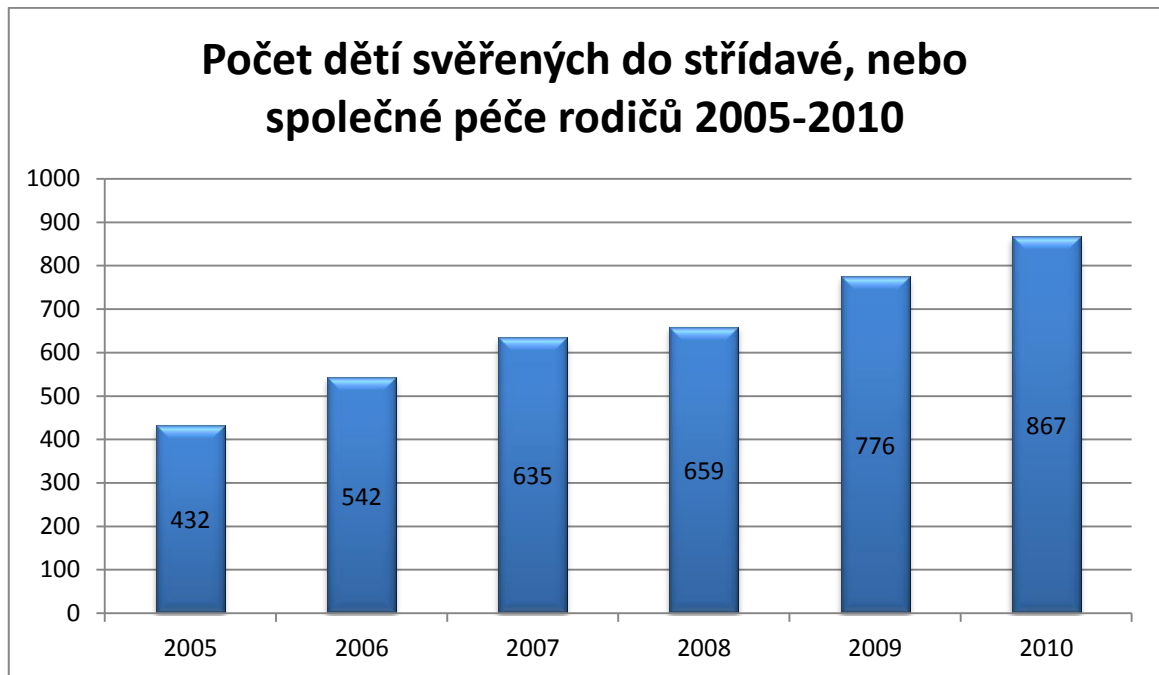
Výhody společné péče je každodenní kontakt dítěte s oběma rodiči a také, že zodpovědnost není jen na jednom z rodičů, jak je tomu u výhradní péče. Rodiče spolu komunikují, dokonce jejich komunikace je na takové úrovni, že se zvládnou dohodnout na otázkách výchovy a finančního zajištění. Tento typ výchovy je pro rodiče, kteří žijí v jednom domě či bytě nebo nedaleko od sebe. Péče je téměř totožná jako za manželství.

Zákon o rodině č. 91/1998 Sb. upravuje sice možné výchovy dítěte, ale už nespecifikuje, za jakých okolností bude péče probíhat. Rozhodnutí soud jenom schvaluje a spoléhá na domluvu rodičů. Všeobecně se společná výchova doporučuje u starších dětí. (Dolanská, 2013)

Společná výchova je méně častá oproti střídavé péči z důvodu vázanosti na společném bydlení po rozvodu. Zánik společné péče je v době, kdy se jeden z rodičů odstěhuje, a společná péče není nadále možná. Při tomto typu výchovy se nestanovuje výživné. (Drdová a Hastrmanová, 2007, s. 94)

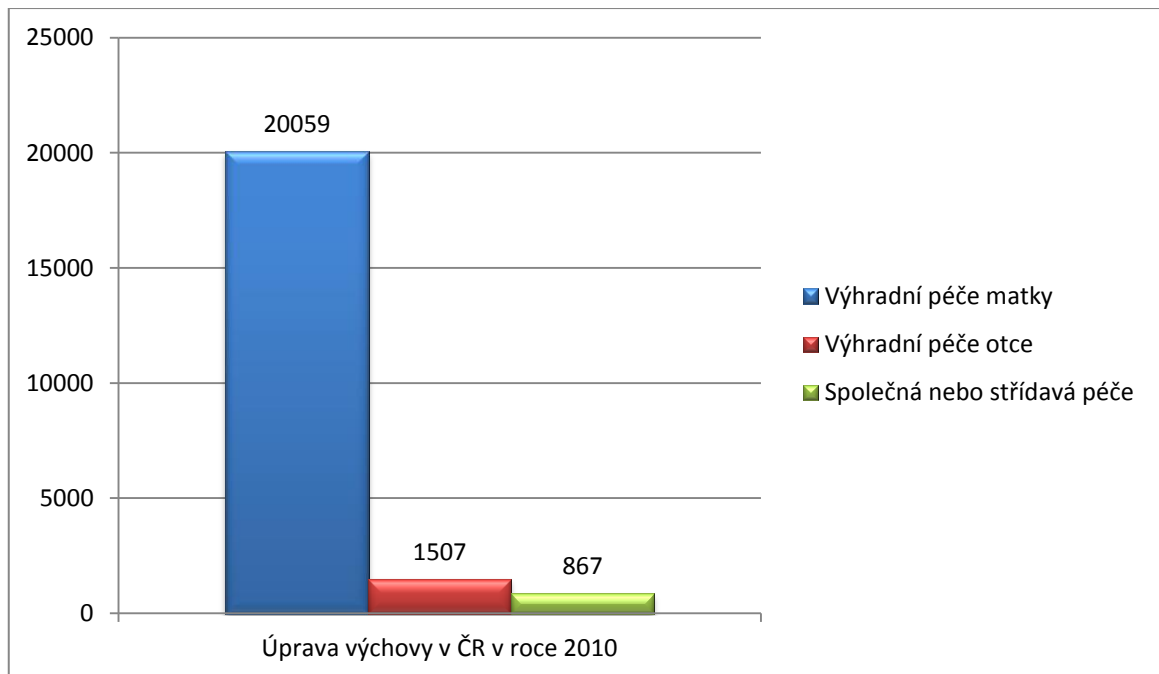
Nyní pojednáme o svěřením do péče ve statistických údajích. V následujícím grafu je vidět, svěřením do péče společné, nebo střídavé, a to za každý rok od roku 2005 až do roku 2010. Jak je z grafu č. 2 patrné, tyto typy péče mírně stoupají, ale ve srovnání s výhradní péčí, jak je vidět níže v grafu je tato suma zanedbatelná.

Graf č.2 Počet dětí svěřených do společné, nebo střídavé péče.

Zdroj: (Oba rodiče, 2011)

Graf č. 3 Svěření do péče za rok 2010

Zdroj: ČESKO. Ministerstvo spravedlnosti. (Ročenka 2, 2011, s. 63)

Z našeho pohledu se nestráníme ani jedné z formy svěřením dítěte do péče. Ať je to výhradní péče nebo střídavá, vždy je potřeba, aby rodiče spolu komunikovali a své nevyřešené problémy neřešili přes děti. Není jednoduché vypořádat se s rozvodovou situací, bez ohledu na míru jeho zavinění jedním či druhým bývalým partnerem. Mezi manželi- ex-manželi mohou působit tzv. rozvodové jedy, jak je nazývá Warshak (2003) ve stejnojmenné knize, kdy není jednoduché zachovat klid v přítomnosti bývalého protějšku. Většinou je ale dítě v porozvodové péči několik let a to už je dost dlouhá doba na vyrovnání se s psychorozvodem. Dejme dětem šanci mít rád oba rodiče a mít možnost být milováno oběma rodiči. Souhlasíme se Špaňhelovou, že by se o dítě měli starat oba rodiče, kdy otec chodí za dítětem i v průběhu týdne a pomůže tím matce od možného psychického tlaku. V následující kapitole si rozebereme výchovné působení na dítě, výchovu otce a matky a zaměříme se na výchovné styly v rodině.

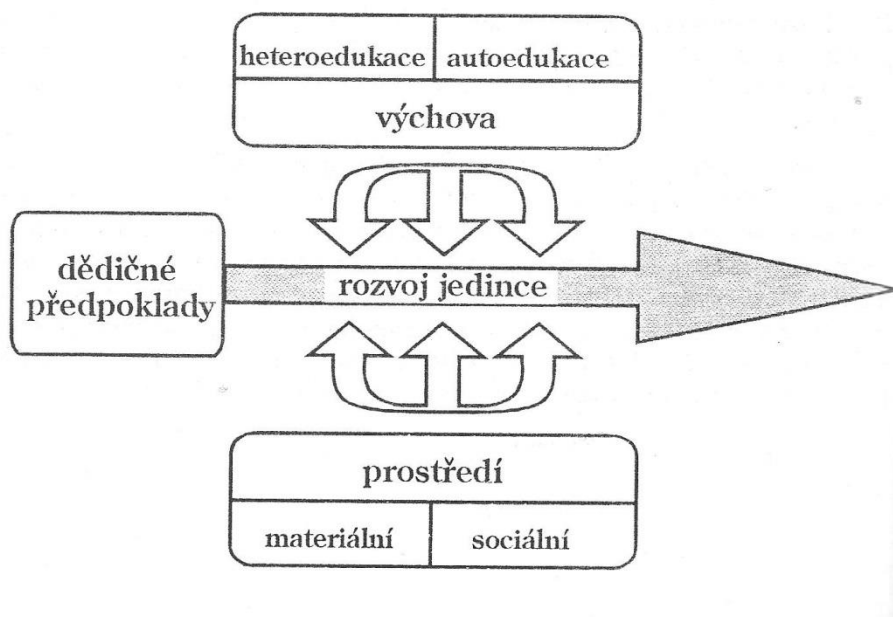
3 VÝCHOVNÉ PŮSOBENÍ NA DÍTĚ

Za hlavní činitele výchovného působení na dítě bereme i dnes rodiče dítěte. Toto výchovné působení je zprostředkováno komunikací, které může být prováděné řečí, gesty, tónem hlasu, mimikou a celkově chováním. Často výraz obličeje a tón hlasu dodává řeči pravý význam sdělení. (Vymětal, 1979, s. 109)

Rodina bývá spojována také s morálními kvalitami jedince. Rodina může vychovávat ke kladnému vztahu k práci, životnímu stylu, k lásce, k ukázněnosti. Touto výchovou může rodina v mnohém učinit. (Jůva, 1995, s. 89-90)

Faktory ovlivňující osobnost člověka jsou dědičnost, prostředí a výchova. Odborníci nejsou ve shodě, který faktor je ten rozhodující, který ovlivňuje osobnost jedince. Na schématu (obrázek č. 1) níže popisuje Jůva činitele rozvoje jedince, kde vidíme, jak na dítě působí výchova, prostředí spolu s dědičností. Základní jsou dědičné předpoklady, které rozvíjí nebo tlumí výchova a prostředí vychovávaného. Jestliže dítě bude v málo podnětném prostředí, odrazí se to na jeho rozvoji osobnosti.

Obrázek č. 1 Činitele rozvoje jedince

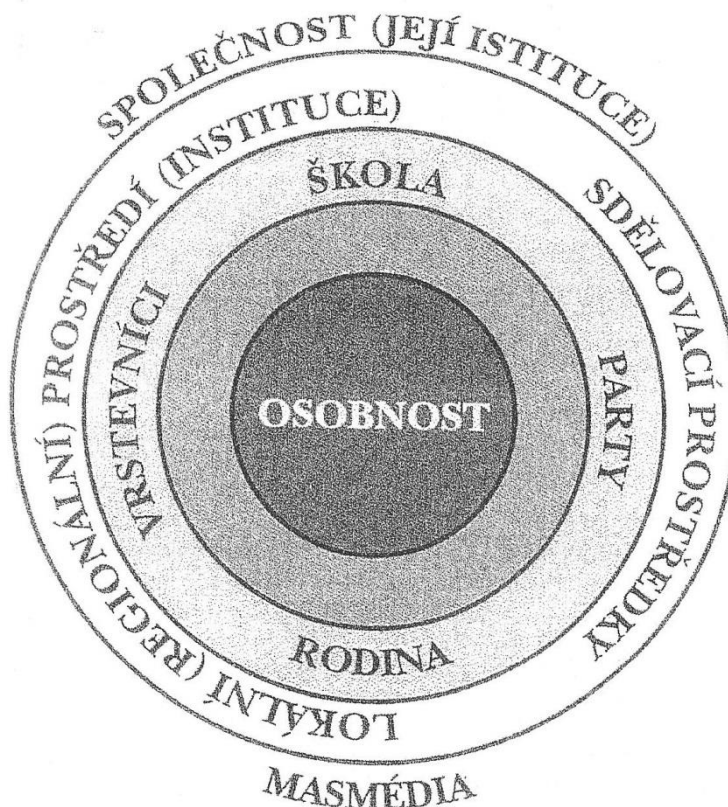

Zdroj: (Jůva, 1995, s. 90)

To, zda je prostředí prioritní v životě jedince, a na kolik bylo předmětem, úvah a názorů po celá staletí. S názory na vliv prostředí se můžeme setkat v řecké filozofii nebo v období renesance. Zastánci prostředí jsou např. M de Montaigna, E. Roterdamský, T. Campanella. Dále můžeme jmenovat Ch. L. Montesquieu, který jako první studuje a analyzuje determinující faktory prostředí. J. Locke, F. M. A. Voltaire a P. H. Holbach přeceňují prostředí ovlivňující utváření osobnosti. Naopak G. S. Hall, W. Stern a E. Thorndike nedoceňují úlohu prostředí a výchovy. A. Adler pokládá rodinu za hlavní pramen duševních zážitků a vývoje psychiky. Dnes už víme, že prostředí, ve kterém vyrůstáme, které nás obklopuje, utváří osobnost člověka, a jeho stopy si neseme po celý život. (Kraus a Poláčková, 2001, s. 102-103)

Na následujícím obrázku Krause a Poláčkové (2001, s. 105) můžeme vidět prostředí, které nás může ovlivňovat při formování osobnosti. Buď se prostředí přizpůsobíme, nebo ho můžeme přizpůsobit, změnit podle svých potřeb tím, že do něj aktivně zasahujeme.

Obrázek č. 2 Vlivy jednotlivých typů prostředí

Zdroj: (Kraus a Poláčková, 2001, s. 106)

Výchovou připravujeme jedince na sociální role, rozvíjíme ho ve společenských hodnotách, v přípravě na povolání, pro roli rodičovskou a partnerskou, učíme ho, jak trávit volný čas a šetřit životní prostředí. Je třeba vidět jedince v celém komplexu sociálních rolí moderní společnosti, je to tzv. mnohostranně orientovaná výchova. (Jůva, 1995, s. 23)

3.1 Výchovné styly

Výchovnými styly se v České republice nejvíce zabýval Čáp, který říká: „Způsob výchovy silně působí na činnost dění, na jejich psychický stav, na nejrůznější složky osobnosti.“ (Čáp, 1997, s. 332-338) Dále ze svých zkušeností poukazuje na složitost výchovy, kde stejný výchovný prostředek- požadavek, pochvala, napomenutí, potrestání- od učitele, rodiče, vychovávatele- může být účinný a v jiné situaci od jiné osoby neúčinný, záleží na formě a osobě.

Pod pojmem výchovný styl si můžeme představit určitý způsob výchovy, který je charakteristický svými vlastnostmi, zkušenostmi, metodami a osobností vychovávatele.

Výchovný styl je souhrn záměrných i spontánních způsobů chování vychovávatele k vychovávanému. Tradičně se uvádějí: autoritativní výchova, liberální výchova a demokratická výchova. (Průcha, Walterová, Mareš, 1998, s. 289)

Grecmanová (2000, s. 13) rozeznává tři druhy výchovných stylů:

Autoritativní výchova – narušuje vzájemné citové vztahy, zpomaluje vývoj samostatnosti lidského jedince. Často vyvolává pocity strachu, úzkosti, bezradnosti a křivdy, agrese, úniky od různých požadavků. Dítě pak působí zakřiknutě, manipulativně, bývá ustrašené se sklonem k depresím nebo naopak agresivní. Autorka tuto metodu odmítá, nejde jí však o vylučování přirozené autority rodiče.

Liberální výchova- vychází z akceptace dětských potřeb a zájmů, ale požadavky na dítě jsou nízké, s malou nebo žádnou kontrolou a s častým odměňováním dítěte. Děti mají sice hodně svobody, často mají vysoké sebevědomí, ale neumějí plnit povinnosti. Autorka nedoporučuje liberální metodu a tvrdí: „Rodičovství se přece nedá ztotožnit s kamarádstvím, protože ve své podstatě je hodnotově na vyšší úrovni.“ (Grecmanová, 2000, s. 14)

Zdravá rodinná výchova – je to vztah mezi rodiči a dětmi, kde je pochopení, ale i nesehlas s projevy jednoho nebo druhého, intimní rozhovory s radou, doporučení či odmítnutí, povzbuzení nebo potrestání. Takové prostředí je pro dítě ideální, rodiče mohou dítě lépe pochopit a přiblížit se mu. Z této výchovy zraje často samostatný, aktivní, tvůrčí dospělý člověk, který dokáže akceptovat společenské normy.

K. Lewin, americký psycholog nabízí jiné tři výchovné styly:

Autokratický výchovný styl

Může též nazvat autoritativním nebo dominantním stylem, při kterém se používá zvláště rozkazů, hrozeb a trestů. Nerespektuje nebo jen málo potřeby a přání dětí a poskytuje jim jen málo iniciativy a samostatnosti.

Slabé řízení

Nebo také liberální výchova je ta, která děti řídí málo nebo vůbec. Případné požadavky jsou nekontrolované a nepožaduje se jejich důsledné plnění.

Sociálně integrační výchovný styl

Demokratické vedení působí na dítě spíše příkladem než tresty a zákazy. Vychovatel se snaží dětem nabídnout možnosti řešení a bere v úvahu a záleží mu na jejich názorech, má porozumění pro jejich iniciativu, kreativitu a samostatnost. Celkově je tento styl výchovy pro některé vychovatele obtížný. (Lewin cit. Čáp, 1997, s. 332)

Podle Lewina každý z těchto tří stylů výchovy vytváří u dětí odlišný způsob chování a prožívání. Z výsledků výzkumu Lewina a jeho spolupracovníků i dalších badatelů vede autokratický výchovný styl k vyššímu napětí, dráždivosti, dominantnosti a agresivitě k ostatním členům skupiny. Děti mohou zaujmout dvě postavení, buď závisle přimknou k vedoucímu, jsou poslušné, submisivní, málo iniciativní až apatické, nebo naopak jsou agresivní k vedoucímu a bouří se proti autoritám. U obou případů se snaží zaujmout pozornost a jsou silně závislé na pochvale dospělého. U demokratického vedení jsou lepší účinky jak v pracovních výsledcích, tak i v chování a disciplíně dětí, ve vztazích k vychovateli i mezi dětmi navzájem, v rozvoji iniciativy atd. (cit. Čáp, 1997, s. 333)

Dalším odborníkem, který se zabývá styly výchovy, je D. Baumrindová, která rozlišuje čtyři výchovné styly: autoritářský, povolující/permisivní, výchovný styl založený na autoritě a výchovný styl založený na distanci a odmítání. (cit. Helus, 2011, s. 263-264)

Vymětal (1979, s. 110) tvrdí, že v naší republice převládá autoritativní způsob vedení, který je v nás zakořeněný a považován za samozřejmost.

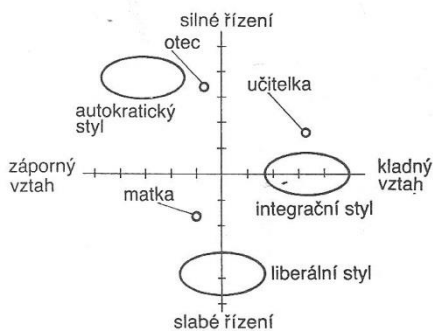
Tři typy, styly výchovy jsou výrazné, dobře pochopitelné, pracovalo se s nimi v teorii i praxi, ale brzy se ukázalo, že všechny výchovné případy se nedají jednoznačně zařadit do jednoho ze tří typů. K překonání těchto nedostatků slouží vyjádření způsobu výchovy modelem dvou dimenzí, který je obdobou některých modelů osobnosti, např. model H. J. Eysencka:

1. Dimenze emočního vztahu k dítěti: láska, kladný postoj – nepřátelství, záporný, chladný, zavrhuje postoj.
2. Dimenze řízení: autonomie, minimální řízení – přísná kontrola, maximální řízení.

Na obrázku č. 2 můžeme vidět kombinaci dimenzí, kdy je vyjádřen celkový způsob výchovy, matky, otce, učitele. Typologické vyjádření v termínech stylů oproti vyjádření v termínech dimenzí, kde jsou jen dvě různé formulace téže skutečnosti a jejich vzájemný vztah. (Čáp, 1997, s. 333-335)

Obrázek č. 2 Model dvou dimenzí

II. MODEL DVOU NEZÁVISLÝCH DIMENZÍ

Zdroj: (Čáp, 1997, s. 335)

V každém modelu je vyjádřen způsob výchovy otce, matky a učitelky téhož žáka, kde ve třídě vyučuje jen jeden učitel, a v rodině na dítě nepůsobí další dospělí kromě rodičů.

Čáp a Boschek vypracovali dotazník ke zjišťování způsobu výchovy v rodině. Je to model devíti polí (viz níže na obrázku), který se obrací na samotné děti (dospívající), dotazují

se na to, jak právě oni reflektují, jak prožívají a jak vnímají výchovu otce a rodičů k sobě samému. (Gillernová, 2011, s. 124)

Tabulka č.2 Tabulka modelů devíti polí způsobu výchovy v rodině

Emoční vztah	Výchovné řízení			
	Silné	Střední	Slabé	Rozporné
Záporný	1		2	3
Záporně kladný	9			
Kladný	4	5	6	7
Extrémně kladný			8	

Zdroj: (Gillernová, 2011, s. 124)

Pro tuto bakalářskou práci se nejvíce ztotožňujeme s dělením výchovných stylů podle Grecmanové, její rozdělení nejvíce koresponduje s rozhovory žen a jejich výchovnými styly ve výzkumu, proto s tímto dělením budeme pracovat v praktické části.

3.2 Výchova v neúplné rodině

Výchova v monoparentální rodině může být shodná, tak jako byla v úplné rodině. Na tom jaká bude výchova, záleží na mnoha faktorech (vychovává žena nebo muž, jak staré je vychovávané dítě, jakého pohlaví je dítě, jakou autoritu měl vychovávající v úplné rodině, jak dlouho je svěřené dítě do péče jednoho z rodičů, na psychickém stavu vychovávajícího, atd.). Na základě těchto faktorů pak můžeme spatřit například autoritářské rodiny, kdy se vychovávající snaží tvrdostí a řádem vynutit poslušnost nebo příliš tolerantní rodina, ve které vládne anarchie a chaos. Oba typy rodin jsou nebezpečné pro dítě, zvolit by se měla cesta středem mezi oběma zmiňovanými.

Pracovní vytíženost, spousta starostí a psychický tlak může zapříčinit malou kontrolu dítěte a následné nezvládnutí výchovy. Takové dítě má v životě problémy s podřízením se vnější autoritě. Při druhém typu rodiny může dítě trpět pocitem ponížení a strachu. V rodině absentují city, které dítě potřebuje ke svému duševnímu rozvoji.

Matějček uvádí, že i po rozvodu manželství zůstáváme rodiči zcela určitého našeho dítěte, čímž neseme odpovědnost za jeho příznivý vývoj ve zdravou, silnou a zdatnou osobnost. To znamená, dopřát mu, aby bylo samo v životě šťastné a současně, aby bylo uspokojivě a přínosně zapojeno do své společnosti. (1992, s. 5; 1994, s. 140-143)

„Rodičovství nemůžeme zrušit. Můžeme ho zapřít, potlačit, nehlásit se k němu, ale odepsat je nemůžeme.“ (Matějček, 1992, s. 5; 1994, s. 140)

Po rozvodu manželství je díky svěření dítěte do výhradní péče jednomu z rodičů značná absence druhého rodiče. Tato absence bývá většinou odsouhlasená soudem, pokud se rodiče neshodnou na domluvě, a bývá přerušena víkendem jednou za 14 dní. Jak tato domluva nebo rozhodnutí soudu může narušit výchovu dítěte, jsme si uvedli už v předcházejících kapitolách. Nejen Matějček, ale i Warshak hlásají nutnost rodičovství druhého rodiče, jež nesdílí bydliště s dítětem. Z hlediska výchovného je nedostačující styk s druhým rodičem omezen jen na dva víkendy v měsíci. Řekli bychom, že rodiče mají právo, ale i povinnost vychovávat své dítě a to nekončí rozvodem, jak píše Matějček výše. Není výjimkou, že rodiče, kteří se rozvedli, vychovávají nevlastní děti svých partnerů a své pomalu neznají. Některé děti, jak vypověděla i jedna z žen ve výzkumu, neviděly svého druhého rodiče, v našem případě otce, několik let. Pokud se ale bavíme o matce samoživitelce, je absence otce na výchově znát. Matka nemusí svou roli zvládat, její časové vytížení je značné, a pokud nemá alespoň někoho, kdo by jí od tlaku ulevil, tak i velmi stresující.

Márová (1975, s. 36-37) uvádí, že v každé rodině je jeden z rodičů přísnější a druhý mírnější, ale jak má vychovávat rodič, je-li na výchovu sám? Autorita musí vyrůstat z celkového chování a jednání rodiče, především z pravdivosti a otevřenosti.

Také osobní život osamělého rodiče hraje roli. I osamělý rodič má právo na vlastní život.

Výchova matky, v našem případě s přihlédnutím na svěřením dětí do péče, není jednoduchá v porovnání s otcem „návštěvníkem“. Matka se o děti stará celé dva týdny, učí se s nimi, fouká jejich duše, když mají trápení, prostě je pořád na blízku. Kdežto otec, který je navštěvuje dvakrát za měsíc, přijede dobře naladěný a se skvělým plánem na víkend. Děti jsou nadšené, že opustí stereotyp povinnosti, učení, hygieny, a stane se z nich na dva dny nezkontrolované dítě. Po návratu k matce se děti snesou z oblak do reality a není divu, že se jim moc nechce vrátit se k učení a povinnostem. O to těžší to pak matka s výchovou má. Jak to tedy zařídit, aby si děti užily a nebyly zklamané při příjezdu domů? Stačilo by, kdyby otec děti navštěvoval častěji a řešil i jiné věci než volný čas. V takovémto případě vlastně nemůžeme mluvit ani o výchově, když otec udělá dětem, co jim na očích vidí, když je uvidí zase až za 14 dní. Ne jenom, že by se aktivně zapojil do výchovy dětí, ale ulevil by i matce od tlaku a umožnil jí nechat si chvilku času pro sebe. Vše je ale o komunikaci, již jsme

psali o rozvodových jedech, kdy se rodiče nemohou na ničem shodnout a dělají si problémy. Jedním z problémů je, že matka zamezuje styku dítěte s otcem, nebo otec za dítětem přes nepřekonatelnou zlobu k matce nejezdí, dalšími příklady bychom mohli pokračovat, ale to není smyslem této práce. Jen je třeba zmínit, že každý nesvár mezi rodiči neblaze působí i na výchovu.

Jaká je výchova v rodině s matkou samoživitelkou a jaký výchovný styl panoval v úplné rodině před rozvodem manželství, to budeme zjišťovat ve výzkumné části této bakalářské práce.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

Praktická část bakalářské práce se zabývá problematikou výchovného stylu matky po rozvodu manželství. Jaké máme výchovné styly, jsme si představili v kapitole „výchova“ v teoretické části a nyní se pokusíme zjistit, jaký výchovný styl matka používala před rozpadem rodiny a jaký v době po rozvodu. Stanovili jsme si cíl výzkumu, definovali výzkumný problém a hlavní a vedlejší výzkumné otázky. Je potřeba si zvolit vhodnou výzkumnou strategii a výzkumnou techniku.

4.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumu bakalářské práce je zjistit, zda se změnil výchovný styl matky po rozvodu manželství v porovnání s výchovným stylem používaným v rodině.

4.2 Formulace výzkumných otázek

Podle Švaříčka a Šed'ové (2007, s. 69) jsou výzkumné otázky základem neboli jádrem každého výzkumného projektu. Stanovili jsme následující hlavní výzkumnou otázku a dílčí výzkumné otázky:

Hlavní výzkumná otázka

Hlavní výzkumná otázka bakalářské práce zní: Změnil se výchovný styl matky po rozvodu manželství a jak?

Dílčí výzkumné otázky

1. Jaký výchovný styl byl uplatňován v manželství a v době rozvodu?
2. Jaký výchovný styl uplatňuje matka na své děti ve výhradní péči?
3. Jaké důvody vedly ke změně výchovného stylu matky po rozvodu manželství?
4. Jaký vliv na výchovu má odchod partnera z rodiny?
5. Jak vnímá matka svou výchovu?

4.3 Metody výzkumu a sběru dat

Pro výzkum výchovného stylu matky byla zvolena metoda kvalitativního výzkumu. Během výzkumného šetření vyšlo najevo vhodnější použití zmiňovaného výzkumu. Téma se týká

období rozvodu, jenž není pro nikoho příjemným. Vhodné tedy bylo osobní setkání se ženami a rozebrání tématu do hloubky, což je pro kvalitativní výzkum typické.

Jako metodu sběru dat zde byl použit hloubkový polostrukturovaný rozhovor, který Švaříček a Šedřová (2007, s. 159) definují jako nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu s jedním výzkumníkem za pomoci otevřených otázek. Tato bezprostřední verbální komunikace se zkoumanou osobou je vhodnou metodou zvláště pro navázání osobního kontaktu, který nám umožňuje hlouběji vniknout do motivů a postojů respondentů. (Chráska, 2007, s. 182)

Otázky do rozhovoru byly připraveny předem a jsou koncipované do šesti tematických okruhů. Nejprve jsou pokládány otázky demografické, pro odlehčení situace a srovnání se s nahráváním rozhovoru. Dále následují otázky týkající se výchovy v rodině, k rozvodu, k výchově po rozvodu, k důvodům změny výchovy a k sebereflexi matky.

Otázky jsou koncipované do tematických okruhů.

A: Demografické otázky

1. Věk
2. Stav
3. Vzdělání
4. Zaměstnání, Vaše momentální pozice?
5. Typ bydliště (byt, dům)
6. Velikost bydliště (město, vesnice)
7. Počet a věk dětí

B: Otázky k výchově před rozvodem

8. Jaký výchovný styl jste uplatňovali při výchově dítěte/děti v manželství? Můžete ho popsat?
9. Kdo měl větší autoritu a jak se projevovала?
10. Kdo se více věnoval dítěti/dětem a čím to bylo dáno?
11. Jak jste reagovali na nevhodné chování dítěte/děti či případné výkyvy v prospěchu? Používali jste odměny a tresty a jaké?

C: Otázky k rozvodu

12. Jakým způsobem jste dítěti/dětem sdělili skutečnost o rozvodu manželství?
13. Změnilo se chování dítěte/děti po sdělení o rozpadu rodiny a bylo proto nutné upravit (přechodně) výchovný styl?

D: Otázky k výchově po rozvodu

14. Jaký výchovný styl uplatňujete při výchově dítěte/děti po rozvodu manželství, můžete ho popsat?
15. Jak dlouho máte dítě/děti ve své péči?
16. Jakým způsobem se odráží chybějící autorita otce na výchově?
17. Jak reagujete na nevhodné chování dítěte/děti či případné výkyvy v prospěchu? Používáte tresty a odměny a jaké?
18. Jak se díváte na výchovnou metodu působení příkladem, využíváte ji?
19. Jak a jakým způsobem podporujete samostatnost dítěte/děti?
20. Máte zavedená pravidla a trváte na jejich dodržování?
21. Necháte se přemluvit k nedodržení zákazu nebo ho striktně dodržujete a proč?
22. Jak si udržujete autoritu?

E: Otázky ke zjištění důvodů změny výchovy.

23. Jak a jakým způsobem změnila výhradní péče vaši výchovu?
24. Změnila se Vaše životní úroveň po odchodu partnera a jak?
25. Jak vycházíte po rozvodu s otcem vašich dětí/vašeho dítěte?
26. Jakým způsobem se zapojuje otec dítěte/děti po rozvodu do výchovy?
27. Jak se porozvodová situace odráží na Vašem psychickém stavu?
28. Je péče o dítě/děti po rozvodu náročnější a v jakém směru?

F: Otázky k sebereflexi matky na svou výchovu

29. V čem si myslíte, že jste ve výchově úspěšná, a co se Vám ve výchově naopak nedaří?
30. Je něco, co byste chtěla změnit ve výchově, a jak byste to udělala?

31. Co je pro Vás ve výchově důležité? Co chcete, aby se dítě/děti od Vás naučilo/y?

4.4 Výzkumný soubor

Cílovou skupinou pro výzkum bakalářské práce byly ženy, které mají ve výhradní péči dítě školního věku. Dítě školního věku (dle Vágnerové od 6 do 18-20 let), bylo zvoleno proto, že díky školním povinnostem musí být vynaloženo větší úsilí matek při výchově a tím pro náš výzkum důraznější využití některého z výchovných stylů. Všechny ženy jsou rozvedené a nemají partnera, jsou tzv. osamělé matky- samoživitelky. Výzkumný soubor obsahuje 5 osamělých matek, které mají dítě nebo děti ve výhradní péči, a alespoň jedno dítě je ve školním věku.

Celkem bylo osloveno 10 matek, ale jen pět z nich souhlasilo s rozhovorem, který byl nahráván na diktafon. Dvě z pěti matek byly mé kamarádky, další tři jsem neznala. Matky jsem kontaktovala telefonicky nebo osobně a tři kontakty byly zprostředkované a domluvíly jsme si schůzku. Některé oslovené matky nestály o sdílení soukromých záležitostí, bály se možných nesnází s anonymitou. Handl (2005, s. 155) tvrdí, že jen někteří lidé mohou sdělovat své soukromé záležitosti s vědomím, že budou zveřejněny. Některé ženy nechtěly vůbec řešit porozvodovou situaci, jelikož to pro ně bylo příliš čerstvé a citlivé téma.

Tabulka č. 3 Demografické údaje výzkumného souboru

	ALENA	BARBORA	DENISA	ELENA	GITA
Věk	36	41	42	42	38
Stav	rozvedená	rozvedená	rozvedená	rozvedená	rozvedená
Vzdělání	VOŠ	SOU	SŠ s maturitou	SŠ s maturitou	VŠ
Zaměstnání	zdravotní sestra- plný úvazek	plný úvazek	plný úvazek	referentka nákupu- plný úvazek	učitelka v mateřské škole- plný úvazek

Typ bydliště	rodinný dům	rodinný dům	dům	byt 2+1 prostorný	byt
Velikost místa bydliště	obec	obec	město	město	město
Počet a věk dětí	dcera-14 syn- 6 a 12	dcera-14 syn- 22	dcera-12 syn-18	dcera-23 syn-16	dcera-12 a 15
Délka výhradní péče	2 roky	4 roky	7 let	13 let	3 roky

Zdroj: vlastní výzkum, únor 2013

4.5 Realizace výzkumu

S realizací výzkumu je zapotřebí sestavit otázky do rozhovoru. Otázky byly sestaveny a vyzkoušeny na dobrovolnici. Bylo nutné otázky upravit z důvodu nedostatků v pochopení některých otázek. Rozhovory byly realizovány během měsíce února 2013. Respondentky byly o tématu výzkumu informovány již při prvním telefonickém kontaktu. Podrobné informace jim byly sděleny při osobním kontaktu, kde jim byl sdělen cíl výzkumu. Tři z pěti matek byly navštíveny v jejich domácím prostředí, jedna přišla ke kamarádce a jeden rozhovor byl uskutečněn v zaměstnání ženy, kde bylo možné rozhovor uskutečnit. Nejprve proběhlo krátké přivítání a seznámení. Podle Gavory (2000, s. 164) by neměl rozhovor nikdy začít bez zahřátí informanta a měl by být navozen tzv. **raport**. Následně po usazení bylo možné začít rozebírat náš záměr a cíl práce. Nějaký čas, asi půl hodiny, byla konverzace s matkou vedena o situaci kolem rozvodu pro navození atmosféry a možného otevření respondentky. Také bylo nutné respondentky seznámit s etickými zásadami zvláště anonymity a poté byl proveden samotný rozhovor. Rozhovory byly nahrány na audio zařízení a trvaly v rozmezí od 13 do 34 minut. Následovala doslovná transkripce (viz Příloha P I). Poté bylo potřeba rozhovory zpracovat, udělat jejich analýzu, interpretaci dat a závěrečné shrnutí uvádíme následně.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

Pro analýzu dat byla zvolena technika otevřeného kódování. Kódování jsou podle Švaříčka a Šed'ové (2007, s. 211) operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány a nazpět složeny novým způsobem. Jako první krok je nutné si rozhovory několikrát přečíst, a poté hledat významové jednotky. Tímto jsme získali zkrácené verze původních rozhovorů, ke kterým byly přisouzeny jednotlivé kódy. Poté byly z kódů tvořeny kategorie.

Tabulka č. 4. Kategorie a kódy

KATEGORIE	KÓDY
Výchova v rodině	Výchovný styl Péče o dítě Vytíženost otce Řešení problémů Tresty Odměny
Výchova po rozvodu	Výchovný styl po rozvodu Tresty Řešení problémů Odměny Příklad Pravidla Samostatnost Nedodržení zákazu Otec a výchova
Změna	Změna stylu Nedostatek času

	Důvody změny výchovy Změna životní úrovně Náročnost výchovy
Autorita	Autorita v rodině Chybějící autorita Autorita matky
Emoce	Sdělení rozvodu Prožívání Vycházení s otcem dítěte Psychický stav matky
Sebereflexe matky	Sebekritika matky Pochvala své výchovy Co chce matka změnit Co předat dál

Zdroj: vlastní výzkum, únor 2013

5.1 Interpretace dat

Jednotlivé kódy vzniklé ze zhuštěné transkripce rozhovorů byly přiděleny do kategorií. Pro přehlednost jsou níže uvedené kódy barevně odlišené a barva uvedená u popisu kódů koresponduje s barvou použitou na transkribovaném textu v Příloze I. Jednotlivé kategorie jsou navzájem propojené a nelze je jednomyslně od dalších oddělit. V jednotlivých kategoriích můžeme nalézt odpovědi, které se vztahují k jednotlivým výzkumným otázkám.

Kategorie *Výchova v rodině* má souvislost s první dílčí výzkumnou otázkou: *Jaký výchovný styl byl uplatňován v manželství a v době rozvodu?*

- ✓ **Výchovný styl**- z uvedených kódů vyplývá, že dvě ženy popisují výchovný styl v rodině jako autoritativní, další dvě jako demokratický a poslední jako liberální. Výchovný styl matky je ve většině zdravá rodinná výchova.
- ✓ **Péče o dítě**- tři z pěti žen se shodly na tom, že péče o děti v rodině byla na nich, dvě uvedly, že se v péči střídali, což bylo dáno i následujícím kódem, vytížeností otce.
- ✓ **Vytíženost otce**- z uvedených skutečností v rozhovoru, lze říci, že všichni otcové v rodině byli velmi zaměstnaní a tudíž byli málo doma s rodinou, jejich výchovné působení na dítě bylo malé.
- ✓ **Řešení problémů**- dvě ženy uvedly do rozhovoru, že řešení problémů v rodině řešili otcové spíše fyzickými tresty, většina žen se shodla, že řeší problémy domluvou a komunikací, jedna žena tvrdí, že má hodné děti, které nebylo potřeba trestat.
- ✓ **Tresty**- respondentky zmiňují tresty v podobě zákazů TV a PC, fyzické tresty, jen když děti byly malé, jedna respondentka vůbec netrestala a nezakazovala a jedna bere trest jako důsledek nějakého špatného rozhodnutí nebo špatného chování.
- ✓ **Odměny**- většina respondentek používá odměny, některé ve formě pochvaly, dárků a služeb, některé formou sladkostí nebo odměny pro radost.

Shrnutí: Z kódů, které byly sloučeny do kategorie *Výchova v rodině*, vyplývá odpověď na dílčí výzkumnou otázku zabývající se výchovným stylem v rodině. *Jaký výchovný styl byl uplatňován v manželství a v době rozvodu?*

Skutečnosti, které vyplynuly z kódů, nám předkládají, že rodinný výchovný styl je podle respondentek je zdravá rodinná výchova spolu s liberální výchovou. Ženy ve většině případů vychovávaly děti samy, důvodem bylo značné pracovní vytížení otce nebo jeho koníčky. Řešení možných problémů řešily domluvou, jen otcové, pokud se zapojovali do výchovy, ti řešili problémy fyzickými tresty. Tresty uplatňují téměř všechny rodiny ve formě zákazů, např.: televize, počítače nebo odejmutí kapesného. Odměňování probíhalo ve formě dárků, pochval, služeb, sladkostí nebo jen tak pro radost. Pokud bychom měli vyhodnotit dané kódy této kategorie podle dělení výchovných stylů dle Grecmanové, můžeme na první výzkumnou otázku odpovědět, že výchovný styl v rodině není jednotný, ale převládá autoritativní výchova otce a zdravá rodinná výchova s liberální výchovou matky, i když v drtivé většině je výchova jen na pečující matce.

Kategorie *Výchova po rozvodu* má souvislost s druhou výzkumnou otázkou: *Jaký výchovný styl uplatňuje matka na své děti ve výhradní péči*

- ✓ **Výchovný styl po rozvodu**- dvě z respondentek se shodly, že věnují veškerý volný čas dětem, „že vlastně tím rozvodem děti spíše získaly“, další respondentky tvrdí, že je výchovný styl stejný jako v rodině před rozvodem.
- ✓ **Tresty**- respondentky se shodly, že fyzické tresty nepoužívá ani jedna z nich, jako trest jen uvedly zákazy např.: PC nebo odejmutí kapesného.

- ✓ **Řešení problémů**- všechny respondentky se shodly na řešení problémů za pomoci komunikace, domluvy a vysvětlování, proč to tak chtějí a proč by to tak mělo být.
- ✓ **Odměny** - odměny po rozvodu řeší respondentky jako odměny pro radost, většina se shodla, že odměny nepoužívá přímo za něco, „*že třeba umyl nádobí, tak dostane čokoládu, tak to ne*“. Některé musí motivovat, aby třeba syn ukončil zdárně střední školu, má slíbené zaplacení autoškoly.
- ✓ **Příklad**- z uvedených kódů vyplývá, že respondentky se k příkladu jako výchovnému působení staví přívětivě. Berou ho, že patří do výchovy, a na tom základě přizpůsobují své chování, „*i když se to pokaždé nepovede*“.
- ✓ **Pravidla**- většina respondentek má zavedená pravidla zvláště v dodržování přícho-du domů, plnění domácích prací a školních povinností. Dále uvádějí, že jsou to taková pravidla, která dodržují všichni a tím jim zlepšují vzájemné soužití a jsou pro ně vlastně přínosem.
- ✓ **Samostatnost**- z předložených kódů jasně vyplývá, že děti jsou velmi samostatné od raného věku, zvláště u těch respondentek, které se rozvedly v době, kdy děti byly ještě hodně malé. Uvádějí, že starší sourozenec musel vlivem matčiny dlouhé pracovní doby vyzvedávat a starat se o mladšího sourozence i o domácnost v době matčiny nepřítomnosti.
- ✓ **Nedodržení zákazu**- zákaz nedodrhuje ve větší míře každá z respondentek, tři respondentky jsou více pečlivé při dodržení a dvě jsou velmi benevolentní. Jejich argumentace je založená na vyčerpanosti vlivem zaměstnání a jsou si vědomi, že je to jejich slabá stránka.
- ✓ **Otec a výchova**- všechny matky se shodly na tom, že otec do výchovy nezasahuje. Pokud se otec s dětmi stýká, tak je to jen ve volném čase dětí, kdy jeho výchovné působení je zanedbatelné.

Shrnutí: Kategorie *Výchova po rozvodu* nám odpovídá na výzkumnou otázku týkající se výchovy a výchovného stylu ve výhradní péči matky.

S jistotou můžeme říci, že výchovný styl matky po rozvodu manželství je v drtivé většině zdravá rodinná výchova, (dělení podle Grecmanové). Respondentky tvrdí, že je jejich výchovný styl stejný jako za trvání manželství. Fyzické tresty nepoužívají, „*odměny neřeší za nějaký skutek*“, ale např. pro radost. K řešení problémů využívají komunikaci a kompromis, v některých případech motivují. Snaží se jít dětem příkladem, který podle nich patří do výchovy. Svou roli v kategorii hraje i nedodržení zákazu, kdy se dozvídáme, že respondentky vlivem časové nedostatečnosti a únavy ze zaměstnání nedodrhují zákazy tak, jak by chtěly. Výhradní péče a nepřítomnost mužského pohlaví přiměla děti k brzké samostatnosti. Dá se říci, že vlivem výchovy matky a její pracovní vytíženosti musely děti dříve dozrát k samostatnosti. Zvláště ti starší z dětí, které se musely starat o své mladší sourozence. Matky uvádí, že byly situací donuceny a nemohly vše zvládat samy. Děti pak vařily, vyzvedávaly sourozence ze školky a hrály si s nimi. Otcovo výchovné působení po rozvodu je tak malé, že na dítě nepůsobí, jak vychází z kódů dané kategorie. Pokud se dítě s otcem stýká a je to jednou týdně nebo jednou za 14 dní, tak doba, co stráví s dětmi, je tak malá, že nemůžeme mluvit o výchově, shodly se všechny respondentky.

Shluk kódů kategorie **Změna**, nám odpovídá na třetí výzkumnou otázku: *Jaké důvody vedly ke změně výchovného stylu matky po rozvodu manželství?*

- ✓ **Změna stylu**- dvě z pěti matek si myslí, že se jejich výchovný styl nezměnil v porovnání s výchovným stylem v rodině. Další dvě se více zaměřily na své děti a tvrdí, že je jejich výchovný styl více založený na citové stránce dítěte. V jedné z rodin převzaly děti na sebe přechodně zodpovědnost za matku, o kterou se bály, při jejich porozvodových potížích a následné hospitalizaci na psychoterapeutickém oddělení.
- ✓ **Nedostatek času 20.** - z uvedených kódů je zřejmé, že tři respondentky mají problémy s časem, jsou vytížené vzhledem k zaměstnání a starostem o domácnost, další dvě respondentky tvrdí, že rozvodem jejich děti spíše získaly, mají na ně více času, věnují jim veškerý svůj volný čas.
- ✓ **Důvody změny výchovy**- dvě matky si myslí, že se striktně nic nezměnilo, další tři respondentky zastávají názor, že důvodem změny je časová tíseň a citlivost dětí, kvůli které byl změněn výchovný styl. Děti jsou více fixovány na matku, ta se jim snaží všemocně vyjít vstříc a podporovat je.
- ✓ **Změna životní úrovně**- z předložených kódů vyplynulo, že dvě z pěti matek jsou na tom lépe po finanční stránce, jelikož v manželství nedostávaly žádné peníze od svých manželů a ještě je musely dotovat z vlastních příjmů. Jedna z žen je na tom finančně hůře, ale bere to jako pozitivum, kdy si uvědomuje, že dokáže vyjít s málem a ještě si dokáže našetřit, což je pro ně velká hodnota. Další dvě ženy jsou na tom finančně hůře, ale z jejich slova ujišťují, že s trochou šetřivosti a ohlídání nákladů se to dá zvládnout.
- ✓ **Náročnost výchovy**- vidí respondentky v rozvrženém čase, jak si vše naplánovat, aby se stihlo vše, zvláště když není po ruce žádná z babiček nebo jiný příbuzný, který by pomohl.

Shrnutí: Kategorie **Změna**, složená z kódů: *Změna stylu, Nedostatek času, Důvody změny výchovy, Změna životní úrovně a Náročnost výchovy* nám předkládá důvody změny výchovného stylu matky.

Výchovný styl ve výhradní péči matky se v porovnání s výchovným stylem v rodině změnil podle respondentek jen u dvou z nich. Další respondentky také tvrdí, že se jejich výchovný styl nezměnil, aspoň ne zásadně, jen se jim zdá, že jsou emocionálně více s dětmi spojeny. Může se ale i stát, jak je tomu v posledním případě, že výchovu přebraly aspoň dočasně starší děti respondentky pro matčinu hospitalizaci a psychické vyčerpání. Pokud se výchovný styl změnil, mohlo to být z nedostatku času respondentek. Jejich zaměstnání a péče o děti a domácnost je vyčerpává natolik, že se stane, že nejsou schopné dodržet své požadavky a pro svou regeneraci mohou sklouzávat ze zdravého rodinného výchovného stylu k liberálnějšímu, který nemusí být ve větší míře pro dítě vhodný. Dvě matky uvedly, že rozvodem se staly klidnějšími, umí zacházet s časem daleko lépe než před rozvodem a jejich děti vlastně vytěžily matčin volný čas pro sebe, který před rozvodem neměly. Také s finančními prostředky musí matky lépe hospodařit, některé otáčejí každou korunu a dvě z respondentek si po rozvodu polepšily, jelikož v manželství nedostávaly od svých manželů peníze. Snaží se šetřit, dokonce jedna jezdí „*pravidelně k moři, nebo na nějaký výlet*“.

Další z matek bere nedostatek finančních prostředků jako přínos pro ni i pro děti, které se naučí znát hodnotu peněz, a líbí se jí, že si dokáží i z toho mála, co mají, našetřit. Poslední kód, *Náročnost výchovy*, vidí respondentky v naplánování akcí, prací, v pravidlech, zkrátka v rozvržení času. Některé z respondentek nemají na pomoc nikoho ani prarodiče, zde musí být opravdu velká organizace.

Na čtvrtou výzkumnou otázku: *Jaký vliv na výchovu má odchod partnera z rodiny?* Nám odpovídá kategorie **Autorita** shlukem kódů: *Autorita v rodině*, *Chybějící autorita otce* a *Autorita matky*.

- ✓ **Autorita v rodině**- tři z respondentek udávají jako větší autoritu v rodině otce dítěte. Popisují ji jako přirozenou autoritu a autoritu pramenící ze strachu a křiku. Jedna respondentka uvádí sebe jako větší autoritu v rodině, důvodem byla její osamocenosť ve výchově při otcově nepřítomnosti a jeho pracovním vytížením. Poslední z respondentek uvádí autoritu společnou, kde „*každý měl to svoje*“ a společně se o děti starali.
- ✓ **Chybějící autorita otce**- chybějící autorita podle respondentek zasáhla hlavně chlapce, kteří nejsou vedeni k mužským koníčkům, dále chybí celkově role otce, „*ta jeho přítomnost*“. Nelze nahradit roli otce, kdy se rozdělí všechny starosti a dbá také na dodržování povinností. Z kódů vyplývá, že domácnost bez mužské ruky jde poznat, „*otcové nediskutují a prostě co řeknou, to platí, kdežto s matkou se diskutuje permanentně a pořád*“.
- ✓ **Autorita matky**- získání a udržení si autority pro matku samoživitelku nebude asi lehké. Z kódů lze vyčíst, že si ji matky udržují svým příkladem, vstřícností a snahou se domluvit. Děti potřebují hranice a dodržování zásadních věcí autoritu udržuje v mezích normy.

Shrnutí: Kódy tvořící kategorii *Autorita* odpovídají na otázku chybějící otcovské autority v období po rozvodu manželství.

Kategorie nám přibližuje život v rodině, kde vládla v převážné většině autorita otce. Otec si ji získával křikem a naháněním strachu. Autorita v rodině je důležitá, potřebná jak v úplné, tak monoparentální rodině. Po rozvodu manželství chyběla autorita otce zvláště chlapcům, kteří potřebovali vidět úlohu muže v rodině a ztotožnit se s jeho chováním a jednáním. Není v matčiných možnostech nahradit roli otce. Zvládnout obě role jde jen stěží a jen některé otcovské náležitosti můžou zkusit převzít. Matkám nechybí jen otec pro jejich děti, ale i partner ve výchově a v životě. Jde poznat, že v rodině vládne ženská ruka, i děti zkouší více, než když žily ve společné domácnosti s otcem. „*S otcem se nediskutuje, se mnou se diskutuje permanentně, prostě se diskutuje pořád*“, říká jedna z žen. Jak si teda matky získávají a udržují autoritu? Kódy nám předkládají názor, že domluva a příklad matek nejvíce působí na dítě. Komunikace je ve vztahu matka- dítě v porozvodové výchově to, co udržuje respekt matky.

Kategorii *Emoce* můžeme také zařadit do odpovědi na třetí výzkumnou otázku: *Jaké důvody vedly ke změně výchovného stylu matky po rozvodu manželství?*

- ✓ **Sdělení rozvodu**- většina respondentek sdělila skutečnost rozvodu manželství dětem sama. Jedna z matek se radila s psychologem, který doporučil, aby otec sám řekl, co se stalo, zvláště byla-li to jeho vinna. Takže sdělení pronesl otec ve společnosti matky, která si chtěla pohlídat pravdivost otcova konání.
- ✓ **Prožívání**- sdělení rozvodu bylo v drtivé většině prožité dětmi velmi zle. Některé se rozbřečely a utekly, jiné to braly jako velkou zradu otce, kdy to ještě dlouho nemohly zpracovat. Jedna respondentka uvedla, že z důvodu malého věku dětí, to nenesly špatně a vlastně to braly, že se nic nestalo.
- ✓ **Vycházení s otcem dítěte**- jedna matka vychází s otcem docela dobře, další s otcem komunikují, jen když musí, při předávání dětí. Ve dvou případech se otec nestýká ani s matkou ani s dětmi a v jednom případě má matka velké nesnáze s neplacením výživného.
- ✓ **Psychický stav matky**- dvě matky popisují svůj psychický stav po rozvodu jako úlevu, vysvobození. Další dvě uvádí, že navštívily odbornou pomoc ve formě psychologa a psychiatra, kde jedna byla dlouhodobě hospitalizovaná na psychoterapeutickém oddělení. Většina respondentek se shoduje, že se situace s odstupem času zlepšila.

Shrnutí: *Emoce*, kategorie, která může odpovědět na třetí výzkumnou otázku zabývající se důvodem změny výchovného stylu.

Jaký důvod mohou tvořit emoce ve výchovném stylu matky po rozvodu manželství? Právě z důvodu citového vyčerpání matky nebo emocionálního prožívání rozvodu dítětem je někdy nutné upravit výchovný styl. Při sdělení rozvodu se téměř všechny respondentky shodly na špatném citovém prožívání rozvodu u dětí. Děti byly plačtivé, zrazené a dlouho jim trvalo, než se s danou situací smířily. Odchod otce z rodiny braly jako velkou zradu, kterou mají dodnes v sobě, zvláště ti starší. Sdělení rozvodu bylo na samotných matkách, jen v jednom případě po poradě s psychologem, sdělil skutečnost rozvodu dětem otec. I napětí mezi rodiči může dítě učinit citlivějším. Čtyři z pěti respondentek s otcem dítěte nekomunikují, jen při předávání dětí, jedna vychází s otcem dítěte dobře. Ve dvou případech se otec nestýká ani s dětmi, ani s matkou. Porozvodový psychický stav respondentek byl v některých případech děsivý. Některé navštívily odbornou pomoc, z toho jedné byla doporučena dlouhodobá ústavní léčba. Některé naopak tvrdí, že rozvod byl pro ně úlevou a vysvobozením, i když všechny měly existenční problémy, jejich finanční nezávislost tyto problémy předčila. Všechny matky tvrdí, že porozvodová péče o dítě nebyla lehká, ale časem se všechno ustálilo a vytvořily si v rodině pravidla, která jím pomáhají navzájem se respektovat a žít spolu.

Shlukem kódů *Sebekritika matky*, *Pochvala své výchovy*, *Co chce matka změnit* a *Co předat dál* spadá do kategorie *Sebereflexe matky*, ve které nacházíme odpověď na výzkumnou otázku: *Jak vnímá matka svou výchovu?*

- ✓ **Sebekritika matky**- retrospektivní pohled matky na svou výchovu nám z kódů odkryl jejich slabá místa ve výchově. Dvě matky by chtěly lépe a více dodržovat svá rozhodnutí, v benevolenci vidí to špatné. Další z respondentek by se chtěla více zaměřit na přípravu dítěte do školy a zlepšit známky. Ostatní dvě ženy by na své výchově nic neměnily, zdá se jim být bezchybná, jen by chtěly, aby se jim děti více svěřovaly.
- ✓ **Pochvala své výchovy**- Celkově se respondentky shodly na své dobré výchově, zvláště na svůj systém ve výchově, komunikaci a podporu.
- ✓ **Co chce matka změnit**- dvě respondentky jsou spokojené a nic by neměnily, další dvě by chtěly zavést režim a zlepšit prospěch a poslední by chtěla úplnou rodinu, ví, že dětem otec chybí. Dále by toho chtěla dělat méně a více se věnovat dětem, což se jí podle ní daří.
- ✓ **Co předat dál**- to, co matky chtějí svým dětem předat, pramení z jejich zklamání z životních situací, kterými si musely projít. Vstřícnost, toleranci, respekt, to jsou slova respondentek, které chtějí předat tyto vlastnosti svým potomkům, aby si je děti osvojily.

Shrnutí: *Jak vnímá matka svou výchovu?* Tuto výzkumnou otázku si můžeme zodpovědět kategorií *Sebereflexe matky*.

Matky se shodly, že jejich výchova je dobrá a dostačující. Chválí svou výchovu a svoji schopnost domluvit se s dětmi bez fyzických trestů. Pokud by měly něco změnit, zlepšily by přípravu do školy a dohled nad učením a také by zavedly režim, který zvláště v porozvodové době nebyl téměř žádný. Po rozvodu vládla benevolence, kterou vidí respondentky jako ne moc dobrý přístup k výchově. Z kódů můžeme vyčíst, že by matky, zvláště jedna z respondentek chtěla dětem dopřát úplnou rodinu, cítí, že dětem otec chybí. Na svou výchovu jsou matky hrdé a chtěly by, aby si jejich děti od nich vzaly do života vstřícnost, toleranci, respekt, ale i ruční a domácí práce. Je pro ně důležité předat svým potomkům správné hodnoty, zodpovědnost a dobré lidské vztahy.

ZÁVĚR

Cílem praktické části bakalářské práce bylo zjistit, zda se změnil výchovný styl matky po rozvodu manželství v porovnání s výchovným stylem používaným v úplné rodině. Z výše uvedených vyjádření k výzkumným otázkám můžeme odpovědět na hlavní výzkumnou otázku: Změnil se výchovný styl matky po rozvodu manželství a jak? Z výzkumného šetření vyplývá, že se výchovný styl matky po rozvodu manželství změnil v porovnání s výchovným stylem, který používala v rodině jen částečně. Matčin výchovný styl se změnil, jen v období po rozvodu, přechodně, po adaptaci na novou situaci se matka vrátila k výchovnému stylu, jaký používala v rodině. Změna nastala v tom, že v rodině, kde působili na výchovu oba rodiče, měl každý z rodičů jiný výchovný styl, otec většinou autoritativní s využitím fyzických trestů a matka většinou zdravou rodinnou výchovu. I přes otcův autoritativní styl vedla zdravá rodinná výchova spolu s liberální výchovou z důvodu pracovního vytížení otce a převaze výchovného působení matky. Po rozvodu manželství, v péči matky, je na děti převážně působeno zdravou rodinnou výchovou, autoritativní vedení otce tedy chybí. Důvody přechodné změny výchovného stylu ze zdravé rodinné výchovy na liberální styl, byla časová tíseň a psychický stav matek. Můžeme tedy říci, že výhradní péče je náročná v časovém rozvržení a psychickém stavu matky i dětí. Děti jsou po rozvodu rodičů citlivější a bylo potřeba je chválit a ujišťovat láskou matky. Psychický stav matky se v době rozvodu zhoršil a některé musely vyhledat odbornou pomoc. Časová tíseň, která sužovala většinu matek, je donutila slevit ze svých nároků při výchově a nedodržet některé z daných zákazů. Výhradní péče bez podpory druhého rodiče není lehká, otcové děti s dětmi tráví jen určený čas, nebo se vůbec nestýkají. Nejvíce chyběl otec starším dětem, zvláště chlapcům, ti z důvodu absence přebrali částečně roli otce v rodině. Matkám nechybí jen otec pro jejich děti, ale i partner jako opora, který by jim pomohl při řešení rodinných problémů. Děti z dané situace byly přinuceny dříve dozrát, zvláště ty starší, jež se staraly o mladší sourozence, a můžeme říci, že děti žijící jen s matkou jsou hodně samostatné. Jsou donuceny se v určitých situacích spolehnout samy na sebe, když je matka např. v zaměstnání, a zabezpečit i své sourozence. Velký problém je pro matky samoživitelky finanční situace. Matky se musely naučit vyjít s prostředky, které měly k dispozici, některé se naučily i šetřit. Nemají se sice špatně, ale výdaje si hlídat musí. Mezi matkou a dětmi je výborný vztah. Jsou spolu spřízněni a řeší problémy pomocí komunikace a kompromisů, jsou z nich „*takoví partáci*“, jak nazvala tento vztah jedna z matek. Z tohoto důvodu matky svou výchovu chválí, a pokud by něco chtěly změnit, tak by více zapracovaly na přípra-

vě do školy nebo na režimu. Kritiku své výchovy si většinou nepřipouští, jsou hrdé na svoji výchovu. Chtěly by, aby v nich viděly jejich děti příklad a následovaly ho. Přání matek je, aby se děti naučily být zodpovědné, vstřícné, tolerantní, respektovaly jiné, měly správné hodnoty a aby si udržely dobré lidské vztahy.

Není lehké vychovat dítě s podporou a v úplné rodině, ale vychovávat dítě sama a s omezeným příjmem, tak to chce kuráž. Rada na závěr? Z důvodu kvalitativního výzkumu nemůžeme výsledky zobecnit, přesto můžeme doporučit následujících pár vět. Více se snažit komunikovat s druhým rodičem a o péči o dítě se podělit. Matce by se ulevilo od starostí, otec by byl určitě spokojený, že může s dětmi trávit více času. Všechno je jen o komunikaci, pokud se nedomluví rodiče, budou trpět nejen oni, ale i dítě. Nestálo by za to, zamyslet se a zkusit odhodit zatrpklost, vždyť rozvodem jsme nepřestali býti rodiči, jak připomíná známý odborník na danou problematiku Matějček.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BECHYŇOVÁ, Věra a Marta KONVIČKOVÁ, 2008. *Sanace rodiny: [sociální práce s dysfunkčními rodinami]*. Vyd. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-392-5.
- ČÁP, Jan, 1997. *Psychologie výchovy a vyučování*. 1. vyd. Praha: Univerzita Karlova. 415 s. ISBN 80-7066-534-3.
- ČÁP, Jan. *Psychologie mnohostranného vývoje člověka*, 1990. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. 292 s. (Učebnice pro vysoké školy). ISBN 80-04-22967-0.
- ČESKO. Zákon č. 94 ze dne 4. prosince 1963 o rodině. In: *Sbírka zákonů České republiky*. 1998, částka 53.
- DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ, 2007. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. Praha: Sociologický ústav. ISBN 978-80-7330-124-8.
- DUNOVSKÝ, Jiří, 1986. *Dítě a poruchy rodiny*. 1. vyd. Praha: Avicenum. 139 s. Hálkova sbírka pediatrických prací, 37. ISBN 08-040-86.
- GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. 207 s. ISBN 80-85931-79-6.
- GIDDENS, Anthony, 1999. *Sociologie*. Vyd. 1. Praha: Argo. 595 s. ISBN 80-7203-124-4.
- GILLERNOVÁ, I., V. KEBZA a M. RYMEŠ, 2011. *Psychologické aspekty změn v české společnosti: člověk na přelomu tisíciletí*. Vyd. 1. Praha: Grada. 256 s. Psyché. ISBN 978-80-247-2798-1.
- GRECMANOVÁ, Helena et al, 1998. *Obecná pedagogika II*. Vyd. 1. Olomouc: Hanex. 192 s. Edukace. ISBN 80-85783-24-X.
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2010. *Velký psychologický slovník*. Vyd. 4., V Portálu 1. Praha: Portál, 797 s. ISBN 978-80-7367-686-5.
- HENDL, Jan, 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.
- CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada. 265 s. Pedagogika. ISBN 978-80-247-1369-4.
- JŮVA, Vladimír, 1995. *Úvod do pedagogiky*. 2.v, rozšířené. Brno: Paido. 95 s. ISBN 80-85931-06-0.
- KIMPLOVÁ, Tereza, 2008. *Základy psychologie manželského a rodinného soužití*. Vyd. 1. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 87 s. ISBN 978-80-7368-619-2.

- KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ, 2001. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido. 199 s. ISBN 80-7315-004-2.
- LANGMEIER, Josef, 1998. *Vývojová psychologie*. 3.v, přeprac. a dopl. vyd. Praha: Grada Publishing. 343 s. Psyché. ISBN 80-7169-195-X.
- MÁROVÁ, Z., Z. MATĚJČEK a S. RADVANOVÁ, 1975. *Výchova dětí v neúplné rodině*. Praha: SPN. ISBN 14-171-75
- MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH, 1994. *Děti, rodina a stres: Vybrané kapitoly z prevence psychické zátěže u dětí*. 1. vyd. Praha: Galén. ISBN 80-85824-06-X.
- MATĚJČEK, Zdeněk, 1992. *Přestali jste být manželi, ale zůstáváte rodiči*. Praha. ISBN 80-85467-53-4.
- MATĚJČEK, Zdeněk, 1994. *Po dobrém, nebo po zlém?: o výchovných odměnách a trestech*. 4. vyd. Praha: Portál. 108 s. ISBN 80-85282-00-3.
- MELGOSA, Julián a Raul POSSE, 2003. *Umění výchovy dítěte*. Vyd. 1. Praha: Advent-Orion. 195 s. Život a zdraví. Harmonický život. ISBN 80-7172-613-3.
- MOŽNÝ, Ivo, 1999. *Sociologie rodiny*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství. 251 s. (Základy sociologie; Sv. 8). ISBN 80-85850-75-3.
- NOVÁK, Tomáš, 2012. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Vyd. 1. Praha: Grada. 144 s. ISBN 978-80-247-4110-9.
- PRŮCHA, Jan, 1998. *Pedagogický slovník*. 2.v, rozšíř. a přeprac. vyd. Praha: Portál. 328 s. ISBN 80-7178-252-1.
- ŠPAŇHELOVÁ, Ilona, 2010. *Dítě a rozvod rodičů*. Vyd. 1. Praha: Grada. 179 s. Pro rodiče. ISBN 978-80-247-3181-0.
- ŠVAŘÍČEK, Roman a ŠEĐOVÁ, Klára, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál. 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.
- VÁGNEROVÁ, Marie, 1996. *Vývojová psychologie. I. díl*. 1. vyd. Praha: Karolinum. 353 s. ISBN 80-7184-317-2.
- VYMĚTAL, Jan, 1979. *Úzkostné děti a jejich výchova*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 14-285-79
- WARSHAK, Richard A., 1996. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vyd. Praha: Portál. 237 s. Rádci pro život. ISBN 80-7178-089-8.

WARSHAK, Richard A., 2003. *Rozvodové jedy*. Vyd. 1. V Praze: Triton. 389 s. ISBN 80-7254-439-X.

Elektronické zdroje

DOLANSKÁ, Patricie. *Společná a střídavá péče* [online]. Asociace neúplných rodin, ©2011 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://www.asociaceneuplnychrodin.cz>

OBA RODIČE. Počet dětí svěřených do střídavé péče nebo společné péče rodičů 2005-2010. In: *Blogger* [online]. 2011-08-10 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://obarodice.blog.cz/1108/pocet-deti-sverenych-do-stridave-nebo-spolecne-pece-rodicu-2005-2010>

OBA RODICE. Sňatky a rozvody v letech 1950- 2010. In: *Blogger* [online]. 2011-08-26 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://obarodice.blog.cz/1108/schema-postupu-matky-pri-anexi-ditete>

Přehled o pravomocných rozhodnutí soudů v opatrovnických věcech: Okresní soudy - počet věcí (spisů). In: ČESKO. Ministerstvo spravedlnosti. Statistický přehled soudních agend: druhá část: rok 2010 [online]. 2011, s. 63 [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: <http://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>. Ročenka druhá část, rok 2011.

If something was broken we would fix it [obr.]. In: *More Than Sayings* [online]. [cit. 2013-04-05]. Dostupné z: <http://morethansayings.blogspot.cz/2012/03/if-something-was-broken-we-would-fix-it.html>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č. 1: citát.....	20
Obrázek č. 2: činitele rozvoje jedince.....	32
Obrázek č. 3: vlivy jednotlivých typů prostředí.....	33
Obrázek č. 4: model dvou dimenzí.....	36

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: škála stresujících životních událostí školních dětí.....	22
Tabulka č. 2: tabulka modelů devíti polí způsobu výchovy v rodině.....	37
Tabulka č. 3: demografické údaje výzkumného souboru.....	45
Tabulka č. 4: kategorie a kódy.....	46

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1: sňatky a rozvody v letech 1950- 2010.....	21
Graf č. 2: počet dětí svěřených do společné nebo střídavé péče.....	20
Graf č. 3: svěřeni do péče v roce 2010.....	31

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: Transkripce rozhovorů	64
PŘÍLOHA P II: Souhlas se zaznamenáním poskytnutého rozhovoru	78

PŘÍLOHA P I: TRANSKRIPCE ROZHOVORŮ

Rozhovor č. 1 Paní Alena

Otázka: Věk?

Odpověď: 36 let.

Otázka: Stav?

Odpověď: Rozvedená.

Otázka: Vaše vzdělání?

Odpověď: Střední odborné.

Otázka: Zaměstnání?

Odpověď: Pracuji jako zdravotní sestra.

Otázka: Typ bydliště?

Odpověď: Rodinný dům.

Otázka: Velikost?

Odpověď: Na vesnici.

Otázka: Počet dětí a věk?

Odpověď: Takže mám tři děti: 14ti letou dceru, 12ti letýho a 6ti letýho syna.

Otázka: Jaký výchovný styl jste uplatňovali při výchově dětí v manželství? Můžete ho popsat?

Odpověď: Tak já osobně si myslím, že... ehm... před rozvodem i po rozvodu se já chovám výchovně jako více méně dost podobně, každopádně jako v tom manželství to fungovalo tak, ať jsme si to uvědomovali, nebo ne, **tak jsme jako tak víceméně autoritativně, poslouchali mého manžela. Já i děti. Takže v podstatě jsem řídila všechno, ale se souhlasem partnera.**

Otázka: Kdo měl větší autoritu a jak se projevovala?

Odpověď: **Tak to jednoznačně můj bývalý manžel, který jednak měl přirozenou autoritu tím, jak působil,** i vůči mně i vůči dětem, a jak se projevovala? Jako nemyslím si, že by to byl takový ten klasický patriarchy, jako s nějakýma prostě jako důrazama, výtkama a takto jako, spíš to tak nějak plynule z toho soužití vyplývalo, já jsem ho v té autoritě podporovala maximálně, jako v komunikaci s dětma, takže jsme víceméně k němu „vzhlíželi všichni čtyři, maximálně“ (pozn. řečeno nadneseně s lehkým ironickým úsměvem), a tak se to projevovalo. **Že více méně asi měl takovýto nejlavnější slovo, jako můj bývalý muž.**

Otázka: Kdo se více věnoval dětem a čím to bylo dáno?

Odpověď: Z mého pohledu... ehm... **když jsme žili v manželství, tak my jsme se vlastně v péči o děti jako dost střídali, protože jsme oba dva pracovali ve směnném provozu, takže jsme byli plně zahrnuti do těch povinností o děti, jak on, tak já,** jo, že buď byl s nima on, nebo já a na druhou stranu si myslím, že každý se věnoval nějak tak, jak to uměl a jak to zvládl, ehm... že ten manžel spíš tak nějak jako působil, že fyzicky byl a jako nešlo moc o komunikaci, nějaký takový ten ty volnočasový aktivity, ale spíš tak jako že tu fyzicky byl a nějak zabezpečoval, no, a co se týče jako komunikace, čehokoliv, řešení, nebo jakékoliv volnočasové aktivity, tak to bylo spíše na mně.

Otázka: Jak jste reagovali na nevhodné chování dítěte, či případné výkyvy v prospěchu? Používali jste odměny a tresty?

Odpověď: Jo, takže, ehm... co se týče těch odměn a trestů, **já nejsem zastáncem takových nějakých zákazů typu, jako zakázat televizi, počítač, prostě cokoliv, to já nedělám. Odměny uplatňuju, ale ne asi nějak „zjistně- ale spíše nějak pro radost,** to tak bylo i v manželství i teď, nevhodné chování, ehm... jsme řešili podle mě každý úplně odlišně, já jsem se snažila a i teď **se snažím jako děti víceméně spíš jakože chápat, nějak je podporovat v té jejich individualitě, kdež to manžel to měl tak, že když se mu něco nelíbilo, tak použil jako sílu hlasu,** ehm... a... tak to nějakým způsobem komentoval a nevhodné chování ať už mý nebo dětí a výkyvy v prospěchu víceméně asi žádné nebyly. Jako oni nemají problémy, co se týče učení, zvládají školu s velmi dobrým prospěchem, takže to si myslím, že k nějakým extrémům ani v chování ani v prospěchu jako u nich nikdy nedocházelo a nikdy jsme je jako víceméně jako nemuseli řešit.

Otázka: Jakým způsobem jste dětem sdělili skutečnost o rozvodu manželství?

Odpověď: No, **tak to bylo hodně bolavý, protože vlastně to probíhalo tak celkem dramaticky,** protože já s dětma jsme žili v utkvělé představě šťastné rodiny jako a potom při zjištění jako nevěry jako mého partnera **jsem se jednak zhroutila** já a ... ehm... zhroutil se i Mireček, ten 12ti letý syn, byl takový jako hodně bolavý, **já jsem v podstatě skončila na doporučení svého psychiatra hospitalizovaná na Klinice Fakultní nemocnice v Olomouci, kde jsem byla na psychoterapeutickém oddělení asi měsíc, protože jsem schudla asi 17 kilo, nemohla jsem jíst, nemohla jsem vůbec nějakým způsobem fungovat** a... potom, když jsem se vrátila z hospitalizace, která probíhala tak, že vlastně víkendy jsem trávila doma a víceméně s dětma, a manžel tady tak jako spíš sporadicky se fyzicky pohyboval, než aby cokoliv jako měl snahu něco řešit, protože si byl jistý jako maximálně vším, i tou mou láskou, a tím, že se teda nechci rozvádět, že teda nehodlal vůbec nic měnit ve svých návycích, chování, takže když se ukončila ta hospitalizace, tak jsem mu sdělila, že skutečně pro mě není důvod, abych s ním zůstala, protože s ním mám tři děti, že pokud ten vztah jako nefunguje, jakože se v tom trápí a svým způsobem chce být nějak jinak šťastnej a jinde, tak prostě narovinu, prostě řekne, sebere se a odejde. **Takže on se odstěhoval...ehm... do teď to prezentuje i dětem tak, že neměl jinou možnost,** což samozřejmě není vůbec pravda, a ... ehm... nabádala jsem ho k tomu, ať si sednem všichni a nějakým způsobem si to vyjasníme, k čemu došlo, a proč k tomu došlo, a jak to teda bude dál, ehm..., protože si myslím, že je osobnostně naprosto nezvzáralá osobnost, nedokázal tohle nikdy a doteď vlastně s dětma o... o... svým osobním životě, o svých rozhodnutích, o své nové partnerce, o svých vizích prostě vůbec nějakým způsobem nekomunikuje. **Takže veškeré to sdělení v podstatě jako bylo na mně s tím, že to bylo takový jako hodně bolavý, nebylo to jednoduchý, hodně dlouho to nebylo jednoduchý.**

Otázka: Změnilo se chování dětí po sdělení o rozpadu rodiny a bylo nutné proto upravit přechodně výchovný styl?

Odpověď: No, víceméně si myslím, že jednak z toho pohledu, jako zpátky ty dva roky, tak si **myslím to pro ně bylo jako strašně těžký období, kdy skutečně se jim jednak zhroutil takový ten obrovský sen o té rodině,** protože ony opravdu žily v relativně jako šťastném prostředí, **absolutní jako selhání toho otce vnímaly taky strašně těžko, ta zrada prostě obrovská jako do teď nezpracovaná v nich, ...**

ehm... a navíc to měly hodně těžký v tom, že ... ehm... já jsem s nima zůstala sama a **skutečně jsem se potýkala jako se středně-těžkou depresí**, kterou jsem si teda léčila, a nebylo to vůbec jednoduchý, bylo to prostě tak... ehm... jako na hraně prostě normalnosti, no. Takže, co se týče prostě těch dvou starších dětí, myslím si, **že oba dva osobnostně vyspěli a převzali na sebe přechodně roli pečujících o svou mámu**, což je šílený samozřejmě, ale víceméně ty děti se asi fakt jako té obrovský zátěže tak přizpůsobí, takže to tak probíhalo, **měly hrozný strach i o mě**, prostě **snažily se podporovat** všechno, jako bylo to jako hodně těžký jako, teď už se to utěpalo jako a myslím si, že asi půl roku zpátky už to jako funguje víceméně dobře.

Otázka: Jaký výchovný styl uplatňujete při výchově dětí po rozvodu manželství?

Odpověď: určitě, osobně si myslím, že v době svého manželství, já jsem skutečně jako žila tak jako celkem hektickej život, kdy jsem pracovala v hospici, starala jsem se o umírající klienty, do toho jsem studovala vysokou školu a do toho jsem se starala o celý chod domácnosti, tři děti, samozřejmě se svýma jako nárokama a perfekcionalisti, tak to bylo takový hodně těžký, do to jsme měli hodně velký hospodářství, kdy jsem se starala asi já nevím, asi o šest kusů hovězího a spoustu jinýho dobytka, všechno jsem to zvládala, v té době jsem si myslela, jako že to zvládám, teď retrospektivně, když to vidím, tak si myslím, že jsem byla maximálně přetížena, a ... ehm... to si právě myslím, že když jsem žila v tom manželství a dejme tomu ty poslední čtyři roky, tak to bylo takový fakt prostě stereotypní vykonávání všech pracovních úkonů a povinností, prostě nebylo tolik času na ty děti pro tu samotnou práci, což je jako šílený zjištění, ale jako jsem vděčná, že k tomu došlo, takže co se týče té změny, tak teď už mám jenom tu svou práci a nějaký volnočasový **20** aktivity a **veškerý volný čas věnuji svým dětem**.

Otázka: Jak dlouho máte děti ve své péči?

Odpověď: Dva roky.

Otázka: Jakým způsobem se odráží chybějící autorita otce na výchově?

Odpověď: Autorita jako taková zasahovala tak-nějak hodně přirozeně, **byl to hodně velké problém**, bezprostředně po odstěhování se bývalého partnera od nás, když skutečně jako když jsme žili jako rodina, tak děti spíš reagovaly na rozhodnutí jako bývalého muže, než na mě, takže **mě dalo asi půl roku hodně intenzivní práce na tom, aby respektovaly můj rozhodnutí**, že já jsem teď ten stěžejní, kterej rozhodne, že je nutný aby respektovaly mě, čehož jsem docílila a myslím si, že hodně dobře, jako celkem srozumitelným a klidným způsobem, myslím si, že **otec jako takový chybí prostě nejvíce tomu 12ti letému synovi**, ale... ehm... i když k němu chodí, nenajdou si k sobě tu cestu, že by spolu mohli prostě trávit i jiný dny, než co jsou jim určeny soudně.

Otázka: Jak reagujete na nevhodné chování dítěte či případné výkyvy v prospěchu teď po rozvodu? Používáte je tresty a odměny?

Odpověď: **Takže to je identický, jak když jako v té rodině, děti popisují, že vychování se víceméně vůbec nezměnilo, spíš naopak, jako že na ně mám víc času, což si myslím jako že je pravda, že jsem se tak nějak stabilizovala, zklidnila, vůbec nezvyšuji hlas, sporadicky jako, myslím si, že trest jako takový já nepoužívám vůbec žádný, odměny, fakt jako za odměnu a pro radost, ne, jako že by měly motivovat nějaké činnosti, tak to taky nedělám**, ehm..., výkyvy v prospěchu, ... ehm... **snažím se je podporovat v té jejich individualitě jako takové, protože každé to dítě je úplně jiný**, jako dcera je maximální dřič ve všem, jako ta se snaží prostě jako se vybičovala k takovým velkým výkonům jako samostatně, takže tam jako ji podporuji v tom jako, syn 12ti letej, je takovej spíš jako, tak jednak je to syn jako, takže je takovej rebel, stačí mu to málo, co má, takže tam spíš nějak **posilovat to jeho em.. tu zdravou zodpovědnost, tu schopnost se rozhodnout, být zodpovědný za to, co udělám a neudělám, a spíš tak nějak jako klidně vysvětlovat**, jaký to potom může mít dopady, prostě na ten jeho další život. Pořád si říkám, že to nějak bere, i když se možná „mu to zdá k smíchu, to je těžko“ (pozn. řečeno pobaveně, s lehkým smíchem).

Otázka: Jak se díváte na výchovnou metodu působení příkladem? Využíváte ji?

Odpověď: Ehm... co se týče toho příkladu, no tak ..., tak **snažím se samozřejmě se snažím jako máma prostě nějakým způsobem je vést k tomu, aby se dejme tomu prostě nějak aspoň, alespoň nějakým způsobem, ztotožnil s mýma hodnotama, ehm.. vnímání světa, snažím se jim předkládat ehm.. co jako je důležitý, nějaký jakože slušný chování, tolerance prostě, nemám ráda lež, takže to je úplně to nejvíce, co teda fakt je k tomu vedu**, i v té komunikaci se mnou si sнесu prostě radši to bolavý nebo to špatný sdělení čehokoliv, než nějaký prostě jako úhyby jako do té lži, to ony moc dobře vědí, jako toho ani nejsou schopni. A ten příklad jako takovej tak snažím se snad prostě) takovej zodpovědnec, prostě to jsem jako, ehm..., no a ... ehm... osobnostní příklad... ehm... je to hrozně těžký, jo, protože jako spoustu rodičů se nějakým způsobem prostě vzhledně v tom, že jako prostě naloží na ty děti to, čeho oni nedosáhli, já se spíše snažím poučit z toho, jak strašně moc jsem byla ovlivněna prostě svou primární rodinou a následným 15-ti letým manželstvím, kdy skutečně jsem fungovala jako člověk, který si nechal úplně všechno líbit jako, takže **můj prvořaděj příklad je v tom, že skutečně každé je svébytné a každý má možnost se prostě nějak rozhodnout nějakým způsobem chovat** prostě, i když to je třeba trošičku mimo těch pravidel, protože nějaký, jakýkoliv potlačování prostě, čehokoliv k té patologii vede.

Otázka: Máte zavedená pravidla a trváte na jejich dodržování?

Odpověď: Pravidla, jo co se týče pravidel, tak to je takový u nás jako hrozně těžký jako, po rozvodu mě, spoustu chytrých hlav k tomu právě nabádalo, že si musí stanovit prostě jednoznačně, co, kdo bude dělat a tak, ehm, mě to jednu dobu přišlo tak, jako že bych skutečně měla, ale já jsem tak nikdy nežila, ani jako dítě, ani jako rodič, ani teď toho nejsem schopna jako, takže **bazíruju na takových těch základních povinnostech, prostě slušného soužití a nějakých prostě povinností, který jsou přiměřené k věku, ale striktně nemáme danýho vůbec nic, jo, všechno tak nějak prostě máme na dohody**, jako, takže si spíš tak víceméně stanovíme ty cíle toho dne a snažíme se nějakým způsobem toho dosáhnout, pokud „se nám to podaří, tak se nějak odměním a pokud se nám to nepodaří, tak si to zase nějak vysvětlíme“ (pozn. řečeno pobaveně, s lehkým úsměvem), ale **nemám zavedený takový to, jakože to umývání toho nádobí či vynášení koše, a tak spíš sesnažím, aby ty děti viděly jako ten smysl té pomoci v tom, že je to normální než aby jakože musely**.

Otázka: Jak a jakým způsobem podporujete samostatnost dětí?

Odpověď: uhm, aha, Jak a jakým způsobem podporujete samostatnost dětí? No, tak ono to asi s tím všechno tak jako úplně souvisí, jo. Ehm, mám tři děti a myslím si, že každý úplně strašně jiný, a i když podobný, tak fakt strašně jiný. Jinak **je to asi dáno pohlavím**, a **jednak je to samozřejmě dáno charakterem a temperamentem, který prostě fakt jako nejde podle mě změnit, ani kdyby se rodič rozkrájel**. Takže si myslím, že je fakt strašně důležitý podpořit tu individualitu a vést je k tomu, aby si uvědomily a v těch 12-ti, 14-ti letech jsou toho opravdu schopny, že, ehm, ta samostatnost je opravdu na místě svým způsobem, že je to prostě posune k tomu, že dokážou potom jako v tom svým dalším životě jako v kterým budou působit beze mě už nějakým způsobem fungovat.

Otázka: Necháte se přemluvit k nedodržení zákazu, nebo ho striktně dodržujete?

Odpověď: Jo, to určitě se nechám přemluvit k ledas čemu, jako ke všemu špatně (smích), to já vím, to je taková moje slabá stránka a moc dobře jako vědí, jak na mě oba dva, všichni tři, ehm, někdy si dám takový předsevzetí, že fakt něco striktně dodřím, a pak jako zjistím, že to fakt nejsem schopna udělat jako, ale nemám z toho nějaký vnitřní jako výčitky, prostě takže jo nechám, když to prostě je ku prospěchu úplně všem, tak bez problému.

Otázka: Jak si pak udržujete autoritu?

Odpověď: „No, tak to je jako hodně těžký“ (smích), ale myslím si, že fakt jako v době bezprostředně po rozvodu to bylo, fakt jako šilený martirium, jako kdy skutečně ty děcka nebraly jakékoliv mé rozhodnutí, nebyly schopny jako poslechnout základní věci, protože byly zvyklý, prostě že on fakt jako táta funguje, takže on řekne a takhle to bude ještě vlastně ještě když ta máma poslouchala, tak to bylo takový jako.... a člověk... ehm... tak nějak, já ani nevím, jak jsem k tomu došla, jako, ehm, ten první rok po rozvodu byl strašně bolavej, kdy jsem jako fakt neměla úplně lehký období svoje životní, ta deprese byla jako nadměru složitá, takže to si myslím, že tam jako spíš byly takový ty obavy o mě, úzkosti, strach tak ty děti to měly fakt strašně těžký jako, tak chtít jako aby mě vnímaly jako autoritu, spíš tak nějak fungovaly jako na podporu mně. Potom se to tak nějakým způsobem prostě překlenulo do takovýho toho jakože normálu, který funguje teď a tam ta autorita, já nevím, čím jsem si to získala, no ... tak svým způsobem nějakým způsobem se snažím chovat jako pořád stejně, nějak tak jako prostě i bez těch pravidel člověk může být prostě... stejnej jo?, mít stejní věci, mít stejní požadavky, mít přiměřený a stejný reakce, jo? Což je podle mě asi základ toho, že jsem si tu autoritu získala, no, jsem za to „vděčná, protože jinak by to nebylo moc jednoduchý“ (řečeno s úsměvem).

Otázka: Jak a jakým způsobem změnila výhradní péče Vaši výchovu?

Odpověď: Takže děti si myslí, že jsem pořád stejná. Já osobně si myslím, že jsem daleko klidnější, víc rozhodnější, maximálně samostatnější, což vnímám jako takovej posun jakože dopředu, ... ehm... ta výchova, .. já jinak jsem tak jako žila v pozoru před tím partnerem, takže jsem pořád neustále čekala, co teda řekne on a potom to bylo jako takový jakože, já nevím děti, až co řekne tatínek, tak to bylo takový jako svým způsobem, jako jak sem tam působila, tak jako zmateně asi, jo... teď jsem já, ten kdo to řídí, kdo stanovuje veškeré ty pravidla, jsem já jedinej dospělý člověk opravdu, který pro ty děti jako v podstatě jakýmkoliv způsobem funguje, protože my nemáme žádní babičky, žádní dědečky, nikoho, bývalý manžel funguje opravdu velice sporadicky, takže všechno je to na mě a ... přes to všechno, hlavně díky té psychoterapii jsem se naučila jednat klidně, rozhodně, nepoužívat fakt jako zvyšování hlasu, což jsem jako dříve dělala, takže si myslím, že ty děti jako ve finále tím získaly strašně moc, jako.

Otázka: Změnila se životní úroveň po odchodu partnera a jak?

Odpověď: Víceméně hodně a víceméně k lepšímu, protože když jsem byla se svým mužem, tak jednak že mi nedával žádné peníze, tak nedával, potom se nechci nějak to rozvádět, ještě spíš opačně, já ze svých peněz jsem ho finančně dotovala, takže teď více méně mám plati plus teda ještě výživný od bývalýho partnera mě posunulo někam jinam a vyš a navíc jako mám tu výhodu, že skutečně já mám tu hodně sice náročnou, ale dobře zaplacenou práci, jako z mého pohledu jo, takže nestradáme, tak nějak prostě nežijeme nadměru dobře, ale skutečně jako nějaký existenční problémy já neřeším jo, nedovedu si představit, že bych měla zůstat jako se třema dětma a dělat prostě někde u pokladny v Kauflandu za 9.000,- měsíčně, to by potom byl hodně velkej problém. Já se na ty peníze, co teda mám, jako hodně nadělám, ale jako víceméně prostě ukážu zabezpečit ty tři děti.

Otázka: Jak vycházíte po rozvodu s otcem vašich dětí?

Odpověď: jo, tak, já bych to asi tak jako možná nák dopodrobna, ne úplně dopodrobna, ale tak nějak v kostce shrnula, já jsem skutečně se nechtěla rozvádět, ale víceméně prostě ta situace byla tak bezvýhodná, že nějak to prostě jsem se k tomu rozhodla, ehm, potom to bylo takový, jako že takový to nesmiřeni s tím, že já jsem opravdu jako nebyla prostě přijmout ten fakt, jakože jsem rozvedená, do toho ten bývalý manžel neustále prostě nás tu navštěvoval, kávičky to jako probíhalo a využíval stále prostě té mé dobroty a pohostinnosti, možná i toho že ho pořád mám ráda, ale ustála prostě jsem ty jeho lži a informace o tom, jaké on to má těžký, jak je sám a jak prostě jenom kecy, kecy, kecy a ale já jsem pořád zírala tak jak 15 let, tak člověk potom k tomu dospěje, když zjistí, že to je fakt jinak, takže víceméně ta komunikace ze začátku jako napřed to bylo hrozný jako, ale víceméně tak měsíc, dva, potom se to nějak uklidnilo, byli jsme schopni prostě jít na pohřeb jeho babičky prostě dohromady jako rodina, byli jsme schopni si tady sednout prostě, vykládat dvě hodiny v kuse, to fakt jako vůbec nebyl problém a takhle to trvalo asi rok a půl po tom rozvodu toho manželství, kdy vlastně měl pořádku i tu svou milenku a nám tvrdil, že je sám, a tak to bylo jako takový prostě, jako v manželství, tak to vlastně identicky pokračovalo dál, no, jo, jenže pro mě to potom to zjištění opakovaně bylo tak bolavý, kdy skutečně prostě zase jako mě vlezl i do toho intimního života a já jsem s ním začala prostě znovu žít i sexuálně, bylo to jako znova šupa, že teda... ehm... ehm... si chtěl jenom jakože užívat prostě té pohostinnosti a takovýho toho nákyho zázemí, který teda jakože mu chybělo, ale být s náma zpátky, jakože nechtěl. Já jsem potom nák jako už díky té psychoterapii mu teda kladla jednoznačný odpovědi jsem chtěla, na to jak to teda je, jak to teda bude, tak potom se to stoplo, ale víceméně ta komunikace pořád ještě fungovalo do prosince... ehm... kdy potom nák tak i když jsme měli majetkový vyrovnání, na mně ušil takovou věc, že já jsem za něj musela zaplatit asi 200.000,- dluhu a to byla asi ta poslední kapka, kdy skutečně ta komunikace se přerušila prostě úplně, oboustranně, myslím si, že on je ve fázi, že se mi nedokáže podívat ani do očí, myslím si, že skutečně on je člověk, natolik osobnostně nevyspělý, že si vůbec neuvědomil prostě co dělá, jakým způsobem prostě funguje a jaký dopady to bude mít na mě a na děti. On ve vleku prostě své rodiny a teda své současné partnerky asi zřejmě napřed něco udělá a potom mu to dochází i sám mě to vlastně přiznal, na Vánoce, teda jo to jsme jednou spolu mluvili, na Štědrý den, jsme spolu mluvili, že skutečně jako jo on toho všeho prostě lituje všechno, nemá jinou možnost, prostě to ale z mého pohledu je celkem jako slabošství, no takže víceméně ta komunikace.. ehm... teď funguje tak, že opravdu si jednou za 14 dní si napíšeme sms-ku, jestli si přijde pro děti a kdy mi je vrátí. Nic víc, nic miň, nemám do něčeho jiného chuť.

Otázka: Jakým způsobem se zapojuje otec dětí po rozvodu do výchovy?

Odpověď: Jo, máme to stanovený soudně, že si je bude brát po dohodě, jako se mnou, hm nechtěli jsme to tam jako striktně jako jo stanovovat ty termíny, protože tam je to potom takový jako problém teď mi oba směnujem a tak, tak jsme si řekli, jako že na dohodu, a víceméně ta dohoda proběhla i po rozvodu, že každý druhý víkend, kdy on má jako volno, tak si je bere a to v podstatě, jako tak víceméně někdy ne, ale jako více méně se snaží dodržovat. Takže sobotu, nedělu, tráví u něj všechny tři děti, nebo u něj, no, no, on nemá samostatné bydlení, takže je to takový ještě složitý, on žije u své sestry, takže teď u něj jako přichází prostě jako k té sestře, tam teda

funguje ta sestra, její parter, prostě do toho teda ten táta, nějak prostě tam odchází a tak, jako ta partnerka tam vůbec není **je to takový chaos celkem pro děti** jako no... hm.

Otázka: Jak se porozvodová situace odráží na vašem psychickém stavu?

Odpověď: Jo, uf...ehh.. **psychické stav byl fakt jako v...v... v ruinách, já jsem opravdu měla prostě hodně těžkou depresi se sebevražednými sklony a skončila jsem hospitalizovaná** hmm **na klinice**, jak už jsem řekla, tam proběhla v podstatě jako intenzivní psychoterapeutická kúra prostě měsíční a skončila jsem v péči svého psychoterapeuta, s kterým jsem spolupracovala asi rok a půl a asi rok po rozvodu manželství v péči teda psychiatra kdy jsem **skutečně byla jako na antidepresivech** hm.. dlouhodobě a **zkolabovala jsem potom těsně ještě bezprostředně po rozvodu manželství**, když jsme vlastně odděleně žili od února a v září jsme se rozvedli, potom jsem teda zkolabovala znovu, byla jsem v dlouhodobé pracovní neschopnosti, asi dva měsíce, kdy skutečně se zase opakovalo prostě zase to stejný, ale tak dejme tomu že, asi ten **poslední půl rok je takovej jako víceméně dobrej... ehm... jsem bez jakýchkoliv léků**, nedojíždím ani na psychoterapii, nějak jsme si to tak uzavřeli, i když komunikuju se svým psychoterapeutem mailama, spíše už tak nějak máme takový ani ne terapeutický vztah, spíš tak náh podpůrný, osobně se známe fakt dva roky, tak to je takový jiný, možná, ehm... **někdy jsem přetážená, ehm... následkem jako mé práce**, kdy skutečně jako má práce je natolik emočně a psychicky náročná, že opravdu **když 20. mám hodně služeb v práci, tak o to je potom těžší to tak nějak prostě všechno ustávat v klidu**, a tak asi se mi to už teď celkem daří.

Otázka: Je péče o děti po rozvodu náročnější a v jakém směru?

20. Odpověď: Hm.. aah... **je to náročnější v tom to tak nějak časově uspořádat** a nemáte vlastně vůbec žádnou jinou osobu, která vám může nějakým způsobem pomoci, takže všechno tak nějak prostě řešíme s těma dětma, všechno musíme mít strašně naplánovaný, prostě dopředu, **jsou hodně samostatní, ti dva starší se starají o toho malocha**, tak si myslím, ehm, v tomhle je to náročné a **někdy tak to i vnímám, jako že, je tak nějak okrádám o to dětství**, a zase si říkám, že to budou mět jako jak najítý, prostě v těch svých životech, je to takový jako prostě **hodně složitý, ehm.. není to jednoduchý, ale myslím si že se to dá zvládnout jako, když si člověk stanoví nějaký takový ty krátkodobý cíle na základě nich ty dlouhodobý, tak potom jde prostě celkem dobře fungovat**.

Otázka: V čem si myslíte, že jste ve výchově úspěšná, a co se vám ve výchově naopak nedaří?

Odpověď: No, tady ta otázka jako že ze sebereflexe je jako strašně těžká, jako. Člověk se jako nerad nějakým způsobem jako hodnotí sám. Každopádně si myslím, že víceméně **jsem hodně dlouho pochybovala o tom, jako jestli já jsem správná matka, jestli já se tedy vhodně chovám**, jestli to prostě jako nějak to moje rozhodnutí ohledně toho rozpadu toho manželství a tak, jestli to bylo dobrý, jestli mi to děti nevyčtou, nebo prostě taktó. Jestli jako to jiní maminky nedělají líp, prostě tu výchovu a tak člověk se různě vnímá, si říká, pochybuje o sobě, to si myslím, že je jako hodně daný sebedůvěmí, i tím, že jako nemá tu možnost prostě to vidět v jiných rodinách, jak to je. Takže ty úspěchy tak nějak bagatelizuje, ještě s tím mým náhledem na mě, že já fakt jako jsem perfekcionista hodně velkej, i když je fakt, že jsem fungovala prostě asi na 180 procent a teď jsem tak prostě na nějakých 90-ti, bylo to pro mě hodně bolavý se s tím smířit, když si člověk sníží ty své nároky jako na sebe, na všechny své povinnosti a tak, ale jako v podstatě nebylo.... ehm..... nebyla jiná cesta jenom to takhle udělat a nejtěžší pro mě bylo to nějak tak jako to vnitřně přijmout. Takže člověk prostě najednou po pětácti letech začne fungovat úplně jiným způsobem, a teď mu to přijde jako úplně nedokonalý a prostě to je málo a... a. chtěl by jako víc, ale.... ehm... to je právě ten zásadní omyl. Člověk náh když si to tak v sobě srovná, tak zjistí, že k té důležitosti a k té spokojenosti k tomu opravdu strašně hezkýmu a jednoduchému životu stačí prostě míň, než to po čem touží. To jsem tak nějak jako odsunula, spoustu věcí jsem úplně vyrušila a.... tak si myslím, že to v podstatě jsem schopna ustát vnitřně a úspěšná jsem i navenek. To **hodnotím, jako svou výchovu jako celkem bych řekla, že dobrou**. Co se mi nedaří? Ehm, uf... **já vám nevím, teda, co se mi nedaří. Možná někdy bych měla být víc důsledná, co se týče jakoby rozhodnutí a jejich dodržení** a ehm, to je asi tak všechno.

Otázka: Je něco, co byste chtěla ve výchově změnit a jak byste to udělala?

Odpověď: **Ne**, myslím si, že skutečně jako, ehm.. funguju tak, že neudělám nic jenom proto, že by se to mělo, nebo si to přeje mí okolí, nebo že by to tak bylo správně. Já opravdu se rozhoduju sama za sebe a jenom podle toho, jak si myslím, že je to dobrý pro mě a pro moje děti. **Takže nemyslím si, že by bylo cokoliv, co bych chtěla až tak měnit. Všechno to mám nastavený tak, aby to prostě hrálo ku prospěchu mně a mým dětem**.

Otázka: Co je pro vás ve výchově důležité a co chcete, aby se děti od vás naučily?

Odpověď: **Důležité je určitě prostě jim nějak předat**, i když je to těžký v dnešní době, aby si uvědomily prostě, že **ta důležitost opravdu jako není na tom povrchu, prostě té nablýskanosti věcí**, jak se dneska tak celkem jako žije. Že důležitý prostě je uvědomit prostě ty **opravdovými hodnoty, vzájemnou úctu, prostě respekt, maximální lásku a porozumění prostě, s lidma hmm s kterými žijete, na kterých vám záleží, který máte rádi**, ehm... je to hrozně těžký, protože já je učím nějakým hodnotám, které jsou pro mě stěžejní, a pro ně je potom těžký je ustávat třeba v kolektivu svých vrstevníků, ale já jim neustále opakuju, že prostě jo, že to tak je prostě jako, ale to je asi fenomén doby, jako jo, to až tak úplně prostě nejde vymítnit, ale tak se snažím, prostě takový to základní prostě jim předat, to je pro mě maximálně důležité, aby věděly, prostě jestli to **stojí za to žít podle té opravdovosti, podle těch hodnot, podle toho, co chce, protože se jim to vrátí i když to teďka ty děcka fakt nevidí** jako hmm.

Tak já vám moc děkuju za rozhovor.

Jo, rádo se stalo.

Rozhovor č. 2 Paní Barbora

Otázka: Kolik je vám let?

Odpověď: 41

Otázka: Váš stav?

Odpověď: Rozvedená.

Otázka: Vzdělání?

Odpověď: Střední ... škola, vyučená (smích)

Otázka: Zaměstnání, jste zaměstnaná?

Odpověď: Na plný úvazek

Otázka: Typ bydliště?

Odpověď: Rodinný domek

Otázka: Velikost bydliště?

Odpověď: Obec, kolik je tam obyvatel? Jejda, ... tak to...

Otázka: Kolik máte dětí a jak jsou staré?

Odpověď: Takže děti mám dvě, syn už má 22 let a ten už jakože bydlí sám a dcera 14.

Otázka: Jaký výchovný styl jste uplatňovali při výchově dítěte v manželství? Můžete ho popsat?

Odpověď: Takže v manželství jsme se o výchovu jakože dělili a Ehm... ehm... a manžel, „manžel“ (pozn. řečeno pobaveně), no ale tak jako manžel hodně jakože nebyval doma, přijížděl až večer, takže většinou jako.. ehm.. ne násilím jako prostě, výchova, spíše domlouvou a.. co k tomu ještě říct.

Otázka: Kdo měl větší autoritu a jak se projevovala?

Odpověď: Tak manžel, ten míval, jakože větší autoritu. Ten jakože ... a někdy jako použil fyzický trest, kdežto já jako spíše tu domluvu, zákaz, a takhle.

Otázka: Kdo se více věnoval dítěti a čím to bylo dáno?

Odpověď: No tak samozřejmě já, protože manžel byl hodně v práci a pokud nebyl v práci, tak měl koníčky, měl... hraje pin-pong, takže tak vesměs já.

Otázka: Jak jste reagovali na nevhodné chování dítěte, či případné výkyvy v prospěchu? Používali jste odměny a tresty?

Odpověď: Tak určitě, ehm... odměny, odměny jakože sladkosti nebo takhle jako prostě a zákazy to byla televize, počítač, nebo takový jako prostě.

Otázka: Jakým způsobem jste dětem sdělili skutečnost o rozvodu manželství?

Odpověď: No, to jsem tehdy myslím dceři říkala já, že tatínek chce od nás odejít prostě, že ... on se o tom nechtěl nějak vyjadřovat, no prostě já nevím, asi měl strach jako ji to říct sám, nebo prostě, to se seběhlo strašně rychle. Vlastně v pondělí to oznámil mě a v sobotu hned odcházel, takže to jako bylo strašně rychlý, no a samozřejmě dcera to nesla špatně.

Otázka: Změnilo se chování dcery po sdělení o rozpadu rodiny a bylo nutné proto upravit přechodně výchovný styl?

Odpověď: Tak výchovný styl jsem nějak jakože neupravovala nebo neten, ten zůstal stejný, ale samozřejmě nesla to špatně jako to, že tatínek odešel, jako byla z toho nervově hodně dlouho špatně.

Otázka: Jaký výchovný styl uplatňujete při výchově dcery po rozvodu manželství?

Odpověď: Tak snažím se jít domlouvou, já jako fyzické tresty nepoužívám, ehm, domlouvou, případně zákazem, nedám jí, když tak kapesné, ať si to uvědomí, jako prostě když něco provede nebo tohle, ale většinou jako domlouvou.

Otázka: Jak dlouho máte dceru ve své péči?

Odpověď: čtyři roky.

Otázka: Jakým způsobem se odráží chybějící autorita otce na výchově?

Odpověď: Já myslím, že se jako nijak jakože neodráží. že v té výchově jako, vlastně vždycky jsem spíše jako vychovávala dceru já a.... manžel pokud jako nějak vychovává teď, když jako prostě u něho, tak, tak to nevím, jak jako, ale vesměs ji vychovávám já jakože.

Otázka: Jak reaguje na nevhodné chování dítěte či případné výkyvy v prospěchu, teď po rozvodu? Používáte tresty a odměny?

Odpověď: Tak samozřejmě, zákaz, buď je to počítač, jako teda, má notebook nový, jako tak tak to je pro ni největší jakože zákaz (smích) na notebooku, takže takhle, nebo v sladkostech, nebo říkám v tom kapesném jako prostě, takže tak to řeším.

Otázka: Jak se díváte na výchovnou metodu působení příkladem? Využíváte ji?

Odpověď: Tak samozřejmě, já si myslím že jako, já jsem jím dobrým příkladem jako, že co se týče šetřivosti, co se týče, jako prostě malá si ze mě bere, jakože to nejlepší, takže. Jako snažím se jí příklad dávat jako dobrý, takže... ví, že mám práci už dlouho, stálo jako prostě, že člověk někdy musí sklopit uši a jít dál tak prostě, snažím se.

Otázka: Jak a jakým způsobem podporujete samostatnost dítěte?

20. Odpověď: Aah, tak samozřejmě pokud musí být samostatná, že, protože už je velká jako tak, věčně tak jakože nejsou doma, tak dělávám jako dva dny v týdně dýl, nebo o víkendech, takže ju vedu k samostatnosti, já si myslím, že jakože je samostatná.

Otázka: Máte zavedená pravidla a trváte na jejich dodržování?

Odpověď: Tak určitě jako, prostě... musí se naučit sama do školy,... co je potřeba uklidit, jako na tom si trvám, i když si to udělá třeba někdy o něco později, tak prostě musí to být, na tom si trvám, pokud ne, tak jsou zase ty zákazy, tresty, jako tak takže tak asi nějak.

Otázka: Necháte se přemluvit k nedodržení zákazu, nebo ho striktně dodržujete?

Odpověď: Tak většinou, jako... stojím si za tím, jako že se ten musí jako prostě dodržet, i když někdy se stane, jakože prostě, že dcera chce jít do kina, přemlouvá mě, takže někdy se stane, že prostě ten zákaz se až tak striktně nedodrží, ale většinou se snažím... ho dodržovat.

Otázka: Jak si udržujete autoritu?

Odpověď: Tak vlastně tím příkladem jako mojím, že ona mě jako že takhle poslouchá, že prostě má mě ráda, tak tím vlastně se snaží, mi vyhovět, pokud já jí vyhovuju, jakože prostě se snažím zase já jí vyhovět, tak tak ona se snaží mně takže vzájemně.

Otázka: Jak a jakým způsobem změnila výhradní péče Vaši výchovu?

Odpověď: Tak já si myslím, že nějak jako, nějak striktně ne, že prostě vždycky jsem ji vychovávala takhle jako prostě, takže to trvá dál ta výchova se nějak velice nezměnila že, prostě jsem si vždycky stála za tím, co jsem po ní chtěla, vyžadovala.

Otázka: Změnila se životní úroveň po odchodu partnera a jak?

Odpověď: Tak samozřejmě mi se vrátil peněz, do bydlení, ale zase se snažím našetřit na dovolené nebo takhle jako, prostě na výlety a dovolené, takže jako moře jednou za rok, jako prostě se snažime každý ten rok, anebo něco opravit na domě, takže, jako snažím se našetřit.

Otázka: Jak vycházíte po rozvodu s otcem vašeho dítěte?

Odpověď: Tak snažím se s ním vycházet jako v dobrém,.... Ehm on taky jakože prostě, co se týče dcery, tak jako se prostě vždycky domluvíme. Co je potřeba, jako tak

Otázka: Jakým způsobem se zapojuje otec dítěte po rozvodu do výchovy?

Odpověď: Tak, pokud ju má jako vlastně jednou týdně, nebo jednou za čtrnáct dní, tak on ten vliv na jeden den, na dva dny, že, tak ten vliv zas takový jakože nemá, tak snaží se jí ohledně známek nebo takhle jako prostě taky říct, jako že se mu to třeba taky nelíbí, nebo takhle ale na to takhle, ..., ale myslím si, že tu výchovu mám spíš, jakože v kompetenci já, že on nějak velice...

Otázka: Jak se porozvodová situace odráží na vašem psychickém stavu?

Odpověď: No, tak samozřejmě, že začátku to bylo horší jako protože, to jsme to nesly obě, jakože špatně i dcera i já, ..., že vlastně, ten otec tam chyběl jako, to je, to je jasný jako, ..., jsme to nesly psychicky jako těžko, ale postupem času jako člověk se s tím vyrovnává a ... já si myslím jako, že teď je to celkem v pohodě.

Otázka: Je péče o dítě po rozvodu náročnější a v jakém směru?

Odpověď: Tak péče ani ne, jako. To zůstává stejné, spíš víc jako...ehm... dcera ke mně tihne, ..., protože potřebuje, protože potřebovala, ..., Ehm... více lásky prostě. Víc je citově na mě závislá, než jako prostě byla, takže možná v tom jako že prostě, víc jí musím říkat, že jí mám ráda, nebo že prostě, takže tak.

Otázka: V čem si myslíte, že jste ve výchově úspěšná, a co se ve výchově naopak nedaří?

Odpověď: Tak myslím si, že jsem dceru naučila jako hodně věcí, jako co se týče takhle ručních prací, ...,ehm... a možná by to chtělo jako víc hmm víc do školy jako přípravy nebo tohle, zlepšit známky, ale myslím si, že mám jako na ni dobrý vliv, že hodně věcí se ode mě naučila.

Otázka: Je něco, co byste chtěla změnit ve výchově a jak byste to udělala?

Odpověď: Tak ten prospěch, no to by chtělo trošičku jako na tom zapracovat, ale jak bych to udělala, ..., víc se učít s ňou, jenže 20. toho času není, člověk přijde dom z práce a musí taky pouklízet a nemůžu se věnovat jenom jí, že taky, taky potřebuju trochu času pro sebe, nebo tohle, takže možná v tom jako, v tom učení, prostě.

Otázka: Co je pro vás ve výchově důležité a co chcete, aby vaše dítě se naučilo od vás?

Odpověď: Tak důležité je, aby všechny ty dobré vlastnosti, nebo jak to prostě, tohle všechno, jako získala ode mě, nebo ..., a taky ty ruční práce, jako říkám, nebo prostě naučila se vařit a tohle to všechno tak to a co je důležité, ..., A co je důležité? Ode mě naučila, no? Tak myslím ty ruční práce a tohle to jakože to všechno, prostě vaření, všechno?

Ehm, tak moc děkuju za rozhovor.

Není zač, já taky děkuju.

Rozhovor č. 3 Paní Denisa

Otázka: Kolik je ti let?

Odpověď: 43 mi bude

Otázka: Tvůj stav?

Odpověď: Jsem rozvedená.

Otázka: Vzdělání?

Odpověď: Středoškolské

Otázka: Jsi zaměstnaná?

Odpověď: Ano, na plný úvazek

Otázka: V jakém typu bydlišti bydlíš?

Odpověď: Město

Otázka: Bydlíš v bytě nebo v domě?

Odpověď: V domě

Otázka: Kolik máš dětí a jak jsou staré?

Odpověď: Mám dvě děti, syn má 18 roků a dcera má 12 teďka v dubnu.

Otázka: Jaký výchovný styl jste uplatňovali při výchově dětí v manželství? Můžeš ho popsat?

Odpověď: Tak výchovný styl. Můj výchovný styl je takový benevolentnější, víceméně já.. křičím, až když už je to nutné, můj manžel byl spíš takový do fyzických trestů, já jsem zase spíš děti obhajovala, tak mi to spíš vyhovovalo slovně domlouvání a tak. Sice je pravda, že syn to ze začátku, byl jako první dítě, tak je fakt, že do určitého věku, jsem ty fyzické tresty používala taky. Pak jsem ale zjistila, že to moc, moc změna není, když jsem je přestala používat a od té doby, od té doby fyzické tresty nepoužívám skoro vůbec. A to, to by tak asi...

Otázka: Kdo měl větší autoritu a jak se projevovala?

Odpověď: No, vzhledem k našemu absolutně odlišnému výchovnému stylu, tak by se dalo říct, že větší autoritu měl spíš otec vzhledem k tomu, ale nevím, jestli to byla autorita pramenící, ze strachu, jako je tak úplně, úplně dobrá a to jako jenom u syna, protože malá, když jsme se rozváděli, tak jí byly tři roky a vzhledem k tomu, že můj manžel býval doma tak strašně málo, tak nevím, jak moc zasáhla jeho autorita dceru. Jeho autorita zasáhla hodně syna, ale dceru si myslím, že už, že už ne. Takže asi ten manžel, asi ten manžel měl větší autoritu, ale z pozice toho, že si ju dokázal vynutit spíš takovým strachem a křičením a tak no.

Otázka: Kdo se více věnoval dětem a čím to bylo dáno?

Odpověď: Tak dětem jsem se věnovala určitě víc já, z toho důvodu, že jednak jsem teda byla určitou dobu, určitou dobu na mateřské dovolené a můj manžel pracoval vzhledem k tomu, že nepracoval v místě bydliště, tak jezdil pryč na týden, na čtrnáct dní. Takže ta domácnost, péče o děti byla ve větší míře moje záležitostí.

Otázka: Jak jste reagovali na nevhodné chování dětí, či případné výkyvy v prospěchu? Používali jste tresty a odměny a jaké?

Odpověď: Tak jak jsem říkala, syn ten byl trestaný, ten dostával na zadek, do těch třech, třech let, pak jsem zjistila, že to opravdu, že když jsem ho přestala bít, přestala jsem, přestala jsem tlačit, tak jsem zjistila, že to vyjde úplně na stejno a že on není ani hodnější ani zlobivější, he-ehm, takže spíš jsem mu začala domlouvat a, ... tak nějak s ním vycházet, vycházet v dobrém. A ještě jak byla ta otázka?

Otázka: Jak jste reagovali na nevhodné chování dětí?

Odpověď: Nevhodné chování, většinou to byly, většinou to byly zákazy, nějaké znevýhodnění, ale a co se týče školy, pokud se zhoršili, tak samozřejmě to byl tradičně počítač, zákaz počítače, zákaz chování ven, tak něco, tresty, fyzické tresty už tam určitě nebyly. **A potom domlouvání a samozřejmě vysvětlování s tím, proč to tak chci,** nebylo to nikdy, tak jsem nepoužívala zákazy, vyložene tohle nesmíš, ale že **jsem se snažila ještě vysvětlit, proč to tak chci, proč je to takhle důležité.**

Otázka: Jakým způsobem jste dětem sdělili skutečnost o rozvodu manželství?

Odpověď: Tu skutečnost jsem sdělovala já,.... A vzhledem k tomu, že malá byla ještě hodně malinká, ji byly myslím tři, tři roky, když, když se tohle dělo a synovi 12, 11, takže jsem to víc vysvětlovala synovi spíš tím způsobem, že se stěhujeme k mému tatínkovi, protože jejich tatínek s náma nebydlí a že si ne tak úplně dobře rozumíme, což syn bylo vidět, protože my jsme se hodně hádávali, tam bylo, jako když už teda byl můj manžel doma, tam bylo hodně křik, takže si myslím, že on to tak i vnímal, takže tuhle situaci znal, takže to asi tak dokázal i pochopit. I když potom mi jako vyčítali, že bydlíme v malém bytě a s dědou a že tam bylo víc lidí, protože my jsme bydleli v domě jeho rodičů, tam bydlel kromě nás tam bydlela bába, děda a ještě tam bydlel švagr, švagrová se dvěma dětma, takže oni tam alespoň syn, **dcera už to tak nevnímala,** ale syn to jako bral, že jsme taková velká rodina a potom to byla změna, **ale vysvětlila jsem mu to tak, že, že teda tatínek s náma nebydlí, že se o nás ne tak úplně dobře stará, že si s tatínkem nerozumíme, takže bude lepší, když jako tak nějak odejdem.** On nějak neprotestoval, on nějak se jako ne, snad si nepamatuju, že by ani plakal, tak to prostě nák vzal na vědomí s takovým, že tomu ně úplně rozumí, ale vzhledem k tomu, že já jsem s nimi byla nejvíc, nejvíc jsem se o ně starala, nejvíc jsem vlastně o ně pečovala, tak jako moje rozhodnutí bylo takové, že je to úplně automatické, že půjdeme s mamkou a s tatínkem a.... oni si nějak ne nerozuměli, ale nebyl ten vztah tam takový, takový úplně dobrý, no

Otázka: Změnilo se chování dětí po sdělení o rozpadu rodiny a bylo nutné upravit přechodně výchovný styl?

Odpověď: Ehm... jak to vnímala malá, **malá to vnímala spíš takovou změnu bydliště, spíš bych řekla. Syn to vnímal i po té stránce, že se děje něco mezi náma,**... ale vzhledem k tomu, že jsem, jsem hodně věcí, já mám pocit, **že v tu dobu jsem se zaměřila hodně na sebe, abych to vyřešila, abych to zvládla...** já tak přemýšlím, jestli jo, **no určitě to bylo víc takové citové,** protože tu ztrátu toho rodiče jsem vlastně vnímala i tak, že jsem ublížila určitým způsobem dětem, i když jsem považovala to rozhodnutí za správné, tak jsem měla pocit, že jsem... že ty děti jsou na tom bité a ne všemu rozumí a dokážou to tak nějak pochopit, **určitě to bylo takové citovější, takové víc lítostivější, že jsem na ně nebyla příliš přísná a věci některé jsem jim tolerovala než se ta změna trošičku ustálí.**

Otázka: Jaký výchovný styl uplatňujete teď, při výchově dětí, po rozvodu manželství?

Odpověď: **Tak ono by se dalo říct, že pořád stejný, akorát s tím rozdílem, že musím být víc autoritativnější,** což ne vždy jde a vzhledem **20. k nedostatku času...** je to ..ehm... takové, **víc benevolentnější, nedodržuji úplně přesně to, co jsem řekla, ale ten výchovný styl je asi zhruba podobný, tzn. domlouvání, vysvětlování,** proč to tak chci, proč by to tak mělo být, že tohle jim dovolit nemůžu, že vlastně co se týče syna, tak tam hodně používám takové to slovo, že: **Až ty budeš mít dítě,... představ si, že máš dítě, je možné, že bys mu došel domů a řekl: „jasně, tady máš cígo, jasně, půjdeš si ven zapálit...“** Říkám, ber to z mé stránky, že je to nevhodné a že ty sám budeš jednou budeš jednou v roli otce, takže to spíš takovým příkladem jim to dávám, aby jako pochopili tu situaci, že, že sice ano, dělám, věci, které jsou pro ně nepřijemné, ale nedělám to z té pozice, že tak já su o pár let starší a ještě jsem vaše matka, takže jsem se teď rozhodla, že vymyslím nějaký trest a nebo něco, co vy mi ho bude muset udělat, protože jste moje děti, tak to v žádném případě tak není. Jim také vyhovuje ta situace, kdy jsou v pohodě, kdy nám to klapne a kdy si rozumíme, ale že prostě občas něco zakázat, od toho jsou ty rodiče, aby ty děti vychovávali, takže já **nemůžu na všechno kývnout,** a říct jim jo, že je to perfektní.

Otázka: Jak dlouho máte děti ve své péči?

Odpověď: No, papírově sedm let, oficiálně pořád, od narození. (smích)

Otázka: Jakým způsobem se odráží chybějící autorita otce na výchově?

Odpověď: Tak je fakt, že ... příroda dala, že jsou rodiče dva a má to určitě svůj význam, už jenom,... ačkoliv můj manžel byl takový dominantnější, víc používal fyzické tresty, nedokázal dítěti vysvětlit, on to bral prostě tak, tohle se, tohle se řeklo, tak to tak musí být, ale **20. je fakt, že ta autorita toho táty chybí. Já nedokážu zvládnout úplně všechno, chodím do práce, studuju,... takže nedokážu obsáhnout úplně všechno, co by v té výchově mělo být.** Na něco **zapomínám, jsem benevolentnější** ... ehm... děcka to samozřejmě ví, takže na tom bazírují, ví že, ví, že když **hojdu večer unavená,** že se kolikrát nepídím po známkách, malá mě taktně poznámku dá přečíst až v pondělí ráno, když ví, že už spíchám do práce, že už to nebudu řešit, většinou na to zapomenu, podskrtnu ji to a ... **takže chybí, chybí tady další dospělý, který by ehm... dbal na to, aby se dodržovalo, to co ano aby se dodržovalo to, co, co je dané, co se musí, aby vás chodili domů, odpoledne třeba udělali úkoly, ať už je to třeba manžel, nebo třeba babička prostě ten dospělý, tady chybí a ta mužská ruka si myslím, že jde vidět, že tady té domácnosti vládne pouze žena** Myslím si, že to je hodně poznat i v tom, že ten **muž má, prostě má takovou přirozenější autoritu, že tak nediskutuje, chlapi většinou nediskutují, chlapi tohle se udělá, a hotovo, chlap se rozhodne a je to hotové a děcka ani nediskutují s ním zatím, co se mnou se diskutuje, se mnou se diskutuje permanentně, prostě se diskutuje se pořád.**

Otázka: Jak reagujete na nevhodné chování dětí či případné výkyvy v prospěchu, teď po rozvodu? A používáte tresty a odměny?

Odpověď: Tak.. ehm... vzhledem k tomu, že moje děti ... jsou hodně věkově od sebe, nebo těch sedm roků od sebe, tak **musím používat dvě taktiky. Na syna už víceméně platí taková ta taktika, kdy mu vysvětlím, proč to tak je a že prostě není možné,** že dokonce jsem mu jako říkala, že opravdu už je velkej... je dospělej, **takže můžu mu akorát poradit** a že pokud si teda jako půjde svou cestou, tak jo ale že musí uznat, že tohle by bylo lepší, prostě mu vysvětlím, řeknu mu takový příklad a že určitě pochopí, že to nemyslím ani špatně, ani mu to nechci zakázat, ale že tyhle věci takhle být prostě nemůžou a většinou, většinou to pochopí. **Dcera přece jenom je ještě malá, má dvanáct roků, takže tam ten prostor jí dávám menší,** takže když co se týče, učení, nebo nějakých, výchovných, výchovných záležitostí, tak tam je to většinou bude to takhle a takhle. **Vysvětlím jí taky, ale je to takové víc, ... menší prostor jí dávám k tomu, aby se vyjádřila.** Jako má ten prostor, ale ne takový. **A rozhoduju víc já, zatím, ... ještě.** No **a co se týče trestů, nebiju ani jednoho.** Malá ta byla velmi překvapená, když dostala myslím v šesti letech na zadek, tak byla hodně, hodně taktně nepoužívám. Proto že tenhle trest nepoužívám, nepřipadá mi výchovný a myslím si, že ... **takové plácnutí je v pořádku, ale.. jako zbití nebo něco takového, já to nepoužívám, nepoužívám jako výchovný prostředek.**

Otázka: A odměny?

Odpověď: **Odměny? ... snažím se motivovat, odměny...** Jako nemáme to nastavené vyložene tak, **umyješ mi nádobí, koupím ti čokoládu, ale čas od času, spíš tak jako když jdu z práce, tak si na to vzpomenu, že bych ji mohla koupit čokoládu, že jsem jim dlouho nekoupila**

la, tak jim koupím, ale že by to bylo vyloženo něco za něco, ... ale je taky období, když řeknu, jo jasně, dcero, tohle jsi zvládla, takže jako sice jsem ti říkala, že nepůjdeš ven, ale pomohlas mi, je to fajn, takže běž, běž s děckama ven, dovolím ti to a už se a u syna je to taková motivace, synu prosím tě zvládneš tu střední školu a zaplatím ti řidičák, (smích), takže je to spíš taková motivace, no tam už, on už musí sám, když byl menší, tak to bylo vlastně stejné, taková, takové ty odměny... nedělám něco za něco, to neé to určitě ne, ale chápu, že děti potřebují nějak motivovat a chtějí, chtějí když něco udělají, tak chtějí ocenit.

Otázka: Jak se díváš na výchovnou metodu působení příkladem? Využíváš ji?

Odpověď: Působení příkladem, něco jako... nemám kouřit, aby nekouřili moje děti? Hm-ehm... „No tak kouřím, kouří můj syn, takže tohoto příkladu se drž“ (pozn. v uvozovkách řečeno smíchem). Ehm.. Jo, myslím, že by, ... jako ta metoda je fajn a myslím si, že myslím, že patří, patří do výchovy, snažím se ji občas dodržet, jako když něco slíbím, tak bych to měla dodržet, neměla bych se vymlouvat na něco, když jim řeknu, že jim něco pomůžu, nebo udělám, tak bych to taky měla splnit, když jim něco zakážu, tak bych to měla dodržet, ale ne vždycky se to daří, spíš bych řekla, že ve větší míře se to nedaří. Hm.-ehm... přemýšlím, co bych tak k tomu ještě, co bych tak k tomu ještě příkladem. Snažím se, že když jdu třeba ven a řeknu jim, že dojdu v tolik a v tolik hodin, tak se snažím přijít včas, aby věděli, že to prostě, že to prostě platí, tak jim píšu sms-ky, když se někde zdržím, tak jim třeba píšu, kde jsem, protože chci, aby jsme nějak byli v kontaktu, na to že má Staník 18 roků, tak mu dokonce píšu, že jdu spát a že by byla ráda, kdyby přišel dřív domů, aby prostě jsme nějak v kontaktu byli, když, když jsou třeba někde pryč, tak aby věděli, že i já, ne jenom oni, ale že i já, jim sdělím to, kde jsem a kdy se vrátím, a.... Jinak ten příklad nevím, co bych tak ještě...

Otázka: Jak a jakým způsobem podporuješ samostatnost dětí?

Odpověď: Tak vzhledem k tomu, že su na ně už docela dlouhou dobu sama, tak i děti jsou samostatné už tady z tohoto hlediska, jinak samostatnost... No samozřejmě chcu, aby si aspoň částečně dělali třeba úlohy do školy sami, aby nečekala malá, až, ona tohle je specialitka malé, že ona čeká, ale tam si spíš myslím, že to není nesamostatnost, ale je to spíš tím, že ona to odkládá tak nejdýl, jak to může být, a potom ví, že až už přijdu domů, tak je to většinou takové vytrěštěné oči s tím, ale já jsem tomu nerozuměla a má to pak za 10 minut hotové i sama. Ale myslím si, že jo, že moje děti jsou samostatné, dokážou si vyřídit věci, dokážou si, dokážou si udělat, uklízí, vlastně samy, nečekají na mě. V čem ještě spočívá jejich samostatnost? Ehm., samozřejmě malá si musí věci, pokud se týká nějakého vyřízení do školy, nějak zaplacení obědů, vyřízení různých záležitostí že, jí ten papír podepíšu a ona ho musí zanést, takže to si musí vyřizovat sama a synovi, ten už je velkej, to už ani ne-to, to si myslím, že je hodně samostatnej, že ten si spoustu věcí, do obchodu chodí.

Otázka: Máš zavedená pravidla a trváš na jejich dodržování?

Odpověď: No bylo období, kdy moc ne, kdy to tady tak fungovalo, jako že to musí fungovat, tak nějak spontánně, se to nějak udržovalo. Teďka už se snažím, aby, aby... mají rozdělený třeba úklid, protože se nedokázali domluvit, měli, měli to domluvené, že moje je sobota a neděle, kdy já si tady pouklízím a oni měli volno, a oni vlastně uklízí přes týden, nebyli schopní se domluvit, tak vlastně syn, syn mi pomáhá přes týden a dcera mě pomáhá v sobotu, nedělu a dodržuju to, snažím se to jako dodržovat stejně tak, jak v určitou hodinu chci, aby byli doma, aby se naučili tak nějak prostřídát je, aby tady, protože máme dvoupokojevý byt, nemůžou se učit oba dva naraz, tak tak nějak se snažím dodržet ten rytmus, aby když syn přijde ze školy, aby se naučil, potom se vrátí dcera, ona má ještě nějaké kroužky, tak se musí naučit ona, takže jo, snažím se to jako dodržovat. Aj, když jim něco zakážu, tak aby, aby se to splnilo, vím, že se to nemá, ale můžu na to taky zapomenout, ale snažím se, snažím se, když je možnost, tak se snažím to dodržovat, aby věděli, že to nejsou jenom takové ty řeči a mamku to přejde.

Otázka: Necháš se přemluvit k nedodržení zákazů, nebo je striktně dodržuješ?

Odpověď: Nechám se, určitě se nechám přemluvit k nedodržení zákazů, kor, když dojdu uštvaná z práce a děti mi oznámí, že můžou jít ven, takto to, tak to, sice se snažím to jako zaobalit to: A máte to hotové? A máte udělané úlohy? A potom jako tak s radostí řeknu: „Ale děti běžte, a já mám hodinku pro sebe, než se mi zase vrátí domů,“ (řečeno s pobavením, úsměvně), takže určitě se nechám přemluvit to, určitě ano.

Otázka: Jak si teda udržuješ autoritu?

Odpověď: Autoritu, euf... já ani nevím, já mám pocit, že já ani nejsem autoritativní typ, já mám spíš pocit, že tím, že se snažím s dětma domluvit, a... ehm... u syna byl třeba problém, vzhledem k tomu, že zastupoval, zastupoval i funkci toho druhého rodiče, tak tam to trochu se přešvihlo v těch hranicích, takže s ním už můžu opravdu jenom diskutovat, ale on to respektuje. On to respektuje, že ví že já mu dokážu vyjít vstříc, ví, že mu pomůžu, ví, že, ví, že to, právě není na takové to, ...že se nemusí stavět natruc proti. Takže já mám prostě pocit, že tím, že s nima vycházím a že se s nima dokážu domluvit, tak oni proto, aby mě nezarmoutili, nebo, nebo... chápou tou mou situací, tak mi prostě, tak mi prostě tak nějak vyjdou vstříc. Že nemusím to nějak jako hrotit, vyloženě hrotit, samozřejmě jsou situace, kdy musím, kdy jim prostě řeknu, že ne a čekám, co udělají, jako třeba kor u mého, mého osmnáctiletého syna, když jsem se spolu bavili, tak říkal, že snad si nemyslíš, že budu doma- a já: To teda budeš doma! A on mi říkal: To teda nebudu! Říkám: A ty mi chceš říct, že bys odešel? Jako bylo na něm vidět, že se tak zamyslel a připadalo mně, jako že nad tím váhá, že by to prostě neudělal, že prostě se nemusí, že nepoužívá takovouto autoritu, takové to z pozice síly a že oni nemají, nemají potřebu se mě sestavit tak moc na odpor, jako prosadit si za každou: ne, teď já. Takže to ani tak moc ne, takže možná s tím, jestli se to dá použít, jestli se to dá říct jako autorita... tuhle formu autority já používám, no (řečeno s pobavením, úsměvně)

Otázka: Jak a jakým způsobem změnila výhradní péče tvoji výchovu? Od rozvodu do teď?

Odpověď: Ehm, výchovu... No musela jsem musela jsem se naučit být víc taková tvrdší. Vzhledem k tomu, že ne vždycky u dětí funguje domluva a hledají takové ty cestičky, jak se tomu vyhnout a jak mamku ošulit a ona na to zapomeně, a ona si to nepamatuje, tak jsem musela začít být trochu tvrdší a dám jim najevo, že.. sice 20.. jsem sama, nemám moc času, a je to obtížné a jsem ta foukací máma, ale že si taky umím dupnout a umím být nepřijemná, takže to jsem musela změnit, to bylo pro mě takové, ... není to pro mě přirozené, takže to jsem, nad tím jsem musela přemýšlet a musela jsem zvolit takový ten adekvátní způsob, kdy... protože spousta lidí, kteří tady tohle neumí, tak mi připadá, že potom třeba huknou, ale zároveň za chvílečku přijdou a dojdou se omluvit, což působí strašně proti sobě, jo? Takže jsem se musela naučit, když už teda se rozhodnu ... byť potom si třeba říkám nemuselo to tak být, mohla jsem být mírnější, až ten vztek tak jako vyprchá, že člověk ve vzteku dokáže, zakáže dítěti dýchat, jo? Tak to když se mi podařilo, tak potom, jsem si opakovala, ne, to jsem nemusela, mohla jsem být.... Tak jsem se musela naučit, ne, tak jsem se rozhodla, tak, už to takhle prosím tě nechej. Takže to jsem se musela hodně naučit.

Otázka: Změnila se životní úroveň po odchodu partnera a jak?

Odpověď: ... **Zpočátku ano**, ale vzhledem k tomu, že manžel s náma nebyval ani po finanční stránce, to nebylo nějak růžové, on nám peníze moc nedával, on si to spíš tak užíval sám, tak to spíš byly takové spíš moje obavy, že jsem měla strach, jak to zvládnou sama, ale myslím si, že ... že už to bylo takové postupné. My jsme se nejprve přestěhovali k tatkově, tam to bylo takové, že tam pomáhal tatka, takže já jsem se postupně naučila zvládat úplně sama, no a potom, **když jsme se přestěhovali do úplně samotného bytu, tak to byl problém, to jsem si obřečela, to jsem měla strach, jak to všechno zvládnout**, zjistila jsem, že se musí platit plyn, elektrina, že jako úplně to jako, je to jako **docela náročné** a prostě jsem měla strach, že to nezvládnou, ale **změnila se životní úroveň, myslím si, že je nižší, že si nemůžeme dovořit to, co by jsme si mohli dovořit, kdyby tady ten partner byl, ale není, není to zas až tak tragické. Byly doby, kdy to bylo hodně těžké, kdy jsem opravdu měla strach, že jestli, ten byt utáhnou**, jestli náhodou se nemůže stát, že nezaplátím třeba nájem nebo tak a měla jsem pocit, že s tím partnerem by to bylo jednodušší. **Ale zatím jsme to vždycky zvládli**, no, takže to je, jako jo je to bez toho partnera určitě složitější.

Otázka: Jak vycházíš po rozvodu s otcem dětí?

Odpověď: No, když to vezmu, ono, ony byly takové etapy. Ta první etapa byla vzhledem k tomu, že on měl vlastně přítelkyni, tak si děti brával tak já jsem měla i svůj čas pro sebe, platil alimenty, kupoval děckám i nějaké věci. **Ne, že bysme se vyloženě domlouvali na výchově, to nikdy nefungovalo**, protože my jsme absolutně odlišní, z toho důvodu se asi naše manželství rozpadlo, tak to tak jako ještě tak nějak fungovalo, tak potom bylo období, kdy se rozešel i s tou přítelkyní, takže to si děti brával velice málo, spíš se jim tak ozýval, no a teďka už je to takové, **že do výchovy nezasahuje. Jestli vůbec někdy zasahoval do výchovy, nevím, jestli vůbec někdy zasahoval do výchovy, protože to, že se s nima vidá, to není zasahování do výchovy. A on se nikdy nezajímal, jaký mají prospěch, co jim zakazují, do jakých kroužků chodí, jak řeším nějaké výchovné... nebo jak se vůbec chovají ve škole**, jestli je to v pořádku, takže to on do toho **nikdy nezasahoval**. To, pro něho bylo, že si děti odvezl, něco jim koupil, někam zajeli a zase mi je dovezl, takže já si myslím, že ta výchova od něj byla spíš u syna a to pouze do těch já nevím, do tří, čtyř, pěti let.

Otázka: A teď s ním vycházíš?

Odpověď: No, **teď s ním nevycházím... nijak**, protože on... **se mnou nekomunikuje, neplatí alimenty, nejezdí za dětmi**, ty ho myslím ani rok neviděly, ozýval se pokud možno, tak synovi, ale dceři vůbec, takže teďka už je to takové... **nevycházíme a naposledy, když jsem mu volala, tak na mě křičí, většinou na mě křičí**, zlobí se, považuje alimenty za něco nadstandardního, co vlastně vůbec nepotřebujeme, protože on nemá z čeho žít, takže teď spolu nevycházíme vůbec.

Otázka: Jak se porozvodová situace odráží na tvém psychickém stavu?

Odpověď: Ehm... jako přímo po rozvodu, jak to bylo?

Otázka: Po rozvodu doposud.

Odpověď: Po rozvodu, to... **Ona to byla úleva i strach zároveň**. Já jsem byla strašně ráda, že jsem tu situaci vyřešila a myslela jsem a jsem přesvědčena o tom, že tu situaci jsem vyřešila správně navzdory tomu, že jsem rozbila, rozbila rodinu, že děti, vlastně přišly o tátu, tak si myslím, že to bylo absolutně správné, ale na druhou, na druhou stranu to byl takový ten **strach, co teďka já sama, jak to zvládnout, jak to udělám**. A zvládnou to? Postupně jsem samozřejmě zjistila, že to zvládnou, ale **je to samozřejmě těžší, jednak je to z časového, z časových důvodů je to složitější, jednak já nemám ani babičky, vlastně ani manžela, takže já jsem na to kompletně sama, takže děti mně, děti mně musí hodně pomáhat, syn mně vlastně vyzvedával, když byly malé tři**, když jsme se přestěhovali ze staré sem do města, tak já jsem ju nechala ještě ten rok **ve školce**, aby ty změny pro ni, jako pro, když byla hodně malá, nebyly takové velké, tak jako syn mi **chodíval pro ni, já jsem byla v práci, takže syn musel sednout na kolo, musel si hlídat čas, žádné honění s klukama, musel sednout na kolo, zajet pro malou, takže kolikrát jsem se děsila**, on ji vozil na „předních řídicích, takže to jsem ani netušila, to jsem se dozvěděla až tak jako potom“ (pozn. řečeno zvýšeným hlasem s úsměvem) Jednou mi i přeletěla, ale měl jako takovou, jako **musel ji vozit přes to město, přes tu křižovatku, musel ju hlídat, hrát si s ní, někdy i vařil, kdy já jsem telefonovala co má z práce, co má udělat, aby aspoň bylo něco na jídlo, krupice nebo já nevím tak, třeba játra, nebo takové rychlovky**, ale je to, je to složitější, je takové složitější, a ta otázka byla? ... Psychický stav, takže bylo to **hodně vyčerpávající. Hlavně ta odpovědnost za ty děti, a to aby to všechno bylo v pořádku, abych jim nahradila i toho tátu, abych je vychovála dobře**. Ono je strašně důležité podle mě i to, že se máš s kým poradit, že ty výchovné metody, a vlastně to co se jim zakáže, nezakáže, co se jim koupí, nekoupí, co se dovoří, nedovoří, tak vlastně konzultuješ ještě s jedním člověkem. Zatím, co ty si na to sama, kolikrát tak jenom přemítáš sama v sobě, udělala jsem dobře, neměla jsem to udělat jinak, jak bych to měla udělat? Jaký to bude mít vliv na děti? Protože ono to není jenom otázka toho, teďka jsem jim to zakázala, zítra, do zítřka to bude fungovat, ono je to vlastně otázka i toho, jak ty děti vychovááš do budoucna, jak to na ně bude mít vliv, jak budou vychovávat jednou svoje děti, jaké budou mít hodnoty, takže to si myslím, že po psychické stránce je to hodně vyčerpávající, že to nemá člověk s kým ... když si vezmeš, kolik, kolik banalit konzultuješ se svým partnerem, třeba i v obchodě – mám koupit deset rohlíků nebo dvanáct – partner ti na to odpoví a přitom jsi schopna se o tom rozhodnout sama, ale dělá ti dobře, že máš ještě tu, ještě tu jednu odpověď. No a co se týče výchovy dětí a toho jaký z nich vyroste lidi, tak to si myslím, že ta odpovědnost je, je strašně velká, no a to mi chybí, **chybí mi ta konzultace, porovnání** a taková ta, taková ta druhá... ehm... druhá jak se tomu říká? **druhý názor**.

Otázka: Takže péče o děti je podle tebe náročnější?

Odpověď: **Je určitě je**. Určitě je. Někde sice pomáhá rodina, ale přece jenom si myslím, že je to, **je to hodně náročnější**.

Otázka: A ty směry, ještě bys měla říct, v jakých směrech?

Odpověď: **Takže člověk je na tom sám, nemá se s kým poradit, časově to nestíhá, je to takové... ehm... finančně i náročnější, člověk musí vlastně chodit i do práce, i ty děti vychovávat, i s něma být, ony si chtěou s váma vykládat, chtěou vám sdělit svoje zážitky**, takže v téhle směrech bych řekla, že je to náročnější, i když na druhou stranu ono je náročné i to, pokud se rozvedete s manželem a on vám neustále něco ... vytýká, hádáte se, i to je vysilující, takže ono asi nejideálnější stav když si dva lidi rozumí, jsou spolu a vychovávají děti, ale to bohužel, no...

Otázka: V čem si myslíš, že jsi ve výchově úspěšná, a co se ve výchově naopak nedaří?

Odpověď: Tak já jsem, **já jsem docela pyšná na takový ten můj systém, takový ten vykládací, kdy děti, ty děti mi rozumí** a... a tak nějak jim to dokážu i vysvětlit, proč to po nich chcu a jim se to potom, myslím si, že se jim to i snáz dodržuje, když ví, že to není takový můj rozmar, že teďka jsem se rozhodla, že přijdete prostě a v deset hodin půjdete spát, tak že to není takový můj rozmar, ale že to je kvůli tomu, že chci aby byli vyspaní a takhle to prezentuji vlastně i skoro ve všech věcech. Samozřejmě, v některých věcech, musím rozhod-

nout za ně, že ne a nebudeme o tom diskutovat, to určitě jo, ale jako tohle se mi zdá, jako takový.....ehm..... dobrý způsob jak s těma děckama vyjít.

Otázka: A co se ti nedaří?

Odpověď: A co se mi nedaří? Nedaří se mi, myslím, že hodně, hodně velký problém je to, že když jim něco zakážu, že to nedodržím, nepamatují si to a že i donesou poznámku, nebo je nějaký průšvih ve škole, že to nekontroluju hned, třeba v pátek, před víkendem, nebo nekontroluju jim každý den, každý den věci, ale že to prostě dělám tak nějak průběžně, jak si na to vzpomenu. A oni na tom hodně bazírují, že mi to řeknou na poslední chvíli, kdy syn na mě od dveří volá: „mamko, dneska, dneska jdu až na devátou“, nebo „dneska mám praxi a nic tam nebudeme dělat, takže já dneska, dneska, já půjdu až na devátou“. A já v tom spěchu, jo, že a já jim neřeknu nic odpoledne už, já třeba neřeknu aha tak to ne, až třeba za nějaký čas jo, si řeknu, Tohle by tak asi být nemělo, tak tohle, tohle, jako tahle benevolence, mi přijde, že tohle je, tohle je špatně.

Otázka: Je něco, co bys teda chtěla změnit ve výchově a jak bys to udělala?

Odpověď: No, asi mě to, asi, asi bych byla víc když se to dáto vrátit zpátky, tak asi bych byla více jak se to jmenuje? Režim, režim, víc takový, protože děti potřebují režim, a myslím si, že v tomhle ohledu ... teďka už se, teďka už na to jako myslím, ale byly doby, kdy jsem to vyloženě házela za hlavu, byla jsem unavená, byla jsem vyčerpaná, byla jsem, byla jsem, měla jsem práci sama se sebou a tehdy ten režim bych řekla, jsme neměli skoro vůbec žádný a myslím si, že se to odrazilo, tohle bych hodně změnila, tohle, tohle kdyby šlo vrátit zpátky, tak bych víc brala ohled, že nejsem sama, ale že, že ty dvě děti mám a že ten, ten tlak je na ně taky a že na to musím dát ohled a že potom klidně můžu vybrečet. Ale prvně tady musím být pro ně a to bylo období, kdy jsem tady nebyla, kdy jsi myslím, že to si myslím, že mám velký, jak se tomu říká? Velký,..... velký dluh, dluh u těch dětí.

Otázka: Co je pro tebe ve výchově důležité a co chceš, aby se děti naučily od tebe?

Odpověď: Tady tohle, ode mě bych chtěla, aby se naučily tady tuhle vstřícnost, toleranci a takovou schopnost dívat se na věc z různých stran, i když ono je to výhoda i nevýhoda zároveň. A co bych je ráda naučila? Ráda bych je naučila, ehm odpovědnosti. Ráda bych je naučila to, že když se o něčem rozhodnou, i když třeba později zjistí, že to není správné, aby si za tím stály, aby byly, aby se dokázaly, aby dokázaly nést odpovědnost za svoje rozhodnutí, i když není správné, aby se ehm... hodnoty, hodnoty aby měly, protože dnešní společnost je hodně zaměřená bych řekla po materiální stránce a ty určité hodnoty tak nějak někam zmizely. To bych byla ráda. Kdyby měly takové ty správné hodnoty, vědět, že rodina je velice důležitá, vztahy s lidmi jsou velmi důležité, i když ne za každou cenu, samozřejmě. No a tu odpovědnost, to bych byla ráda, kdyby, kdyby tu odpovědnost k životu, protože jejich otec podle mě nemá absolutně žádnou odpovědnost, tam je to úplně na nule, tak to bych byla ráda, kdyby tu odpovědnost měly.

Tak jo, tak ti moc děkuju za rozhovor.

Hotovo?

Rozhovor č. 4 Paní Elena

Otázka: Kolik je vám let?

Odpověď: 42

Otázka: Jste vdaná?

Odpověď: Jsem rozvedená.

Otázka: Vaše vzdělání?

Odpověď: Střední škola s maturitou

Otázka: Jste zaměstnaná?

Odpověď: Jsem zaměstnaná, pracuji jako referentka nákupu.

Otázka: Typ bydliště?

Odpověď: Byt 2+1, prostorný byt

Otázka: Velikost bydliště?

Odpověď: Je to menší město, bydlím v menším městě do 25.000 obyvatel.

Otázka: Kolik máš dětí a jak jsou staré?

Odpověď: Děti mám dvě, dcera 23 let a syn 16 let.

Otázka: Jaký výchovný styl jste uplatňovali při výchově dětí v manželství? Můžete ho popsat?

Odpověď: Ehm... výchovný styl v manželství... vzhledem k tomu, byla jsem teda vdaná dvakrát, vzhledem k tomu, že vlastně pokaždé manželství skončilo, když měly děti, obě děti tři roky, tak možná ta výchova byla vždycky jakoby na mně. Manžel, ani první ani druhý se bohužel na výchově nijak nepodíleli. Takže ... výchovný styl, možná malinko autoritativní, už od malička byl jakoby na mně. Nefungoval výchovně ani jeden manžel.

Otázka: Takže kdo měl větší autoritu a jak se projevovala?

Odpověď: Větší autoritu jsem asi měla já, vzhledem k tomu, že jsem na ně byla jakoby sama.

Otázka: Takže jste se teda více věnovala dětem?

Odpověď: Uhm jo.

Otázka: Jak jste reagovali na nevhodné chování dětí, či případné výkyvy v prospěchu? Používali jste odměny a tresty?

Odpověď: No... jako nevhodné chování... Jako já jsem možná měla štěstí, že děti byl hodné nebo jsou do dneška, takže jako nějaké až zase razantní tresty, jsme používat nemusela. Takové úplně běžné, jako když byli malí, dostali na zadek. Ale nějaké prostě razantní zákazy, nebo tresty nebylo ani třeba.

Otázka: Jakým způsobem jste dětem sdělili skutečnost o rozvodu manželství?

Odpověď: To už jak jsem zmiňovala, vlastně děti byly malé, měli oba necelé tři roky, takže v tom věku to ani jakoby nešlo tady tyhle věci s nimi probírat. Prostě tatínek se odstěhoval a tím to končilo. Jakože možná se ptali, kde je ale prostě nějakým šetrným způsobem jsem jim to vysvětlila, že třeba se odstěhoval a děti po tom prostě nepátraly.

Otázka: Bylo nutné upravit výchovný styl při sdělení?

Odpověď: To právě že ani ne, protože jak jsem jakoby na všechno byla celou tu dobu sama.... Tak, tak se vlastně po rozvodu nic nezměnilo.

Otázka: Jaký výchovný styl uplatňujete teď, po rozvodu manželství?

Odpověď: v současné době, tak dcera ta už je dospělá, tak tam už vlastně... jakoby ... výchovný způsob žádný neuplatňuju, to už jsme prostě rovnocenné partnerky a syn, syn ten má 16 let, takže už taky je to takový, spíš jakože nějaký **kompromis společný hledám**. Jako autorita možná trochu tam je, jako že třeba určitě co se týká školy a podobně, jo, že **prostě to musí, já nevím, trochu na něho musím zatlačit, ale jako jinak si myslím, že řešíme věci většinou tak nějak kompromisem**.

Otázka: Jak dlouho máte děti ve své péči?

Odpověď: Ehm..... tak syna jak jsem řekla, tři roky když mu vlastně byly, když jsem se rozvedla, takže 13 let? Dcera, dcera ... tam je to 20 let už, co žijeme jakoby bez otce.

Otázka: Jakým způsobem se odráží chybějící autorita otce na výchově?

Odpověď: Ehm, tak tam v tomto případě si myslím, že **možná spíš ta autorita, nebo prostě ten otec chyběl asi synovi**, jakoby, že třeba, já nevím, **nebyl vedený k nějakým těm chlapeckým, já nevím, koníčkům, nebo prostě řádkům tady těmto věcem** a jinak autorita? Nevím, možná i pocit, jako že **při té výchově nám to snad ani nechybělo, protože tak jsme si nějak vystačili**, no.

Otázka: Jak reagujete na nevhodné chování dětí či případné výkyvy v prospěchu? Používáte tresty a odměny?

Odpověď: Jak reagují? Jak reagují teď v současné době? Tak samozřejmě, prostě syn teď třeba příklad, já nevím **přešel ze základní školy na střední, takže nějaký propad tam byl, který prostě jsme ani snad nečekali, protože vždycky měl prospěch dobrý, takže samozřejmě jako na něho tlačím, a musí se učit, a prostě chci vidět to zlepšení, takže spíš takhle nějak jako domlouvou nebo domlouvou a snažit se mu vysvětlit, že prostě je to pro jeho dobro**, ale jakože **tresty nepoužívám v tomhle věku už**.

Otázka: A odměny?

Odpověď: A odměny, jako **odměny, že by to třeba jako bylo, já nevím, finančně, nějak, že bych mu já nevím, dávala finanční odměnu za to, že si zlepšil známky, takhle to snad nefunguje ani nefungovalo nikdy**.

Otázka: Ani třeba za chování? Za nějakou pomoc?

Odpověď: Hmm, jako, já vlastně když, já nevím, si přeje něco, tak se vždycky snažím nějakým způsobem, aby prostě tu věc jsem mu mohla nějak jako mu dopřát, ale určitě to není jako že třeba, **máš hezké vysvědčení, tak dostaneš nový mobil. Takhle ne**.

Otázka: Jak se díváte na výchovnou metodu působení příkladem? Využíváte ji?

Odpověď: **Určitě se snažím působit jako příklad**, jako, ať už je to, já nevím, třeba,... uf... jak bych to řekla,... **chování jako třeba k jiným lidem, nebo prostě vůbec nějaký, zodpovědnost, jakože musí člověk mít já nevím, co se týká třeba chození do zaměstnání, jakože aby měli nějak uspořádaný žebříček hodnot**, jako určitě tady v tomto smyslu, si myslím nějak.

Otázka: Podporujete samostatnost dětí? Jak a jakým způsobem?

20.Odpověď: Ehm, **tak samostatné ony byly si myslím docela jako od raného věku, protože jsem třeba mívala i zaměstnání, kdy jsem zpočátku pracovala na směny**, takže vlastně museli nějakým způsobem se umět o sebe postarat, třeba starší dcera vyvedávala mladšího **bratra ze školky, nebo museli já nevím si umět připravit svačinu, prostě se nějak vzájemně ohlídat**, takže jako to si myslím, že **oni byli jako hodně brzo samostatní a jsou dodneška**, jako že prostě to u nás nefunguje tak, že maminka prostě, já nevím, musí jim být neustále za zadkem a servírovat jim všechno, že se **dokážou se o sebe postarat sami hodně**.

Otázka: Máte zavedená pravidla a trváte na jejich dodržování?

Odpověď: **Pravidlo určitě**, určitě jako třeba ve smyslu, že **když někam jdou a zdrží se, tak prostě chci, aby mě informovali, že se zdrží kde jsou**, nebo já nevím, když já nevím, třeba syn začíná chodit na diskotéky, tak že **prostě se domluvíme na určitém čase a on prostě musí v tu hodinu být doma, že neexistuje, aby třeba došel za další dvě**, takže asi takhle, pravidla.

Otázka: Necháte se přemluvit k nedodržení zákazů, nebo je striktně dodržujete?

Odpověď: No, tak asi, jako kdyby... **kdyby tam byl hodně velký průšvih, tak bych asi ho ... tak bych ho asi jako že nezrušila ten zákaz, ale tak pokud jsou to nějaké prkotiny, já nevím, že třeba, dostal čtyřku ve škole, tak jako jeden den samozřejmě na něho tlačím, prostě budeš se učit, ale druhý den prostě mi řekne, že chce jít ven, tak ho prostě pustím, že?** (smích)

Otázka: Jak si udržujete autoritu?

Odpověď: Ehm... tak **autoritu si udržuji asi tím, že prostě trvám na těch zásadních věcech, aby hlavně jako byly dodržované**, že třeba jak jsem zmiňovala před chvílí, že... nevím prostě, když... když jdou ven, nebo prostě když, prostě mají nějak svoje programy, tak prostě aby respektovali to, že já nevím, třeba jako jim, jak bych to řekla (smích), ... že jim prostě stanovím, nějaký ten čas, který mají být doma, jo? Že prostě trvám, **trvám jako na tom, aby dodržovaly určitě věci, které jako já po nich chci**, jako třeba já nevím... v rámci úklidu, třeba jsem do večera v práci, tak prostě musí dodržet, já nevím, tady nějaký pořádek, systém, jako neexistuje že třeba, já jsem vrátím večer a bude tady chaos a já tady budu uklízet, že jo, do půlnoci, takže spíš takto, no, jako že...

Otázka: Jak a jakým způsobem změnila výhradní péče vaší výchovu?

Odpověď: Ehm... tak jak už jsem taky zmiňovala, tak **vlastně jsem vždycky tu výchovu zabezpečovala já sama**, takže **se v podstatě ani nijak nezměnila**, no. **Myslím si, že ... že se nezměnila**.

Otázka: Po citové stránce?

Odpověď: **Po citové stránce**, no tak asi, asi jakože..., že **jsem třeba i citově strádala já, tak jsem byla možná na ty děti více upnutá, takže možná jsme byly tak jako nějak víc... stmelení?** Si myslím. A to jsme dodneška teda, si myslím, jako, že to u nás hodně funguje tady tohle, že máme hodně dobré vztahy. Že možná **kdybych měla toho partnera, tak bych ty děti třeba nebrala až za takové partáky**, jako třeba je beru když, když jsem sama, si myslím.

Otázka: Změnila se Vaše životní úroveň po odchodu partnera a jak?

Odpověď: Ehm... tak **bohužel partner nikdy, nikdy jako rodinu nějak finančně extra nezabezpečil**, (smích- pobavení) takže více méně bych řekla, že **sem na tom možná i líp v současné době, než když jsme vlastně jakoby byli na to dva**.

Otázka: Jak vycházíte s otcem dětí po rozvodu?

Odpověď: Tak dcera už je vlastně dospělá, tak už se v těchto věcech rozhoduje sama asi. Vzhledem k tomu, že jeho otec se odstěhoval do Prahy, tam... asi má novou rodinu, nebo netuším, možná žije s někým jiným, takže **on vlastně ani jakoby sem k nám nejezdí**. **Nestyká se**

ani s jeho rodinou ani tady s náma, takže jako když to řeknu asi takhle naostro tak asi 15 let svého syna, neviděl, ne 15 kecám, 13 let ho neviděl, nebo 12

Otázka: Takže ani se nezapojuje do výchovy?

Odpověď: Ne, jedine, prostě v čem funguje, že prostě chodí nějaké peníze složenkou. (pozn. řečeno úsměvně)

Otázka: Jak se porozvodová situace odráží na vašem psychickém stavu?

Odpověď: Pro mě, jako když jsem se rozvedla, tak v té, v té době to byla pro mě byla úleva psychická, pro mě to bylo spíš vysvobození a teď už vlastně... jakoby... to určitě na psychiku moji nějak jakoby nechybí, jako, jako špatným způsobem nemá vliv, takhle.

Otázka: Je teda péče o děti po rozvodu náročnější, a v jakém směru?

Odpověď: Tak určitě, že? Když je na to člověk sám, tak je to náročnější, jako jak po finanční stránce, tak i po nějaké té emocionální, že? Prostě funguje se jako otec i matka. Jako určitě je to náročnější. Když jsou na to dva, tak je to určitě o něčem jiném.

Otázka: V čem si myslíte, že jste ve výchově úspěšná, a co se vám ve výchově naopak nedaří?

Odpověď: Úspěšná, ... tak já si myslím, že jsem jako děcka vychovala dobře, jakože, dcera, ta už je de facto vychovaná, problémy s ní žádné nebyly, myslím si, že je cílevědomá, jako studuje vysokou školu, takže prostě si myslím, že jako tam žádná, žádná chyba z mé strany nenastala, no a jako stejnou výchovu uplatňuji i u syna, zatím se to daří, takže jako trůfám si říct, že „nedělám chyby ve výchově.“ (pozn. smích.)

Otázka: Je něco, co byste ve výchově chtěla změnit nebo co byste udělala jinak?

Odpověď: Jako možná to bude znít jako divně, ale snad ani ne

Otázka: Co je pro vás ve výchově důležité? Co chcete, aby se děti od vás naučily?

Odpověď: Ve výchově je pro mě důležité to, aby se tak nějak všichni vzájemně respektovali a prostě... dodržovali se pravidla taková, jaké my tady třeba máme nastavené a aby se ode mě naučili to, že prostě člověk já nevím, musí být samostatný, musí mít nějaký cíl, prostě nesmí mu být život jedno, nějaká prostě zodpovědnost musí být, co se týká já nevím, školy, práce, tak života všeobecně. (smích).

Moc děkuji za rozhovor.

Prosím.

Rozhovor č. 5 Paní Gita

Otázka: Kolik je vám let?

Odpověď: 38 let

Otázka: Jste vdaná?

Odpověď: Rozvedená

Otázka: Vzdělání?

Odpověď: Vysokoškolské.

Otázka: Jsi zaměstnaná?

Odpověď: Ano, jsem zaměstnaná, ehm.. jako učitelka v mateřské škole.

Otázka: ehm.. Typ bydliště?

Odpověď: Byt

Otázka: Velikost bydliště?

Odpověď: ehm..., uf..., město

Otázka: Kolik máš dětí a jak jsou staré?

Odpověď: Takže mám dvě děti, dvě dcery, starší je patnáct a mladší dvanáct.

Otázka: Jaký výchovný styl jsi uplatnila, nebo jste uplatňovali při výchově dětí v manželství? Můžeš ho popsat?

Odpověď: Takže popsala bych ho takový jako, víceméně jako demokratický smysl... styl, ve smyslu, ehm... třeba když se plnily nějaké úkoly, nebo když se měly plnit nějaké úkoly, nebo povinností, tak spíš ehm..., jsme se to snažili dětem vštípovat jako motivaci, něco nového se naučit, něco poznat nové věci, získat zkušenosti. Zkrátka aby to nebyla přítěž pro to dítě, ale aby to bylo motivací. A hodně tam šlo taky o odbourávání strachu, protože starší dcera byla takový úzkostnější typ, takže tam byla potřeba hodně povzbuzovat, a prostě takové ty strachy jako by odbourávat, překonávat překážky, takže potřebovala víc získat tu důvěru v sebe sama.

Otázka: Kdo měl větší autoritu a jak se projevovala?

Odpověď: Autoritu bych řekla, že jsme měli docela takovou vyrovnanou. Manžel byl teda víc zaměstnaný, takže ehm.. ten čas, byl víceméně, ehm..., co se týká péče o děti, na mě, ale třeba co se týče, protože manžel je bývalý učitel, už dnes teda taky, hee, neučí, ale třeba co se týká učení, nebo tak, tam se třeba ehm... věnoval on, ale ale neřekla bych, že z důvodu, toho, že by tomu jakoby víc rozuměl, z titulu pozice učitele, to ne, protože vlastně děti byly v té době ještě malé, takže tam se řešila první, druhá, třetí třída třeba, ale spíš jako by..., že si to vzal jako na starost. Ale samozřejmě úkoly a takhle, to jsme třeba dělali společně. Takže jako autoritu, hm, řekla bych, že to bylo tak jako by, každý měl ten svůj díl, ale nebyla tam vyhraněná autorita, že by třeba byl tam ten otec, jó, nebo já.

Otázka: A kdo se teda více věnoval dětem?

Odpověď: Víc já..., protože jsem neměla..., nebyla tak časově vytížená, pracovně, jak manžel.

Otázka: Jak jste reagovali na nevhodné chování dětí, či případné výkyvy v prospěchu? Používali jste odměny a tresty?

Odpověď: Ehm, tak snažili jsme se řešit problémy smířlivě, spravedlivě, ehm, uf, v podstatě o komunikaci bych řekla, že to bylo, že tam nebyly, ... jako k hádkám třeba občas došlo, ale šlo o to, prostě to vyřešit, vykomunikovat to a říct si o tom, jako nepřecházet to, to si myslím, že jsme se u dětí jakoby snažili. A odměny a tresty, eehm já tak jako zastávám ten názor spíš, že trest je jakoby důsledek něčeho, co udělám špatně. To znamená, že ony si ty důs., v podstatě si nesly důsledky za třeba svoje nějaké špatné rozhodnutí nebo, nebo nějaké svoje jednání, takže, ehmm, prostě, že si to musely přijmout i s těmi důsledky, ale že by to bylo jakoby trest, tak teď si to neudělal, tak za trest budeš dělat, to, to, to, ... tak to jako, si myslím, že takhle to nefungovalo. A ty odměny, spíše s formou, jako třeba pochvaly, nebo dárečků, nebo prostě nějaké služby, protože, ehm., jak se říká, že každý vnímá, ehmm, ty svoje potřeby, nebo že že každý nějak vnímá, že má.. že máme ty jazyky lásky, které, kterými přijímáme vlastně to, tak někdo to má prostě v podobě, že hodně mu záleží na tom aby byl, třeba pochválit toho druhého, někdo třeba když dostane dáreček, tak je prostě za to rád, někdo má rád takový

fyzický kontakt, objetí, takže třeba u dětí jsem to vnímala, ehm.. **hodně o tom o té komunikaci, o té podpoře slovní, takže tam víceméně opravu slo o ty, o to chválení a podporu** a ..

Otázka: Jakým způsobem jste dítěti sdělili, nebo dětem sdělili skutečnost o rozvodu manželství?

Odpověď: Tak tam to bylo, já jsem se to snažila teda ještě předtím, než k tomu došlo, ehmm, komunikovat s manželem, tak aby to..., k tomu vůbec nedošlo, což prostě je, bylo to jeho rozhodnutí, ehm.. **dokonce jsem se o tom radila i s psychologem, ehm... takže ten mi doporučil, že by to vlastně měl dětem říct otec, protože to bylo jeho rozhodnutí, takže jsme se domluvili, že, ehm, jim to řekne on, ale já jsem chtěla být u toho, protože jsem chtěla si jakoby pohlídat, aby, teda slyšet to, co říká, protože zase ehm.. jsem si myslela, že je důležité, což mi potvrdil i psycholog, že bych já těm dětem měla říct, ehm..., že vlastně to není naše nějaká dohoda, nebo naše společné rozhodnutí, ale že v podstatě je to rozhodnutí tatínka, takže ... ehm... z toho důvodu já jsem u toho chtěla být, a i jsem jim tedy řekla, že opravdu to není... ehm...moje, že mým přáním by bylo, abysme zůstali jako rodina, ale prostě taťka se takhle rozhodl, takže je to jakoby z jeho strany.**

Otázka: Změnilo se chování dětí po sdělení o rozvodu?

Odpověď: Ehm,... tak změnilo, **starší dcera ta se rozbrečela a utekla, mladší ji v podstatě následovala, takže ...**

Otázka: A bylo nutné upravit výchovný styl?

Odpověď: Ehm,.. **řekla bych, že myslela jsem si přechodně ano, ale ve finále jsem zjistila, že v podstatě jsme si ho upravily** ale jakoby **najely jsme úplně na jakoby, ehmm, jakoby ehm, jiný styl ve smyslu, že ehm.. já jsem v té době dodělávala vysokou školu zrovna, takže já jsem taky měla málo času, ehm.. manžel taky měl málo času,** takže ta péče věnovat se těm dětem nebyla v těch posledních třech letech ehm toho manželství našeho, ehm.. když to tak řeknu jakoby dostatečné, nebo jakou by si děti zasloužily, **takže tam se upravil ve smyslu, že ty priority jsme si stanovily tak, abychom co nejvíce času trávil spolu, ale jakoby výchovně, tam až nebylo co, protože prostě já mám takové „šikovné, vzorné holky“.** (pozn. „smích“) takže jako že by tam nastaly nějaké problémy vážnějšího charakteru, to bych jako až tak neřekla, ale bylo to hodně o tom času, že jsme si opravdu stanovily nějaké priority, nějaké hodnoty a vlastně tomu jsme přizpůsobovaly to ostatní, že jsme se hodně sobě věnovaly a „dodnes se o to snažíme“. (pozn. smích)

Otázka: Jaký výchovný styl uplatňuješ teď ve výchově dětí po rozvodu manželství?

Odpověď: To už jsem taky zmiňovala tady, prostě **trávíme spolu veškerý, veškerý volný čas, mluvíme spolu, nasloucháme si, řešíme spolu problémy, podporujeme se** a řekla bych o tom řekla bych tak jako, že je to hodně vzájemné, že to, „**co jakoby já se snažím dávat dětem,**“ (pozn.- řečeno ve zvýšeném tónu hlasu) **tak ony mi to v dobrém vracejí.**

Otázka: Jak dlouho máš děti ve své péči?

Odpověď: Takže teďko to budou tři roky.

Otázka: Jakým způsobem se odráží chybějící autorita otce na výchově?

Odpověď: Nevím, **ani možná tak ne autorita, jako spíš ta jeho samotná přítomnost a jakoby ta role, kterou jako matka nemůžu prostě nahradit. Jo, takže ta jistota té přítomnosti, to že je tam prostě ten mužský element, tak to tam samozřejmě chybí, to jakoby nahradím no.**

Otázka: Jak reaguješ na nevhodné chování dětí či případné výkyvy v prospěchu? Používáš tresty a odměny po rozvodě?

Odpověď: Ehm...tak, snažíme se hádky, ehm.. **řešit zase prostě komunikací,** ale ta jim teď jde... protože jsou holky teď v pubertě, tak teď jdou spíš ty „sourozenecké hádky“, (pozn. Smích, resp. řečeno úsměvně) takže zase prostě je to o komunikaci, **vyřikat si, co kdo udělal špatně, není to takové buch, buch, třísk, zavřu dveře, nebudu se, a třeba dva dny spolu nepromluvíme, takhle vůbec to jako nefunguje.** Takže říkám, je to o komunikaci, jako vnímám to, že máme mezi sebou jakoby takový důvěrný vztah v této oblasti. **A tresty a odměny, tak, jak už jsem tady zmínila, jakoby předtím, to z toho vyplývá, že to jako nefunguje, že tak jako udělalas toto, tak budeš za to pykat. To ne.**

Otázka: Jak se díváš na výchovnou metodu působení příkladem? Využíváš ji?

Odpověď: Příkladem,... tak já prostě **zastávám názor, že je to základ a děti jsou prostě citlivé, pozorné, bystré, ony mají, ehm, jakési takové čisté vnímání a vlastně i toho dospělého berou jako příklad,** takže tam to vnímám, že **to je to nejlepší co vlastně můžu udělat,** protože vlastně oni pozorují i to, jak se chová i ten dospělý, takže je mi jasné, že sama **můžu být tím nejlepším příkladem a vzorem, prostě tím svým chováním a jednáním.** **Takže toto si uvědomuji a snažím se podle toho žít.**

Otázka: Jak a jakým způsobem podporuješ samostatnost dětí?

Odpověď: Tak, ehm... zase je to o motivaci, vyprávím vlastně jim jakési svoje zkušenosti, ehm, když prostě narážíme na třeba jejich problémy, s kterými se ve škole těžko srovnávají, tak jim třeba **říkám svoje zkušenosti,** jak jsem se s tím srovnávala já a snažím se jim to ne vtouct do hlavy, ale jenom jim zkrátka **poskytnout jakýsi třeba pohled,** aby se ony si to mohly tak nějak podle sebe srovnat a třeba dospět k nějakým závěrům, ale **většinou ony si k těm svým závěrům, nebo k nějakým závěrům dospějí jako samy, ony se s tím jako, ony jsou takové bojovnice, takže „ony se s tím poperou“** (pozn. smích, resp. řečeno se smíchem, pobavením)

Otázka: Máš zavedená pravidla a trváš na jejich dodržování?

Odpověď: To je zajímavé, hmm... ty **pravidla bych řekla, že jsou takové vzájemné a že ani bych to neřekla, že to je něco, co by nás omezovalo, ale naopak, že vlastně jsme si jakoby tak určily a společně je prostě dodržujeme a že jsou spíš pro nás přínosem, ať už se to týká, já nevím, rozdělení práce, povinností, nebo, i třeba volné chvíle trávíme,** za-zavedly jsme si třeba takové rituály, že si třeba večer prostě zalezeme do postele a třeba si čteme, nebo si vykládáme, nebo něco takového společného. Třeba to trvá půl hodky, někdy když se včas dostaneme do postele, tak i třeba hodku, jo, ale prostě je to čas, který máme jako pro sebe a myslím si, že, nebo věřím tomu, že prostě to bude pro ty děti jednou takový zážitek nezapomenutelný, na který třeba budou vzpomínat, jo, prostě snažím se tak jakoby investovat ten čas teď, vím že to i do budoucnosti se jakoby vyplatí. (smích)

Otázka: Necháš se přemluvit na nedodržení zákazů, nebo striktně dodržuješ?

Odpověď: Jakože, ... **někdy polevím, ale většinou je to „spíš takové po vzájemné dohodě“.** (pozn. smích) **A když je to zásadní věc, tak holky ví, že to na mě nemají „zkoušet“** (pozn. smích).

Otázka: Jak si udržuješ autoritu?

Odpověď: Jak si udržuji autoritu? **Asi tím příkladem** jakoby. Že prostě **ony ví, že jsou určité věci, které, ehm..., holt prostě neustoupím od nich, a stojím si za tím,** a nebo jakési zásady, nebo já neví, nebo z toho se odráží i to, že ony jsou si, že **ony to i vycítí, že vlastně co si můžou dovolit a co ne.** Samozřejmě jak jsem říkala, ony to třeba zkouší, jo, ale když ví, že jsou určité hranice, za které prostě víjou, že

nepůjdu, tak, ehm... takže to je důležité, prostě mít nějaké hranice, protože si myslím, že ty děcka ty limity potřebují, zvláště tady v tomto věku.

Otázka: Jak a jakým způsobem změnila výhradní péče tvoji výchovu?

20. Odpověď: Tak tam bych řekla, že je to hodně o tom čase no, protože zastávat dvě role plnohodnotně, to není možné. Takže zase stanovit si priority, domluvit se, komunikace. Myslím si, že jsem ehm... po, vlastně poté době, toho rozvodu nebo i před rozvodem, když jsme už byly samy, tak že jsem byla hodně, začala jsem být hodně citlivá a vnímavější vůči těm prostě jejím potřebám, tzn. neodbytvám je, prostě jsem si vědoma, že čas a pozornost, kterou jim teďko věnuji, tak to prostě je jako investice do budoucnosti. Takže tam, jako, vnímám, že jsem hodně citlivá v jejich potřebách.

Otázka: Změnila se tvoje životní úroveň, nebo Vaše s dítětem, po odchodu partnera a jak?

Odpověď: Ehm... ano i ne. No musím samozřejmě hlídat ty výdaje, aby nějak, ehm... jsme jako vyšly, ale zjistila jsem, že člověk jako, si to když si to dobře rozdělí, tak si jakoby uspoř, ehm..., řekla bych, že dřív ta úroveň byla taková, že ano, měli jsme se třeba, co se týká finančního zabezpečení líp, ale zase jsme nešetřili, jo... takže teď to vnímám jakoby i hodnotněji, že třeba nemáme tolik, ale dokážeme s tím dobře zaimentovat. Takže asi tak, že když prostě vím, že si něco můžu dovolit, tak si to dovolím. Když si to nemůžu dovolit, tak si to nedovolím a takhle to prostě i ty děti jako vnímají.

Otázka: Jak vycházíte po rozvodu s otcem vašich dětí? Jak spolu vycházíte?

Odpověď: No tak prostě, ... pro ně je to a bude zřejmě vždycky, ehm... jako zrada,... takže je to těžké a pokud to není nutné, tak spolu nekomunikujeme, a cítím to i z jeho strany. Takový odstup, takovou prostě bariéru. Pokud to není nutné, tak komunikujeme minimálně. Pokud je to nutné, tak komunikujeme, snažíme se na úrovni takové té jakoby formální, někdy do toho samozřejmě ty city jakoby, nekontrolovatelně třeba vlezou, ale jakoby zjistila jsem, že čím méně s ním komunikuji, tím je mi líp, protože vždycky se mi vrací jakoby ty, ehm..., ty pocity negativní, takže, snažím se spíš jako, s takovým odstupem, no.

Otázka: Zapojuje se do výchovy dětí?

Odpověď: Ehm, ... tak do výchovy dětí ani tak ne, protože, vlastně... na s nima tráví jenom volný čas, ehm... oni se vidí jednou týdně, ehm.... Všechny povinnosti jsou na mě. Oni se vidí v podstatě ehm.... Jenom tak, že když přijede, tak on je někde kam vezme, já nevím, do cukrárny, nebo jdou třeba na brusle, nebo... ale jakoby výchově... výchovně to ani nejde, snad, protože on s nima prakticky není a ony,... ehm... vlastně za ním prostě nejedí, protože se nestýkají s jeho novou partnerkou, takže tam je to opravdu jenom jako mezi nima takže tam ani není příležitost jakoby nějak... ehm... výchovně se podílet na tom, no.

Otázka: Jak se porozvodová situace odráží na tvém psychickém stavu?

Odpověď: Tak, už je to lepší, ehm... teďko, rok po odchodu jsem vlastně navštívila psycholožku, bylo to náročné, hodně mě to psychicky, fyzicky vyčerpalo. Ale už je to lepší, s odstupem času je to lepší.

Otázka: Jak péče o dítě po rozvodu náročnější, a v jakém směru?

Odpověď: Ehm,... akorát v tom čase bych řekla, jo? Že prostě je to o tom, jak si ten čas rozvrhnu a jak si stanovím ty priority. Jakože mrzí mě, že to, jak to teď dokážu sama, protože se snažím, jak to nejlíp umím, samozřejmě, tak jak to sama zvládám bez manžela, tak že mě mrzí, že jsme to třeba nedokázali takhle společně. Takže je to taková větší vyčerpání, ehm... ale myslím si, že taková časová. Ale řekla bych, že mám takové, nekonfliktní ty děti, jo, že si tak nějak vzájemně jako pomáháme, no.

Otázka: V čem si myslíš, že jsi ve výchově úspěšná, a co se ti naopak ve výchově nedaří?

Odpověď: Ehm.... tak řekla bych, že v té komunikaci, tam že jsme se zaměřily na tu komunikaci, myslím si, že často je chválím a podporuji, protože vím, nebo si vzpomínám, že prostě jsem nebyla chválena jako dítě, to bych řekla, že byl asi takový trend, zkrátka že to jsem tak hodně slyšela, že těm ženám v naší generaci chybělo chválení, takže tam se snažím o podporu tady v tomto směru. A co se mi nedaří? No tak jako, nevím, jestli je to, co se mi nedaří, ale přála bych si aby se mi ještě více svěřovaly, ale to je taková až moje možná, jako že bych to chtěla, aby se mi více svěřovaly s nějakými svými niternými pocity, ale prostě jsou teďko v období puberty a řeší si spoustu věcí jako samy v sobě, nebo třeba starší dcera má kamarádku, bych řekla, to je to takové přátelství na život a na smrt, takže že mnohé věci neřeší tady se mnou, ale si to komunikují spolu, jo? Což jsem zase ráda, že má tak někoho a nevím, no, asi tak.

Otázka: Je něco, co bys chtěla změnit ve výchově a jak bys to udělala?

Odpověď: Co bych chtěla změnit ve výchově, jo? Samozřejmě bych chtěla úplnou rodinu, což jakoby nezměním, ale v té výchově... sama jsem vyrůstala v úplné rodině, takže chtěla bych, ale zase vím, že to zase nejde, chtěla bych jim prostě nahradit to, co jim chybí určitě, i když ony mi to nedávají pocítit, že jim to chybí, ale prostě vím, že jim to chybí, jako přirozeně chybět musí, že? Ten otec....., což vím, že nahradit nemůžu, a.....

Otázka: Co bys chtěla změnit, jak bys to udělala?

Odpověď: Co bych chtěla změnit? možná k něčemu dojdou časem, ale teď mám pocit, že jsem dospěla do jakéhosi, nebo že jsme dospěly do jakéhosi stádia, kdy mi to jakoby vyhovuje, ehm... neche, protože dřív jsem byla, ehm... sice jsem jakoby měla dobrou práci, která časově nebyla, měla jsem spoustu vedlejší, takových nějakých nechcu říct povinností, protože jsem se do nich jakoby sama uvrtala, nebo spíše manžel, on byl takový aktivista, vždycky všude, všude, do všeho šel, já jsem ho jakoby brzdila, jo? Takže já su spíš ten typ hlídat toho míň a víc se věnovat té, což si myslím, že se mi teďko daří, takže v tomto si myslím, že už jsme změnily, takže už se změnilo, takže jestli časem dojde ještě na něco, co bych chtěla dělat jiného, tak určitě si myslím, že se k tomu, že na tom budu pracovat. (smích)

Otázka: Co je pro tebe ve výchově důležité? Co bys chtěla, aby se od tebe tvoje děti naučily?

Odpověď: Tak ve výchově je pro mě důležité, aby... zájem o toho druhého, vyjádření to, že mi na něm záleží, prostě dávání jistoty, pocitů, bezpečí, zkrátka vědomí, ... Dávat tomu druhému najevo, že, že je pro mě důležitý, že mi na něm záleží a chtěla bych, aby se naučily rozeznávat prostě mezi dobrým a špatným, aby si stály na svých zásadách, nebo prostě na závěrech, ke kterým došli z vlastní zkušenosti, aby prostě byly pevně v rozhodnutích, protože na tom teď hodně pracuju já sama, protože jsem byla spíš ten typ, že jsem přijímala to, co se mi řeklo, prostě názory těch druhých, a v podstatě jsem si nevytvářela vlastní, když jsem cítila někde, v hloubi duše že to není v pořádku, ale teď díky tomu jsem si vlastně uvědomila, že toto je strašně důležité mít nějaký svoje životní postoje, nějaké svoje rozhodování a za tím si stát a takové to člověku dávají sebeúctu, takovou jakousi hodnotu, takže toto bych chtěla a myslím, že to ... snad jako máme dobře i nastavené, že věřím, že k tomu i ty děti nějak vedu a že k tomu dospějeme.

Moc děkuji za rozhovor. Není zač.

PŘÍLOHA P II:**SOUHLAS SE ZAZNAMENÁNÍM POSKYTNUTÉHO ROZHOVORU**

Já,

narozen/a,

bydlištěm.....

poskytuji Lence Běhalové, narozené 18. 3. 1981, bydlištěm Havlíčkova 464, 768 61 Bystřice pod Hostýnem, souhlas se zaznamenáním poskytnutého rozhovoru, který bude sloužit pouze pro účely její bakalářské práce vztahující se k tématu „Výchovný styl matky při výhradní péči o dítě ve školním věku“. Potvrzuji, že jsem nebyl/a do rozhovoru nucen/a a poskytl/a jsem ho dobrovolně.

Datum:

Podpis:

Já Lenka Běhalová, narozena 18. 3. 1981, bydlištěm Havlíčkova 464, 768 61 Bystřice pod Hostýnem, potvrzuji, že všechny poskytnuté informace budou zpracovány anonymně a budou sloužit pouze pro účely bakalářské práce vztahující se k tématu „Výchovný styl matky při výhradní péči o dítě ve školním věku.“

Datum:

Podpis: